

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**KOMPLEXNÍ LEXIKÁLNĚ-GRAMATICKÁ ANALÝZA
PŘEKLÁDANÉHO TEXTU S TRANSLATOLOGICKÝM
KOMENTÁŘEM A GLOSÁŘEM**

**A COMPLEX LEXICO-GRAMMATICAL ANALYSIS OF A
TRANSLATED TEXT WITH A TRANSLATOLOGICAL
COMMENTARY AND A GLOSSARY**

Vypracovala: Bc. Michaela Brandejsová

Vedoucí práce: PhDr. Ladislav Vobořil, Ph.D.

2015

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci, 10.4.3015

Podpis

Děkuji PhDr. Ladislavu Vobořilovi, Ph.D., za konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní diplomové práce poskytl.

Podpis

OBSAH

ÚVOD.....	6
1. TEORETICKÁ ČÁST	8
1.1 ODBORNÝ STYL.....	8
1.1.1 LEXIKUM ODBORNÉHO STYLU	9
1.1.1.2 TERMÍNY	11
1.1.2 GRAMATICKÉ PROSTŘEDKY ODBORNÉHO STYLU	15
1.1.2.1 MORFOLOGICKÉ PROSTŘEDKY	15
1.1.2.2 SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY	19
1.2 PŘEKLAD ODBORNÉHO TEXTU	24
1.2.1 PROBLEMATIKA PŘEKLADU.....	25
1.2.1.1 PŘEKLAD TERMÍNŮ	26
1.2.2 PŘEKLADATELSKÉ METODY A POSTUPY	28
1.2.3 PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE	29
1.2.3.1 TRANSFORMACE PODLE L.S. BARCHUDAROVA	30
1.2.3.2 TRANSFORMACE PODLE A. D. ŠVEJCERA	32
1.2.3.3 TRANSFORMACE PODLE D. ŽVÁČKA	34
1.2.3.3 TRANSFORMACE PODLE Z. VYCHODILOVÉ	36
2. PRAKTICKÁ ČÁST	38
2.1 LEXIKÁLNÍ ANALÝZA.....	39
2.1.1 TERMÍNY	39
2.1.2 LEXIKÁLNĚ SÉMANTICKÁ KLASIFIKACE LEXIKA	42
2.1.3 ZKRATKY	44
2.2 GRAMATICKÁ ANALÝZA	46
2.2.1 MORFOLOGICKÁ ROVINA.....	46
2.2.2 SYNTAKTICKÁ ROVINA	50
2.3 TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ	52

2.3.1	PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE	52
2.3.2	PROBLEMATIKA PŘEKLADU VÝCHOZÍHO TEXTU	58
	ZÁVĚR	60
	RESUMÉ	64
	BIBLIOGRAFIE.....	74
	PŘÍLOHY.....	78
	Příloha č. 1 – originál textu	78
	Příloha č. 2 – překlad textu.....	97
	Příloha č. 3 – rusko-český slovník.....	113
	ANOTACE	122

ÚVOD

V této práci se zaměříme na celkovou analýzu odborného textu, výchozího i textu překladu z oblasti výroby bižuterních doplňků. Přesněji se bude jednat o překlad části knihy určené pro amatérské výrobce doplňků z drátku a korálků, kteří jsou kreativní a mají smysl pro detail.

V posledních letech se znovu velmi rozšířil zájem mladých lidí o ruční práce a nejen pouze o ty tradiční, mezi něž patří například pletení, háčkování či paličkování. S lidskou tvořivostí přicházejí stále nové nápady a techniky, které nám umožňují vyrobit doma spoustu originálních věcí a dárků pro blízké. Korálkování a drátkování je jednou z možností, jak popustit uzdu své fantazii, přičemž tato činnost není nijak nákladná ani složitá. Sama se výrobě doplňků z korálků a drátku věnuji již několik let, proto jsem si právě toto téma vybrala k překladu a jeho následné analýze.

Cílem této diplomové práce je přeložit ucelenou část odborného textu z oblasti výroby bižuterie, v rusko-českém plánu provést jeho lexikální i gramatickou a posléze translatologickou analýzu a v rámci textu zpracovat glosář pojmů typických pro danou tématickou oblast. Při práci použijeme kvantitativní a komparativní metody, přičemž vycházíme z hypotézy, že daný překládaný text je skutečně textem odborného stylu a vykazuje pro něj charakteristické rysy. Tuto hypotézu se budeme snažit dokázat především na kvantitativní slovnědruhové analýze odborného textu podle M. Těšitelové.

Diplomová práce se skládá z teoretické a praktické části. V první z nich uvedeme charakteristiku odborného stylu a pokusíme se nastínit jeho lexikální i gramatická specifika. Dále se budeme věnovat překladu odborného textu, konkrétně problematice překladu, a hlavně překladovým transformacím podle různých ruských i českých lingvistů. V praktické části se zaměříme na lexikální, gramatickou a translatologickou analýzu. V rámci lexikální analýzy se pokusíme zmapovat především odbornou terminologii a také ji klasifikovat z různých hledisek, mj. z hlediska sémantického. Na úrovni gramatické se budeme zabývat morfologickou a syntaktickou stránkou překládaného textu a provedeme jejich částečnou kvantitativní klasifikaci. Důležitou částí práce bude translatologický komentář, ve kterém jednotlivá překladatelská řešení zanalyzujeme z hlediska překladových transformací a okomentujeme vybraná místa překládaného textu.

Teoretickou základnou nám budou především publikace ruských i českých teoretiků překladu a stylistiky, např. D.E. Rozental'a, L.S. Barchudarova, M. Čechové, D. Knittlové a dalších. Jelikož je velká část práce věnována překladu, využíváme překladových a výkladových slovníků nebo tzv. „neslovníkových“ slovníků v internetové podobě.

1. TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části se zaměříme na obecnou charakteristiku odborného stylu, jeho lexikum a gramatické prostředky. Dále se budeme věnovat i problematice překladu odborného textu a hlavně překladovým transformacím podle různých autorů.

1.1 ODBORNÝ STYL

„Научный стиль – это система речевых средств, обслуживающих сферу науки и обучения,...“ (Свинцова 2004: 50) Odborný styl je v ruském i českém jazyce jedním z pěti základních funkčních stylů, mezi které dále patří styl publicistický, administrativní, umělecký a prostěsdělovací. Kromě toho se řadí mezi styly knižní a vykazuje několik charakteristických rysů. V první řadě se autor odborného textu snaží o maximální přesnost, jednoznačnost a stručnost sdělení, dbá na logickou souvislost a návaznost informací. (Hubáček 1982: 31) Dále je pro tento styl typická snaha autora o objektivnost, důraz je kladen na objekt, nikoli na subjekt. Z hlediska emocí a rozumu lze odborný styl označit za racionální (Kapitánová KSR/7STYL) a velmi zjednodušeně by se dalo říci, že je odborný text jakýmsi sdělením a vysvětlením určitého problému. Tento popis demonstruje charakteristika odborného stylu podle M. Čechové a D. E. Rozental'a: „Styl jazykových projevů, jejichž funkcí je formulování přesného, jasného a relativně úplného sdělení s dominující pojmovou složkou, je značně propracovaný. Při stylizaci sdělení je potlačena jeho emocionalita, neměly by však být potlačeny ostatní pragmatické složky komunikace. Inovace ve vyjadřování nemají v těchto textech za primární cíl estetické ani persvazivní působení, ale slouží k dokonalejšímu vyjádření poznatků a jejich vztahů.“ (Čechová 2008: 208) Odborný styl se také vyznačuje monologickým charakterem a funkce těchto textů „se souhrnně označuje jako odborněsdělná, neboť jde o sdělování s jinou funkcí než v běžné komunikaci.“ (Čechová 2008: 208) „Научный стиль ... принадлежит к числу книжных стилей литературного языка, которым присущ ряд общих условий функционирования и языковых особенностей: предварительное обдумывание высказывания, монологический его характер, строгий отбор языковых средств, тяготение к нормированной речи.“ (Розенталь 1974: 31)

Co se týče žánrů či slohových útvarů, je odborný styl velmi pestrý. Jde o styl nejrozličnějších odborných publikací, článků, učebnic, recenzí, diplomových prací, anotací, konferenčních výstupů atd., které se klasifikují podle různých kritérií.

Na základě výkladového slohového postupu lze vydělit útvary jako je disertace, studie, článek, úvaha či esej. Další skupinou jsou útvary situační, jež jsou specifické tím, že vznikají při kontaktu s jejich vnímatelem – referát, koreferát, přednáška. K útvarům s dialogickým charakterem se řadí diskuse, polemika a debata. Mezi útvary hodnotící patří posudek, recenze nebo kritika. Zvláštním útvarem je pracovní návod, výpisky nebo konspekt, na něž navazuje rešerše a kompilace. K tradičním speciálním útvarům se řadí encyklopedie, repetitoria a kompendia. K útvarům s charakterem metatextu můžeme zařadit anotaci, resumé či abstrakt. Vývoj vědy a techniky, především informační, s sebou nese i vznik nových textů, např. multimediální text, poster apod. (Čechová 2008: 225–227)

V rámci ruského odborného stylu lze stanovit ještě další podstyly jako *собственно научный* neboli akademický, který se využívá při psaní vědeckých prací, *научно-технический* je stylem výrobně-technickým, *научно-информативный / научно-деловой* slouží například k zhotovení technických dokumentací, *научно-публицистический*, *учебно-научный* můžeme vidět v různých učebnicích, *научно-популярный* a další. Všechny tyto podstyly se zásadně zaměřují na skupinového, nikoli individuálního čtenáře. Texty odborného stylu pozbývají jakýchkoli subjektivních emocí a mezi adresáty těchto textů patří především specialisté různých oborů. (Vychodilová 2013: 62) Podobné dělení odborného stylu lze spatřovat i v české tradici, kdy se běžně odlišuje *styl vědecký* neboli teoretický, *prakticky odborný* (různé modifikace např. právní styl, vojenský atd.), *populárně naučný*, *učební* a *esejistický*. Každý z těchto typů odborného stylu se liší ve stylizaci. (Čechová 2008: 210)

1.1.1 LEXIKUM ODBORNÉHO STYLU

Každý z výše uvedených funkčních stylů se vyznačuje svým specifickým jazykem. Jazyk odborného stylu lze obecně charakterizovat jako stereotypní, což znamená, že disponuje poměrně uzavřeným systémem jazykových prostředků. Slovní zásoba tohoto stylu je homogenní, často se opakují tatáž slova, která se však užívají pouze v základním významu bez jakéhokoli zabarvení. (Knittlová 1977: 32) Podle D. Žváčka existují čtyři úrovně lexika odborného stylu – *общеупотребительная*, *общенаучная*, *общетерминологическая* *или полуспециальная* a *терминологическая*. (Žváček 1998: 23) B. Poštoľková, stejně jako D. Žváček, uvádí, že kromě všeobecné slovní zásoby je pro odborný styl velmi typické užití obecně vědeckého lexika, s jehož pomocí se popisují nejrůznější jevy

a procesy z oblasti vědy a techniky, avšak taková slova nelze označit za termíny, i když mají podobný charakter. (Poštolková 1984: 17) Kromě termínů, jež činí 15–25 % lexika, se v těchto textech vyskytují i odborné výrazy, které se nepoužívají pouze v konkrétním odborném zaměření, ale v odborném stylu jako takovém.

V textech tohoto druhu se můžeme setkat také s profesionalismy nebo slangovými výrazy. Mezi profesionalismy, slangovými výrazy a termíny nejsou striktní hranice a tyto pojmy se často prolínají. Profesionalismy se mohou stát samotným termínem a slangový výraz profesionalismem. (Čechová 2008: 219) B. Poštolková se o problematice profesionalismů a slangových výrazů v odborném textu vyjadřuje tak, že se jedná o názvy se znaky termínů, které však nejsou kodifikovány. „Vedle kodifikovaného terminologického sousloví se objeví jednoslovné pojmenování odvozené, složenina, substantivizované adjektivum, pojmenování zkratkové, pojmenování metaforické nebo slovo přejaté z jiného jazyka. Jde tu o kondenzaci pojmenování, o výrazovou úspornost. Tyto názvy, utvořené spisovnými prostředky a postupy, se označují jako profesionalismy.“ (Poštolková 1983: 31–32) Mezi profesionalismy a slangovými výrazy je, podle B. Poštolkové, poměrně značný rozdíl. V obou případech se většinou jedná o taková slova, jež jsou expresivně zbarvená. Slangové výrazy se často přejímají z cizích jazyků v upravené podobě s neobvyklými hláskovými skupinami (př. *vercajk*), jsou odvozená a obsahují slangové přípony (př. *trand'ák*), nebo jde o expresivní metaforická pojmenování (př. *flaška* místo *elektronka*). (Poštolková 1983: 32)

Velmi časté je užívání abstraktního lexika, které převládá nad konkrétním. Dalším typickým rysem odborného textu je zcela jistě užívání klišé a ustálených slovních spojení. (Розенталь 1974: 33)

Odborné texty obsahují dvě základní složky, a to gramatická a plnovýznamová slova. Ke gramatickým slovům se řadí předložky, spojky, sponové sloveso *být* a zájmena. Plnovýznamová slova mohou mít povahu terminologickou a neterminologickou. Mezi slova terminologické povahy patří oborové termíny, mimooborové termíny a slova, která v textech plní funkci termínů – terminologizovaná slova. Co se týče slov neterminologické povahy, ta se nacházejí mezi slovy gramatickými a terminologizovanými. Některé vrstvy neterminologizované složky odborné slovní zásoby „se blíží gramatickým slovům (např. *mít, dát, lze, jeden, málo*), jiné termínům. Střed tvoří výrazně neterminologická slova běžného jazyka (např. *zdát se, zůstat, podmínka, důkaz, veliký, dlouhý* aj.).“ (Poštolková 1984: 17–18)

Ve slovní zásobě obou jazyků lze najít jednotky, které byly vytvořeny na základě významové a formální podobnosti s jinými jednotkami, jimiž jsou motivovány. Vyjádřením tohoto motivačního vztahu mohou být různé přípony, spojení slov ve složeniny (viz 1.1.1.2.1 Tvoření termínů). Kromě motivovaných slov existuje i mnoho slov nemotivovaných, tzv. značkových slov. V ruštině i češtině převažují motivovaná pojmenování, ale jejich typy motivace se často neshodují. (Žaža 1999: 12)

Vzhledem k analytičnosti a syntetičnosti musíme konstatovat, že ruština tvoří pojmenování především analytická, zatímco čeština má sklon k syntetičnosti. Tato tendence ruštiny k analytičnosti je patrná i na hojném, pro ruštinu typickém užívání verbonominálních spojení, která se používají i v češtině, jež ale dává přednost plnovýznamovému slovesu. (Žaža 1999: 18)

1.1.1.2 TERMÍNY

Pod pojmem termín se z hlediska lexikálního rozumí slovo nebo slovní spojení s jedním konkrétním významem, je jednoduchý, přesně vymezený, jasný, nezávislý na kontextu a je tvořen co nejúsporněji, díky čemuž text nabývá na jednoznačnosti. Avšak „význam termínu se vyvíjí a upřesňuje spolu s vývojem oboru.“ (Čechová 2008: 218) Termíny také zajišťují, aby byly odborné texty stylisticky neutrální a velmi nasycené informacemi, což by se při použití neutrálního lexika nedalo tvrdit. V terminologii je mnoho přejatých slov, resp. internacionalismů, což ukazuje na tendenci k standardizaci vědy v mezinárodním měřítku. (Kubík 1985: 114) Při práci s termíny je vhodné pracovat s nejrůznějšími slovníky, mezi ty nejdůležitější patří slovníky překladové, výkladové, dvoujazyčné i vícejazyčné.

Termíny můžeme dále rozdělit do dvou skupin podle oblasti jejich užití. První z nich jsou speciální ryze vědecké termíny, které jsou především cizího původu a liší se podle konkrétního vědního oboru apod. (př. *foném, diabetes, ortoepie*), a tou druhou jsou běžně užívané termíny neboli termíny mezioborové či popularizační (př. *systém, jazykověda, neštovice*), jež jsou srozumitelné prakticky pro každého a lze je označit za domácí ekvivalenty internacionalismů. (Hubáček 2002: 289) Podle původu rozlišujeme termíny přejaté nebo domácí, či cizí neboli mezinárodní. Podle struktury můžeme identifikovat termíny jednoslovné a víceslovné. Vzhledem ke vztahu k označované skutečnosti existují termíny motivované (svou stavbou připomínají obsah pojmu) a nemotivované (u nich vztah k označovaným pojmům není zřejmý). (Hubáček 1982: 35–36) Z formálního hlediska existují termíny jednoduché (jednotlivá slova),

zkratkové, složené, termíny, které jsou složené a zároveň vznikly zkrácením, víceslovné termíny a některé další (viz kapitola 1.1.1.2.1 Tvoření termínů). Vzhledem k jazyku, z něhož termíny pocházejí, se v textech vyskytují ještě termíny původní, přejaté či hybridní. (Vychodilová 2013: 64–66)

V souvislosti s termíny se můžeme setkat se třemi procesy. Termínem se mohou stát i slova, která používáme v běžné řeči, tím, že pro určitou vědní oblast nabydou zcela nového významu. V takovém případě mluvíme o terminologizaci. (Лекант 2002: 52) J. Bachmannová blíže specifikuje pojem terminologizace jako „zúžení významového rozsahu slova“ a uvádí tento příklad: *hvězda* ve významu nebeského tělesa a *hvězda* v astronomii jako plynného kosmického tělesa, které vydává záření. (Bachmannová 2002: 488) Opačným sémantickým procesem je determinologizace, při které dochází k obecnému užití termínu v běžném životě, a to na základě přenesení významu pomocí metafory nebo metonymie. (Лекант 2002: 52) Při determinologizaci jde tedy o to, že „termíny při používání v jiných sférách, funkčních stylech ztrácejí charakter termínu, jejich terminologický význam se oslabuje nebo posunuje (srov. např. v lékařství *cirkulační kolaps* „náhlý pokles krevního tlaku“ a *dopravní, hospodářský, finanční kolaps*).“ (Bachmannová 2002: 488) Když se termín z jednoho oboru dostává do oboru jiného, kde nabývá nového odborného významu, je řeč o reterminologizaci. (Лекант 2002: 52)

Také umístění termínu ve větě hraje při překladu značnou roli. V textech se vyskytují případy, kdy termín stojí na počátku věty a za ním následuje explikativní část, která tento termín vysvětluje (př. *Karburátor je systém pro tvorbu palivové směsi u zážehových benzinových motorů.*). Druhá možnost je opačná než předešlá, tudíž termín následuje až za explikativní částí, čímž věta nabývá na důrazu (př. *Věda, která se zabývá zkoumáním jazyka, se nazývá lingvistika.*). (Poštolková 1984: 28–29) (viz kapitola 1.1.2.2 c) Slovosled)

1.1.1.2.1 TVOŘENÍ TERMÍNŮ

Především je třeba uvést, že nové termíny se tvoří pouze tehdy, kdy k nim v cílovém jazyce neexistuje odpovídající ekvivalent a kdy jde o zcela nový pojem, který vyjadřuje novou skutečnost, nebo se obsah a rozsah termínu v obou jazycích nekryje. (Mugala 1953: 211)

Termíny se tvoří stejnými způsoby – pojmenovávacími a slovotvornými postupy, jako jakékoli jiné lexémy. Mezi tyto způsoby patří zejména tvoření sousloví (př. *větný*

člen, vysoké napětí), odvozování (př. *bruska, převodník*), skládání (př. *otáčkoměr, infrazářič*) a sémantické tvoření (př. *kanál, pole*). Mimo jiné se při tvorbě termínů uplatňuje i přejímání z cizích jazyků a využívání internacionálních termínů (převážně v oblasti výpočetní techniky – př. *display, ultrabook*), částečně kalkování a doslovný překlad (př. *myš* z angl. *mouse*, *zeměpis – geografie*). (Bachmannová 2002: 488)

M. Kubík na tuto problematiku nahlíží trochu odlišným způsobem. V závislosti na charakteru slovotvorných prostředků rozlišuje různé způsoby tvoření slov. K těm hlavním patří sufixace, čili tvoření slov pomocí přípon – nejčastěji u podstatných jmen (př. *преподава-тель, води-тель*), prefixace, resp. tvoření slov pomocí předpon – často u sloves (př. *пере-писать, на-рисовать*), postfixace neboli tvoření slov pomocí postfixů (př. *мыть-ся*), také existuje způsob prefixálně-sufixální – pomocí předpon i přípon (př. *за-столь-н-ый*) atd. V ruštině se slova poměrně málo vytváří kompozicí (př. *авто-завод, перв-о-источник*), zatímco vznik slov pomocí abreviace je velmi častý (př. *сбер-касса, зам-директор*). (Kubík 1985: 105)

Pokud bychom měli dva výše uvedené přístupy slovotvorby blíže popsat, porovnat a shrnout, můžeme konstatovat, že výše zmíněná sufixace a prefixace, tedy tvoření slov pomocí přípon a předpon se nazývá odvozováním (př. od základového slovesa *vychovat* je příponou *-tel* odvozeno podstatné jméno *vychovatel*, od základového podstatného jména *vychovatel* je příponou *-ský* odvozeno přídavné jméno *vychovatelský* apod.). Z hlediska tvoření slov se tedy odvozené slovo skládá ze dvou částí – ze slovotvorného základu a slovotvorné přípony nebo předpony. V odvozených slovech se někdy vyskytují i malé změny hlásek (př. *Praha – pražský, žák – začka, příjezd – přijíždět*). Skládání je způsob tvoření slov, který spočívá v tom, že v jednom slově se spojí dva a více slovních kořenů. Tímto způsobem vznikají slova složená neboli složeniny (př. *velkoměsto, československý, málomluvný*). Při skládání většinou nejde o složení dvou samostatně existujících slov, ale spíše o složení kořenů slov, která v dané podobě existují pouze ve složeninách. Zřídka se můžeme setkat se složenými slovy, kdy má první část složeného slova podobu nějakého tvaru samostatně existujícího slova (př. *zeměkoule, obranyschopný, okamžik,...*). B. Havránek se zmiňuje i o novém způsobu tvoření slov, a konkrétně o zkracování slovních spojení, čímž vznikají zkratky a zkratková slova. Zkratky vznikají z počátečních písmen víceslovného názvu a nazývají se proto zkratkami iniciálovými (př. *JZD, MXAT*). Za zkratková slova se považují taková slova, která vznikla z prvních písmen nebo slabik úplného názvu slovního spojení (př. *Čedok, избирком*). (Havránek 1988: 90-97)

Nejpřehlednější klasifikaci způsobů tvorby termínů podává B. Poštolková, která uvádí čtyři základní skupiny tvorby odborných názvů – tvoření morfologické, syntaktické, sémantické a přejímáním z cizích jazyků. V rámci morfologického tvoření B. Poštolková vyděluje derivaci, kompozici a abreviaci. Na rozdíl od J. Bachmannové a B. Havránka B. Poštolková uvádí jako jeden ze způsobů tvorby termínů abreviaci (stejně jako Havránek, ačkoli poněkud jiným způsobem) čili zkracování. Zkratková slova a zkratky jsou vázány převážně na psaný projev. Tvoření zkratk je velmi různorodé, a tak se vytvářejí zkratky hláskové, a to z terminologického sousloví (př. *СССР – Союз Советских Социалистических Республик, VŘSR – Velká říjnová socialistická revoluce,...*), nebo z kompozit (př. *RNA – kyselina ribonukleová, СБ – Сбербанк,...*) nebo zkratky slabičné, přičemž jsou tyto vytvářeny z počátečních nebo koncových slabik slov, popř. jde o zkratky smíšené (př. *KRNAP – Krkonošský národní park, ЗАГС – отдел записи актов гражданского состояния,...*). Syntaktické tvoření termínů spočívá ve vytváření terminologických sousloví. Nejdelší termín, vzniklý tímto způsobem, obsahuje deset slov, avšak v takovém případě se jedná spíše o neúplnou definici. Podle významové struktury souslovných termínů lze vydělit tři typy slovních spojení – spojení termínů, spojení slov, jež samostatně nejsou termíny, ale ve spojení se stávají termínem, a tzv. terminologické frazeologismy, což jsou sousloví, která mají jiný význam než jejich jednotlivé části. K sémantickému způsobu tvoření termínů B. Poštolková řadí zpřesňování významu slov z běžného sdělovacího jazyka. Význam takových terminologizovaných slov se nemění, ale významově zužuje. Dalším sémantickým způsobem je přenášení významů na základě metafory a metonymie. Tento typ tvorby termínů umožňuje používat již existující slova pro pojmenování jiných pojmů na základě podobnosti (metafora) či souvislosti (metonymie). Pokud jde o metafory, můžeme uvést tyto příklady: *kanál, lopatka, buňka* apod. Mnoho termínů má charakter lexikální metonymie. Tyto termíny vznikají např. pojmenováním pojmu dějovým substantivem (př. *sběr – proces i výsledek procesu, skluz – proces i trať,...*) nebo na základě jiných vztahů (př. *automatika – ve významu souhrn přístrojů jde o vztah mezi abstraktním a konkrétním,...*). Názvy výrobků vznikají i metonymickým užitím jména místa, kde se vyrábějí (př. *míšeň, tokaj, damašek*). Stejně jako J. Bachmannová i B. Poštolková jako způsob vzniku termínů uvádí přejímání slov a názvů z cizích jazyků, přičemž je tento postup jedním z nejvyužívanějších. Od historie po současnost můžeme v jednotlivých jazycích pozorovat různé změny v přejímání, a to v závislosti na kontaktech a vztazích mezi jednotlivými národy. Mezi nejčastější jazyky, ze kterých

se přejímají odborné názvy, patří zcela jistě latina či řečtina, dále angličtina a francouzština, ale také němčina, italština a další. Samozřejmě záleží i na konkrétním oboru, totiž na zemi, ve které se daný obor nejvíce rozvíjí. V současné době se při tvorbě termínů nejčastěji využívá přejímání z angličtiny, což vyplývá z dobré dostupnosti anglické odborné literatury a postupné tendenci angličtiny fungovat jako mezinárodní jazyk. (Poštolková 1983: 32–61)

Běžným způsobem tvoření pojmenování je v ruštině i češtině odvozování, avšak při porovnání významově příbuzných skupin v ruštině i češtině je patrné, že v ruštině je počet členů této skupiny menší a někdy bývají nahrazeny nemotivovaným pojmenováním odvozeným od jiného základu (př. jízda – *na bruslích na lyžích*,... *X езда – катание на коньках, бег на лыжах*,... apod.). Při tvoření pojmenování ruština tíhne k analytismu, zatímco čeština využívá různých přípon, čili má spíše syntetický charakter. Toto lze demonstrovat například na pojmenování nejrůznějších zařízení v ČJ pomocí přípon *-n-/-árn-/-írn-* a v RJ užitím slov jako *завод, фабрика, мастерская* apod. (př. *cihelna – кирпичный завод, papírna – бумажная фабрика, truhlárna – столярная мастерская*,...). S protikladem syntetičnosti a analytičnosti v češtině a ruštině se setkáváme i u mnoha dalších pojmenování, např. názvy lidských činností, místa určená k provádění nějaké činnosti, názvy dokumentů, peněžních částek, názvy jazyků atd. (Žaža 1999: 13–17)

1.1.2 GRAMATICKÉ PROSTŘEDKY ODBORNÉHO STYLU

Mezi gramatické prostředky odborného stylu patří prostředky morfologické a syntaktické, které dále analyzujeme v samostatných kapitolách. Na rozdíl od českého odborného textu ruský odborný text dosahuje vyšší míry explicitnosti, a to mj. díky nadměrnému užívání substantiv s širokým významem, která se v určitých případech stávají součástí nevlastních předložek (Žváček 1995: 30).

1.1.2.1 MORFOLOGICKÉ PROSTŘEDKY

Morfologická stránka odborného textu je charakteristická především svou spisovností. V rámci spisovného jazyka můžeme pozorovat určitá specifika týkající se četnosti jednotlivých slovních druhů (viz Morfologická analýza). (Čechová 2008: 218)

a) Substantiva

Na morfologické úrovni odborného stylu jsou nejvíce, asi ze 40 % zastoupena podstatná jména (často deverbativa) a slovesa jsou odsunuta do pozadí, takže názvy pojmů převládají nad názvy činností. Z tohoto důvodu mají ruské odborné texty

tzv. nominální charakter. Tendenci k nominalizaci přispívá i verbonominální vyjadřování, čili nahrazování konkrétního slovesa spojením slovesa obecnějšího a podstatného jména (př. *provést analýzu, mít k dispozici, provést měření* apod.). (Čechová 2008: 221) V rámci kategorie čísla se singulár u podstatných jmen v odborném stylu používá ve významu plurálu (např. *Pes je nejlepší přítel člověka.*). Co se týče rodu substantiv, hojně se užívá slov středního rodu, která mají abstraktní význam a často mají tato sufixální zakončení *-ание, -ение, -ость*, atd. (Kubík 1985: 114) (př. *движение, явление, распределение, влияние, определение*). (Кожина 1977: 166) Oproti českému jazyku se v ruštině daleko častěji používá tvarů genitivu.

b) Adjektiva

Jmenné tvary přídavných jmen, hrají v odborném textu zásadní roli, zejména při vyjádření trvání vlastnosti předmětu: „...краткие прилагательные в научной речи, в отступление от общей закономерности русского языка, широко используются для выражения не временного, а постоянного свойства предмета...“ (Кожина 1977: 167)

c) Pronomina

V odborných textech se zpravidla neužívá zájmena „já“, protože autor k nám promlouvá jménem vědy. V případě, že je nezbytné vyjádřit názor autora, používá se zájmeno „my“, autorský plurál (př. *В своём исследовании мы стремимся доказать...*) (Kubík 1985: 115) (rovněž viz verba). Zatímco se v češtině hojně a běžně užívá ukazovacích zájmen *ten, tento*, ruský odborný styl inklinuje spíše k použití tzv. zájmenných slov (např. *данный, настоящий, указанный, вышеуказанный, следующий, последний, приведённый* apod.), a to z důvodu jejich větší referenční přesnosti. S jejich pomocí se čtenář lépe orientuje v textu, čili taková zájmenná slova plní funkci tzv. textových orientátorů.

d) Numeralia

Odborný styl díky své věcnosti a informační nasycenosti se vyznačuje zvýšenou mírou užívání číslovek, číselných výrazů a konstrukcí vyjadřujících míru, kvantitu apod. Číslovky mohou být trojího typu – простые (jednoduché – *три, осм, десет,...*), сложные (složené – *четыре, седмдесат, девят set,...*), составные (složené z jednoduchých a složených – *пadesат чтыри, двесте шедесат пэт,...*). Podle významu rozlišujeme číslovky определённо-количественные (základní – od jedné do nekonečna), неопределённо-количественные (neurčité – *несколько, мало, сколько,...*), собирательные (hromadné – *двое, пятеро, девятеро,...*), дробные (zlomky – *половина, одна шестая, восемь*

тысячных,...) а порядковые (řadové – *второй, пятидесятый, сотый*,...). (Лекант 2002: 287–292)

e) Verba

Slovesa hrají až druhořadou roli, přičemž velmi často vystupují ve formě verbonominálních spojení a hojně se užívá slovesa *быт* nebo jeho ekvivalentních polosponových či sponových variant. V odborném stylu se projevuje sklon k neosobnímu vyjadřování, tudíž většina sloves má tvar 3. osoby jednotného i množného čísla (př. „*Перед грозой образуются интенсивные восходящие токи воздуха, формируются кучевые облака.*“) (Kubík 1985: 114). V neosobních větách se často vyskytují modální predikativa a slovesa (př. *можно, нельзя, měло бы се*), která v určité míře ztrácejí svůj lexikální význam, avšak tato míra záleží především na plnovýznamovém slovese, s nímž se pojí (Knittlová 2000: 142). Co se týče času sloves v odborném stylu, nejčastěji se používá tzv. neaktuální prézens, který je nezbytný pro charakteristiku vlastností a znaků pozorovaných předmětů a jevů. Formálně jde o tvar přítomného času, platnost výpovědi s jeho užitím je nadčasová. Taková výpověď je tedy všeobecně platná. Jak již bylo uvedeno výše, subjekt se v odborném stylu upozaďuje. S tím souvisí další charakteristický rys odborného textu, a tím je užívání pasiva. Trpný rod zajišťuje vyšší objektivitu výkladu, deagentní vazby odsouvají vyjádření osoby, vznikají neosobní věty se všeobecným podmětem. V odborném textu mají převahu slovesa nedokonavá (cca 80%) nad slovesy dokonavými. (Кожина 1977: 163–165) Protože si odborný styl klade za cíl být co nejpřesnější a nejstručnější, sloveso se v ruských odborných textech často objevuje ve formě syntaktických kondenzorů, tedy přechodníků (př. *пользуясь, учитывая*), přídavných jmen slovesných (př. *занимающийся, относящийся*) nebo infinitivu. Přídavná jména slovesná a infinitiv se běžně vyskytují i v českých odborných textech, zatímco s přechodníky se už v českých textech setkáme jen velmi zřídka. V dnešní době jsou u nás přechodníky spíše považovány za archaické prostředky. Při užívání sloves je zřejmá jejich tendence k desémantizaci, tzn. ztrátě lexikálního významu, což vyhovuje potřebě abstraktnosti vyjádření. (Knittlová 1977: 34–35)

f) Adverbia

Adverbia, se kterými se můžeme setkat v odborném textu, ať už ruském či českém, se nijak výrazně neliší od jejich užití v textech ostatních funkčních stylů.

g) Prepozice

Nedílnou součástí každého textu jsou předložky, které jsou dalším důležitým prvkem odborného stylu. V odborném textu se ve zvýšené míře vyskytují nevlastní předložky, a to předložky desubstantivní (př. *в отношении, в результате, в качестве, при помощи, за счёт, заслугой, в důsledku, се зретеlem k* apod.), deadjektivní (př. *вдоль, напротив, вокруг, вблизи, мимо* aj.) a deverbativní (př. *благодаря, кончая, включая, невзирая на что* atd.). Výrazy obsahující sekundární předložky většinou plní funkci příslovečného určení způsobu. (Čechová 2008: 222) Předložkové vazby často nahrazují vedlejší větu, např. *При трансформации... при трансформации, transformování X když трансформируем.* (Žvábek 1998: 24)

h) Konjunkce

Spojky jako morfologické prostředky odborného stylu se používají k vyjádření syntaktického vztahu mezi větnými členy, částmi souvětí či textu.

Z morfologického hlediska se rozlišují spojky primární, jednoduché (př. *а, или, но, чтобы, если, будто...*) a sekundární, složené. Některé složené spojky mohou být tzv. повторяющиеся, to znamená, že se v nich opakuje jeden a tentýž spojovací komponent (př. *и...и, ни...ни, то...то* apod.), jiné jsou kombinací různých spojovacích komponentů (př. *как...так и, если...то, не только...но и* atd.).

Jedním ze způsobů zpřehlednění vztahů mezi výpověďmi je užívání především podřadných spojek. Dále je pro odborný styl typické převládání spoječného nad bezspoječným spojením, což zdůrazňuje vztahy mezi částmi výpovědi. (Лекант 2002: 349–350)

i) Partikule

Částice dodávají lexikálním jednotkám různá významová zbarvení a z morfologického hlediska je dělíme na odvozené a původní. V odborném stylu se vyskytují omezeně, především jde o částice strukturní, které se podílejí na vzniku určitých tvarů. Mezi odvozenými částicemi se můžeme setkat s těmi, které jsou spojené s příslovci (př. *ладно, просто, далеко не*), se zájmeny (př. *все, что-то, ничего себе*), se slovesy (př. *бывает, давай, мол*), se spojkami (př. *все-таки, да, если*). Původní částice nejsou motivovány jinými slovními druhy (př. *же, нет, неужели*). (Machalová KSR/JCGB5)

j) Interjekce

Z důvodu nulové expresivity a neutrality odborného stylu se citoslovce v těchto textech nevyskytují vůbec.

1.1.2.2 SYNTAKTICKÉ PROSTŘEDKY

Ruština i čeština patří mezi geneticky příbuzné jazyky, nicméně i přes to mezi těmito jazyky existují podstatné rozdíly např. ve výstavbě a užití různých druhů vět, různých syntaktických konstrukcí atd. (Flídrová 2005: 14) Syntaktické prostředky odborného stylu mají knižní charakter a slouží především ke zhuštění, resp. kondenzaci vyjádření. Mezi takové kondenzory patří přechodníky, přídavná jména slovesná, infinitiv i deverbativa. (Hubáček 1982:33)

Podobným pojmem je i komprese¹. Se syntaktickou kompresí se můžeme setkat na úrovni slovních spojení (př. *заявление на конкурс, операция на сердце, Москва ночью, ...*) i na úrovni vět, a to především v nadpisech s absencí přísudku (př. *Городам – чистый воздух., Учённые – родине.*). (Валгина 2003: 229)

Jedním z charakteristických rysů syntaktických prostředků je návaznost vět s opakováním podstatných jmen, které se často pojí s ukazovacím zájmenem (př. „...*Высоту звука мы оцениваем ухом... Привычное ухо увеличивает относительную высоту...*“) (Кожина 1977: 168). V tomto případě jde o plné opakování, ale můžeme se setkat i s částečným nebo rozšířeným opakováním.

Dalším rysem odborného stylu jsou podle M.N. Kožinové prostředky, jež napomáhají souvislosti a logice vyjádření, které jsou označeny jako konektory (např. *теперь перейдём, можно ещё отметить, приведу ещё пример, постараемся теперь объяснить, далее отметим* atd.)

Mezi syntaktické rysy odborného stylu musíme zcela jistě uvést nominální charakter vět, který souvisí s hromaděním jmen. Zvláště v ruském odborném textu lze často spatřovat tzv. substantivní řetězce s častým výskytem genitivu, někdy i jiných pádů.

V odborných pracích můžeme právě kvůli přehlednosti najít grafickou úpravu, členění na jednotlivé odstavce a jejich označení písmeny či čísly.

Soudržnost a současně i logická návaznost je dosahována prostřednictvím sekundárních spojek nebo předložek: *вместо того чтобы, после того как, так как, в соответствии с чем, если – то* aj. (Žváček 1988: 25).

¹ Заметим, что термин «комплексная конденсация» в отечественной лингвистике не прижился. Возможно потому, что им обозначалось сжатие структуры только придаточного предложения. Термин «компрессия» имеет более широкий диапазон применения, им обозначаются все закономерные пути реализации принципа экономии в языке. (Дюндик 2007: 284)

Ze syntaktického hlediska lze odborný text jazyka originálu i překladu charakterizovat jako takový, v němž převažují souvětí podřadná a vedlejší věty důvodové, podmínkové a účelové (Žvábek 1995: 39).

Ke zvláštnostem odborného vyjadřování na úrovni jednotlivých větných členů² řadíme:

a. Subjekt

Podmět je jediným nezávislým větným členem a většinou je původcem nebo nositelem děje. Ze slovních druhů bývá nejčastěji podmětem podstatné jméno nebo zájmeno, ale také přídavné jméno, číslovka nebo infinitiv. V odborném stylu bývá podmět především v nominativu. Velmi časté jsou konstrukce se všeobecným (př. *В некоторых местах производят бумагу вручную. В обиходе про златники продаávají все, со к выробрě потрібujete.*) či neurčitým podmětem (př. *Темнеет. Sněží.*).

b. Predikát

Mezi nejčastěji používané druhy přísudku patří přísudek slovesný (př. *Мои друзья поедут на море.*) a jmenný se sponou (př. *Мама – учительница.*), ale můžeme se setkat i s přísudkem složeným, infinitivním či neslovesným. V odborném textu je však častější užití jmenného přísudku se sponou. D. Žvábek mezi nejčastější ruská sponová a polosponová slovesa uvádí např. *быть, являться, становиться, оказываться, служить, называться, состоять в* atd. (Žvábek 1998: 24).

c. Objekt

Tento rozvíjející člen závisí na slovese, přídavném jméně, které nese děj, neosobním predikativu nebo na citoslovci, které plní funkci slovesa. Jeho užití v odborném stylu však nevykazuje žádné zvláštnosti oproti ostatním funkčním stylům.

d. Atribut

Přívlastek, ať už shodný, neshodný či beze shody závisí na podstatném jméně, které rozvíjí, resp. vymezuje jeho význam. V oblasti užití přívlastku v ruském a českém odborném stylu existují rozdíly. Zatímco ruština tvoří častěji odborná pojmenování s využitím přívlastku neshodného, čeština naopak shodného (př. *рычах управления х радичі пáка*). Na to je třeba při překladu dát pozor.

e. Adverbiale

Příslovečné určení zpravidla závisí na slovese, někdy na přídavném jméně či na příslovci a vyjadřuje různé okolnosti a vztahy, resp. blíže určuje místo, čas, způsob,

² (Havránek 1988: 356-385)

příčinu a účel. Adverbiale bývá vyjádřeno příslovcem, podstatným jménem, přídavným jménem či infinitivem. Podle H. Flídrové je příslovečné určení vyjádřeno syntaktickým příslovcem, což znamená morfologickým příslovcem (př. *Včera jsme uvařili večeři.*, *Он ездит очень медленно.*), nepřímým pádem podstatného jména (př. *V naší čtvrti otevřeli nové obchodní centrum.*, *Поздним вечером мы пошли в кино.*), infinitivem (př. *Пётр пришёл взять книгу.*) a přechodníkovou konstrukcí (př. *Смотря перед собой, Фёдор увидел своего друга.*). (Flídrová 2005: 58) Na rozdíl od češtiny nemohou být některé příslovečné vztahy v ruštině vyjádřeny jednoslovným příslovcem a používá se tedy opisných, často pádových konstrukcí. Těmto konstrukcím se někdy dává přednost jen z důvodu explicitnosti, např. *в срочном порядке, надлежащим образом, близки по возрасту.*

b) Типы vět

Věty můžeme dělit do několika skupin podle různých hledisek.

Podle postoje mluvčího k výpovědi, resp. podle modality rozdělujeme věty na oznamovací (př. *Моя сестра работает юристом. Дёкан је nejvyšší představitel fakulty.*), tázací (př. *Что такое зарядное устройство? Где се vyrábí automobily značky Opel?*) a rozkazovací (př. *Купи новый микроскоп. Выhledej tyto informace a вытискни je.*) a zvolací (př. *Она испугалась не на шутку! То је ale nádhera!*). V odborném stylu se nejčastěji vyskytují věty oznamovací, zřídka tázací, kterými tak pisatel může navozovat kontakt se čtenářem.

Z hlediska struktury věty rozlišujeme věty jednoduché a souvětí. Věta jednoduchá může obsahovat několik podmětů i přísudků, které však tvoří jedno predikativní jádro (př. *Ребята и взрослые пришли и танцевали.*). Jednoduché věty se dále člení na jednočlenné a dvoučlenné, holé a rozvité, úplné a neúplné. Dvoučlenné věty obsahují oba základní větné členy, tzn. podmět i přísudek, zatímco v jednočlenných větách je jen jeden z nich, tzv. větný základ. (Лекант 2002: 387) Co se týče souvětí, v odborném stylu se objevují převážně podřadná souvětí, s různými typy vedlejších vět, které podporují logickou návaznost textu a přehlednou strukturu. (Кожина 1977: 170)

V rámci struktury vět rozlišujeme i čtyři druhy polovětných konstrukcí – konstrukce přívlastkové, přechodníkové, infinitivní a přístavkové. Přívlastkové polovětné konstrukce jsou pro odborný styl velmi typické (př. *Данные понятия, относящиеся к группе А, представляют ...*). Stejně jako přívlastkové konstrukce mají i přechodníkové konstrukce knižní charakter a častěji se využívá přechodníku přítomného (př. *Учитывая проблематику связности текста, данная работа ...*).

Infinitivní polovětné konstrukce konkurují deverbativům (př. *Главной задачей является проанализировать наш языковой корпус.*).

c) Slovosled

Ruština i čeština jsou jazyky s relativně volným slovosledem, tato volnost není tedy absolutní. Na slovosled ve větě má vliv aktuální členění větné, které spočívá v tom, že jedna část výpovědi je tzv. tématem (východiskem) a druhá rématem (jádrem). Základem neboli východiskem (téma) je ta část výpovědi, která označuje předměty nebo fakta, jež jsou pro posluchače či čtenáře známé. Jádrem (réma) je část výpovědi, v níž je obsažena nová informace. Takový pořádek slov, kde téma předchází rématu, nazýváme objektivním. (Flídrová 2005: 114) Opačné pořadí se pak označuje jako subjektivní slovosled, avšak ten se vyskytuje především v hovorových výpovědích. Na rozdíl od češtiny je pro ruštinu typické tzv. obmykání neboli interpoziční slovosled (př. *Определенное нами понятие можно рассматривать с точки зрения ...*).

d) Vsuvky

Odbornému stylu je vlastní užívání vsuvek, které vyjadřují různé modální, postojové významy a slouží rovněž jako prostředky logické výstavby textu (textové orientátory). Vsuvky se většinou používají v takových částech textu, kdy je třeba vyvodit nějaký závěr, něco shrnout atd. (př. *итак, таким образом, следовательно* apod. (Кожина 1977: 168–169) Mezi často užívané vsuvky patří například: *действительно, разумеется, видно, положим, вероятно* atd. V odborných textech se také velmi často užívají slova, která poukazují na zdroj sdělení, a to *по сообщению, согласно гипотезе, по мнению автора, на наш взгляд* apod. (Žváček 1988: 25)

e) Syntax textu³

Pro každý text je charakteristická textová soudržnost a souvislost. Pro označení takové vlastnosti textu používáme termíny koherence (významová, kognitivní celistvost textu) a koheze (formální, strukturní celistvost).

Koherence spočívá v jednotě tématu / jádra textu, které se projevuje pravidelným opakováním klíčových slov. Tento postup pak označujeme za rekurenci, která se může projevovat doslovným opakováním týchž slov, užíváním synonym nebo pronominalizace.

³ (Flídrová 2005:160-163)

Koheze je realizována pomocí tzv. konektorů, které vyjadřují souvislost mezi větami. Funkci konektorů mohou plnit jazykové prostředky všech jazykových úrovní, ale hlavně lexikální a gramatické.

Lexikální konektory představují především různé druhy opakování a synonymická vyjádření. Pro opakování je charakteristické umístění opakujících se slov na konci jedné a na začátku druhé věty, což také svědčí o aktuálním členění větném, kdy se réma předcházející věty stává tématem věty následující (př. *Завтра к нам придём моя подружка Катя. Катя – врач в военной больнице.*). Opakování je trojího typu, a to plné opakování, částečné opakování a rozšířené opakování.

K nejpoužívanějším gramatickým konektorům patří zájmena, shoda sloves nebo přídavných jmen, spojky a částice.

f) Členění textu⁴

Odborný styl se mimo jiné vyznačuje přehledným uspořádáním jednotlivých témat, a to pomocí propracovaného horizontálního a vertikálního členění textu.

a. Horizontální členění

Dané členění spočívá v oddělování úseků výraznými hranicemi mezi jednotlivými tématy a v uspořádání těchto úseků podle určitých pravidel. K prostředkům horizontálního členění textu se řadí jeho grafické dělení na odstavce, kapitoly apod., které mohou být zvýrazněny různými prostředky jako číslicemi, písmeny, odkazy atd. a shrnování tematiky jednotlivých úseků v rámci nadpisu.

b. Vertikální členění

Pro odborný styl je dále typické vertikální členění textu, tj. využívání doprovodných textů ve formě poznámek, které jsou nejčastěji umístěny pod čarou. Tyto poznámky většinou obsahují bližší vysvětlení nějakého pojmu nebo odkazy na sekundární literaturu. Dále je využíváno různého písma, podtržení apod. pro zdůraznění významové váhy výrazu.

⁴ (Bachmannová 2002:455)

1.2 PŘEKLAD ODBORNÉHO TEXTU

Nejprve se pokusíme vymezit vlastní termín překlad. Bohuslav Ilek se o pojmu překlad vyjádřil takto: „Překlad je převod do jiného jazyka. Jazykem tu rozumíme jazyk přirozený. K jazykům přirozeným v tomto případě počítám i takové celkem umělé jevy jako je esperanto, Ido, Novial atd.“ (Gromová 2003: 11)

Asi nejkonkrétněji se k termínu překlad vyjádřil S.G. Barchudarov, jenž rozlišuje překlad jako výsledek určitého procesu a překlad jako samotný proces: «1) «Перевод как результат определенного процесса», то есть обозначение самого переведенного текста (напр., в предложениях: «Это — очень хороший перевод романа Диккенса», «Недавно вышел в свет новый перевод поэмы Байрона «Паломничество Чайльда-Гарольда» на русский язык», «Он читал этого автора в переводе» и т. п. 2) «Перевод как сам процесс», то есть как действие от глагола переводить, в результате которого появляется текст перевода в первом значении. Преимущественно в этом втором значении термин «перевод» будет употребляться нами в дальнейшем». (Barchudarov 1975: 5)

K těmto dvěma pohledům na pojem *překlad* Z. Kufnerová přidává i další, třetí, hledisko v chápání jeho významu. Kromě překladu jako činnosti a výsledku této činnosti se zmiňuje i o překladu jako o prostředku komunikace mezijazykové i mezikulturní. (Kufnerová 1994: 11)

Dalším možným pohledem na překlad, tentokrát prizmatem teorie překladu, jsou dvě velmi stručné definice V.N. Komissarova: „Перевод – это несомненно очень древний вид человеческой деятельности... Перевод – это сложное многогранное явление, отдельные аспекты которого могут быть предметом исследования разных наук.“

Překlad odborného textu se v zásadě nijak zvlášť neliší od překladu jiných druhů textů, protože jde vždy o přenesení sdělení z jednoho jazyka do jazyka druhého, přičemž musí být zachována hlavní informace. Prakticky ani nelze přesně převést vše a v každém překladu dochází k větším či menším ztrátám, které vznikají užitím mezijazykových operací neboli překladových transformací, o kterých bude řeč později. Překladatel si během své práce nesmí text svévolně dotvářet, ale naopak se musí snažit vytvořit tzv. funkčně ekvivalentní překlad, což znamená, že originál i překlad mají stejnou platnost a čtenář by si měl z obou textů odnést stejný zážitek. Ekvivalentní překlad je pak výsledkem zachování již zmiňované hlavní informace neboli invariantu. Daný

pojem označuje to, co se v průběhu překladatelovy práce nesmí vytratit a musí být zachováno v cílovém jazyce. (Vysloužilová 2011: 7) Pokud se tak neděje a rozsah informací v textu originálu a v textu překladu se nekryje, to znamená, že jsou v textu překladu doplňovány nebo naopak redukovány některé informace, dochází tak k rozsahovým textovým rozdílům. (Kufnerová 1994: 57)

Pokud chápeme pojem překlad jako činnost, musíme brát v úvahu, že jde o jakési kolísání trojího druhu. Máme na mysli kolísání mezi textem originálu a textem překladu, mezi funkcí příjemce textu originálu a tvůrce textu překladu a mezi informací explicitně vyjádřenou v textu originálu a informací nevyjádřenou v textu originálu, kterou by měl překladatel při nejmenším naznačit. (Kufnerová 1994: 13)

1.2.1 PROBLEMATIKA PŘEKLADU

Značný problém při překladu, ať už odborného či jiného textu, je v dosažení správné míry ekvivalence, s čímž souvisí především překladové transformace, kterými se ještě budeme podrobněji zabývat později. Největším problémem při překladu odborných textů jsou termíny, kterým věnujeme samostatnou kapitolu.

Jelikož je překladatel, především začínající, při překladu výrazně ovlivněn jazykem originálu, tím spíše, když jsou si oba jazyky blízké, může se dopouštět určitých chyb. Takové chybování pod vlivem jazyka překládaného textu nazýváme interferencí. Interferenčních chyb se překladatel může dopustit při překladu jednotlivých lexikálních jednotek, vazeb, slovosledu i frazeologismů. (Kufnerová 1994: 47–48) V morfologické rovině se překladatel musí orientovat v systémových rozdílech mezi oběma jazyky, což je základem pro vyvarování se interferenčních chyb. Nejproblematičtějšími rozdíly mezi jazyky jsou např. kategorie čísla, gramatického rodu, osoby, slovesného času, vidu nebo rodu. Problémy nenastávají jen tehdy, pokud se liší například rod podstatného jména v jazyce výchozím od rodu jeho ekvivalentu v jazyce cílovém, ale především v tom případě, kdy v jednom z jazyků chybí daná gramatická kategorie, nebo je rozvinuta do jiné míry. Jako příklad použijeme větu *Юриста зовут Черемных*. Pokud je tato věta vytržena z kontextu, nelze při jejím překladu do češtiny přesně určit gramatický rod, který se v tomto jazyce musí vyjádřit. Jsou i případy, většinou při překladu z angličtiny, kdy gramatický rod apod. nelze odhadnout ani z kontextu. (Knittlová 2000: 92)

Při překladu odborného textu se vyskytují i problémy s proprii a toponymy. Při práci s pojmenováním osob a míst je třeba mít na zřeteli grafický systém obou jazyků, frekvenci jména a míru jeho osvojení a dobové zvyklosti. (Kufnerová 1994: 172)

V podstatě se lze přiklonit k variantě transliterace, transkripce či přímo k překladu jména, za předpokladu, že v cílovém jazyce existuje jeho přesný ekvivalent. V případě výběru jedné ze strategií překladu vlastních jmen, by se překladatel měl striktně držet pouze jedné z nich a v rámci jednoho textu je nekombinovat.

Dalším dílčím problémem je překlad ruských spojek do češtiny. Ačkoli se to zprvu nezdá, velké obtíže mohou nastat při překladu primárních spojek, které jsou mnohoznačné, a kdy tatáž spojka může mít v různých kontextech různé významové odstíny, které překladatel nemusí vždy správně pochopit a vystihnout. (Camutaliová 1953: 317)

1.2.1.1 PŘEKLAD TERMÍNŮ

V první řadě je třeba zmínit, že se můžeme setkat i s názory, kdy termín není považován za předmět překladu, jelikož se nepřekládá, ale pouze překóduje. O tomto mechanickém převedení do jiného jazykového systému lze hovořit v případě, že termínu výchozího jazyka jednoznačně odpovídá termín cílového jazyka. (Hanáková In: Gromová 2007: 41)

Každé odvětví vědy disponuje svou vlastní terminologií (filozofie, lingvistika, literární věda, medicína, fyzika aj.), avšak některé termíny se používají i v několika oblastech najednou, ale v každé z nich mají svůj specifický význam. Proto musí být překladatel při své práci s termíny velmi opatrný, aby nedošlo k jeho špatnému výkladu, tudíž text překladu musí přesně odpovídat textu originálu.

Stejně jako u překladu jakéhokoli jiného textu nebo slova, tak i u překladu termínů musíme dbát na to, aby byl překlad adekvátní. Ačkoli je zde zmíněn překlad termínů, D. Žvábek uvádí: „Термины, как правило, не переводятся в собственном смысле слова, а заменяются (подставляются, подвергаются субституции).“ (Žvábek 1998: 33) Jeho výklad se však dá považovat za určitý druh překladu, konkrétně za nejlepší způsob adekvátního překladu, kdy pro termín ve výchozím jazyce existuje úplný ekvivalent v jazyce překladu. Pak takovýto postup nazýváme právě tzv. substitucí. To neznamená nic jiného, než že se v překladu použije analogický termín termínu originálu.

Nové termíny v jazyce překladu mohou vzniknout i tak, že se již existujícímu slovu přidá nový význam (terminologizace). Dále je možné využít sémantického kalkování, kdy struktura termínu výchozího jazyka odpovídá normám výchozího jazyka a struktura termínu jazyka překladu odpovídá normám tohoto jazyka. Společná je pouze

sémantika termínů obou jazyků. Překladatel se může přiklonit i k variantě, v ruštině nazývané jako *структурная калька*, což znamená, že struktura lexikální jednotky se při překladu převádí společně s touto jednotkou. Jinými slovy, každé části daného výrazu ve výchozím jazyce odpovídá část v jazyce překladu. Pokud je během procesu překladu zachována sémantika, struktura i forma termínu (zvuková, psaná), nazýváme tento způsob přejímáním. V převážné většině se termíny přejímají z angličtiny, což nejlépe znázorňuje počítačová terminologie – *software*, *hard disk* aj. Při přejímání je třeba ještě brát v úvahu to, jestli bude termín převzatý v grafické podobě (*hardware*, *flash*), jestli bude již graficky adaptován (*bajt*, *čip*), nebo bude integrovaný slovtvorně (*digitální*). Existuje i možnost přeložit termín za pomoci generalizace nebo konkretizace, viz kapitola Překladové transformace.

Pokud nastane situace, že termín v jazyce originálu nemá svůj funkční ekvivalent v jazyce překladu, což se v převážné většině případů týká reálií dané země, překladatel si může vybrat hned z několika možných postupů. Překladatel si může zvolit opisný překlad, lze využít částečné nebo úplné transkripce či transliterace, nebo jít cestou kalkování. O jednotlivých postupech se blíže zmíníme v kapitole o překladových transformacích. (Vychodilová 2013: 66–68)

Když bychom se vrátili ke Žváčkově chápání problematiky překladu termínů, resp. pouze k jiné formulaci (termíny se nepřekládají, ale substituují), musíme při jejich převádění do cílového jazyka dbát zvýšené pozornosti, jelikož mezi termínem domácím a cizím jsou značné rozdíly, které se vzájemně prolínají. Ruské termíny se od českých výrazně liší užíváním genitivních vazeb. V ruštině ve dvouslovném termínu často vystupují dvě substantiva, přičemž druhé z nich má tvar 2. pádu. Oproti tomu v češtině jde o spojení podstatného jména s přívlastkem shodným (většinou přídavné jméno vztahové nebo přívlastňovací) (př. *скорость диффузии X difúzní rychlost*). Dalším rozdílem jsou terminologická spojení s přívlastkem shodným, který je buď slovesného původu (participiální) (př. *вспенивающее средство X pěnicí prostředek / pěnidlo*), nebo je vyjádřen přídavným jménem vztahovým. V takovém případě je více možností překladu do češtiny – genitivní vazbou (př. *свинцовая плавка X tavení olova*), odvozeným slovem (př. *аммачный цех X čpavkárna*), složeným slovem (př. *спиртовый завод X lihovar*), či předložkovou vazbou (př. *сернокислотный завод X závod na výrobu kyseliny sírové*). Některé ruské termíny obsahují místo genitivu předložkovou vazbu. Mezi nejčastější předložky patří „для“, jež plní funkci účelovosti (př. *машина для измельчения X drtička*), a přeložka „по“, která vyjadřuje vztahovost

(př. *электромонтёр по освещению X osvětlovací elektromontér*). Kromě dvou výše uvedených předložek se v ruských termínech mohou objevovat i vazby s „от“, které „vyjevují zápornou motivaci účelovou“ (Žváček 1998: 35) (př. *средство от кашля X prostředek proti kašli*). V ruštině se také ve větší míře než v češtině vyskytují kompozita, která plní funkci termínů a mohou vystupovat buď jako substantivní složeniny (př. *четвертьфинал X čtvrtfinále, пресс-конференция X tisková konference*), adjektivní složeniny (př. *научно-педагогическая деятельность X vědeckopedagogická činnost, врачебно-консультационная комиссия X lékařská poradní komise*), nebo sufixální kompozita (př. *кислотобразователь X látka odštěpující kyselinu*). Posledním rozdílem mezi českými a ruskými termíny jsou podle D. Žváčka víceslovné termíny jednoho jazyka oproti jednoslovným termínům druhého jazyka. V ruštině se objevují termíny přívlastkového (př. *взрывчатое вещество X výbušnina, цементный завод X cementárna*) a apozičního typu (př. *котёл-растворитель X kotel na rozpouštění, башина-кристаллизатор X krystalizační věž*). (Žváček 1998:33-38)

1.2.2 PŘEKLADATELSKÉ METODY A POSTUPY

Aby překladatel adekvátně přeložil jakýkoli text, musí si stanovit základní překladové jednotky, jimiž se myslí slovo, slovní spojení, věta či část textu (v závislosti na druhu textu, jeho složitosti a jazyce – výchozím i cílovém).

Za nejčastější překladové jednotky lze podle B. Ilka považovat slovo nebo sousloví, ale i morfém (např. předpona *roz-*), přičemž u překladu sousloví je vyšší pravděpodobnost chybného překladu než u jednoslovného termínu. Překladovou jednotkou však může být i souvislý textový úsek, který představuje určitý specifický překladový problém. (Ilek In: Gromová 2007: 80)

D. Žváček uvádí překladatelské metody pouze na úrovni překladu slova, slovního spojení a věty. Podle něj převážné většině slov jednoho jazyka odpovídají slova v druhém jazyce, která označujeme jako lexikální nebo slovníkové shody / лексические или словарные соответствия. Mezi slovy dvou různých jazyků mohou fungovat dva základní významové vztahy. Prvním z nich je případ, kdy význam slova jednoho jazyka plně odpovídá významu slova druhého jazyka. Taková slova nazýváme ekvivalenty (př. *Москва, тридцать, четверг, май,...*), které představují především termíny, vlastní jména, toponyma, číslovky, názvy dní, měsíců apod. Ekvivalentních slov nebývá moc, jelikož většina slov je mnohoznačná. Za druhý vztah považujeme

případ, kdy významu jednoho slova výchozího jazyka částečně odpovídá význam několika slov jazyka překladu, což znamená, že jedno slovo má ve druhém jazyce několik slovníkových shod, které jsou analogické jeho významu. Taková slova se označují za variantní shodu. Pokud si za základní překladovou jednotku překladatel zvolí slovní spojení, měl by ještě rozlišit, jde-li o volné slovní spojení nebo frazeologické ustálené spojení. Při překladu volného slovního spojení hraje roli překlad jednotlivých částí slovního spojení, ale zároveň se musí brát ohled na vzájemný vztah těchto členů. Charakteristickým rysem pro frazeologická spojení je převaha významu celku nad významem jednotlivých komponentů. V takovém případě už k práci nelze přistupovat jako při překladu volného slovního spojení. Poslední metodou podle D. Žváčka je zvolit si za základní jednotku celou větu. Proces takového překladu doprovází zachování různé míry ekvivalence. Pokud se prostředky vyjádření obou jazyků shodují, pak lze zvolit strategii doslovného překladu. V případě, že se tyto prostředky neshodují, je třeba věnovat pozornost tomu, aby funkce originálu i textu překladu byly shodné. Tehdy mluvíme o adekvátním překladu. (Žváček 1998: 13–18)

Jak jsme se již zmínili výše, překladatel by měl ke své práci přistupovat krok po kroku, přičemž by měl začít tzv. interpretačním stadiem, jež spočívá ve správném pochopení celkového textu, což zabrání pozdějším možným mylným interpretacím částí textu. Po této fázi nastupuje stadium ekvivalentové, kdy překladatel formuluje překlad ve formě sekundárního textu. V praxi vypadá realizace těchto stadií následovně. Když si překladatel ujasní smysl textu, může přistoupit k dosazování ekvivalentů za jednotlivá slova a slovní spojení. (Kufnerová 1994: 12–14)

S výše uvedenými dvěma fázemi překladatelovy práce souvisí i jednotlivé postupy, které jsou ve své podstatě pouze jejich jinou interpretací. V první řadě překladatel musí pochopit smysl, resp. invariant informace a pak jej převést do druhého jazyka. Jeho překlad musí být funkčně adekvátní. (Žváček 1995: 22–23)

1.2.3 PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE

Každý překladatel se snaží dosáhnout co nejvyšší míry ekvivalence a adekvátnosti svého překladu, i když se formální a sémantická stránka obou jazyků liší. Právě pro takové případy je nutné znát základní překladové postupy, které se projevují na všech úrovních jazyka – lexikální, gramatické a stylistické. (Vychodilová 2013: 35) Těmito postupy máme na mysli překladové transformace, které označují speciální operaci, kdy se překládaná jednotka výchozího jazyka v jazyce překladu mění na formálně jinou

jednotku, přičemž je zachován invariant sdělení. Jinými slovy lze překladové transformace formulovat jako mezijazykové přeměny, s jejichž pomocí překladatel v jazyce překladu vytvoří komunikativně plnohodnotné a ekvivalentní jednotky. (Barchudarov 1975: 190) Překladovými transformacemi se zabývá celá řada autorů, avšak každý z nich má k jejich klasifikaci trochu jiný přístup. Někteří teoretici překladu neuvádějí tytéž přeměny jako jiní autoři z toho důvodu, že je pro ně jejich užití natolik zautomatizované, že nemají potřebu zařazovat je jako zvláštní případy. Nejedná se tedy o to, že by je nepovažovali za překladové postupy. U většiny autorů ale nalezneme shody v konkrétních překladových postupech, avšak jejich zařazení ke skupině se liší. Většina autorů do své klasifikace zařazuje sedm základních postupů, kterými se řeší nedostatek přímého ekvivalentu v cílovém jazyce – transkripce a transliterace, kalkování, substituce, transpozice, modulace, ekvivalence a adaptace (Knittlová 2010: 19). V následujících kapitolách se blíže podíváme na překladové transformace čtyř autorů a konkrétně na klasifikaci L.S. Barchudarova, A.D. Švejcera, Z. Vychodilové a D. Žváčka.

1.2.3.1 TRANSFORMACE PODLE L.S. BARCHUDAROVA⁵

Podle L.S. Barchudarova, lze termín *přeměna* neboli *transformace* použít pouze v následujícím případě: „... имея исходный текст а на языке А, переводчик, применяя к нему определенные операции, ... создает текст б на языке Б, который находится в определенных закономерных отношениях с текстом а. ... Таким образом, перевод можно считать определенным видом трансформации, а именно, межъязыковой трансформацией.“ (Бархударов 1975: 6)

L.S. Barchudarov stanoví čtyři základní druhy překladových transformací – *перестановки, замены, добавления и опущения*, přičemž zdůrazňuje, že jeho klasifikace není jedinou možnou. V celé řadě případů si můžeme jednu přeměnu vykládat i jako jiný druh transformace. Barchudarov ale klade hlavní důraz na to, že jeho čtyři základní skupiny se prakticky v čisté formě vyskytují jen velmi zřídka. Obvykle se prolínají a získávají tak charakter složitých, komplexních transformací. Například *перестановки* neboli změny pořadí jsou doprovázeny záměnami / *замены*, gramatické transformace doprovází lexikální apod.

1) Záměny pořadí (перестановки)

„*Перестановка*“ v podstatě znamená změnu pořadí, přičemž tyto změny probíhají na úrovni slov, slovních spojení, částí souvětí i jednotlivých vět textu.

⁵ (Бархударов 1975: 190-231)

Nejčastějším případem je změna slovosledu a pořadí slovních spojení v rámci struktury věty.

2) Záměny (замены)

Záměny jsou nejrozšířenějším druhem transformací. Během překladu může dojít k záměně jak gramatických jednotek jako tvarů slov, slovních druhů, větných členů atd., tak i lexikálních jednotek či celých konstrukcí. Záměny slovních konstrukcí pak označujeme za komplexní-lexikálně gramatické transformace.

a) Záměny slovních tvarů

Př. *Prezident řekl...* X *Президент рассказывает...*

b) Záměny slovních druhů

Př. *Я ждал Петра, но Пётр не приходил.* X *Čekal jsem na Petra, ale ten nepřišel. Byl obrovský pijan.* X *Pil jako dán.*

c) Záměny větných členů

Př.: *Mám knihu.* X *У меня книга. Пушкинův památník je velký.* X *Памятник Пушкину большой.*

d) Syntaktické záměny v souvětí

V rámci této části se objevují ještě další druhy syntaktických transformací:

- a. Záměna jednoduché věty souvětím
- b. Záměna souvětí větou jednoduchou
- c. Záměna věty hlavní větou vedlejší a naopak
- d. Záměna podřadnosti souřadností a naopak
- e. Záměna spoječného spojení bezespoječným a naopak

e) Lexikální záměny

a. Konkretizace

Konkretizací se označuje záměna slova nebo slovního spojení výchozího jazyka s širším významem slovem nebo slovním spojením jazyka překladu s užším významem.

b. Generalizace

Generalizací označujeme záměnu slova nebo slovního spojení s konkrétnějším, užším významem slovem nebo slovním spojením s obecnějším, širším významem.

c. Záměna založená na vztahu příčiny a následku

Jde o druh záměny následku příčinou a příčiny následkem.

f) Antonymický překlad

Tímto názvem je myšlena velmi rozšířená komplexní lexikálně-gramatická záměna, jejíž podstata spočívá v transformaci konstrukce na zápornou nebo naopak. Př. *Павел ничего не сказал. X Pavel mlčel.*

g) Kompenzace

V případě, kdy v jazyce překladu chybí ekvivalent nějaké části originálu, překladatel musí nějakým způsobem tento nedostatek kompenzovat jiným prostředkem.

3) Rozšíření (добавления)

Z hlediska gramatického se tento postup uplatňuje v případě užití elipsy nebo vynechání nějakých sémantických částí textu. Další příčinou tohoto postupu může být i syntaktická přestavba struktury věty, například při překladu z češtiny do ruštiny je někdy třeba přidat zájmeno, protože v ruštině je užití zájmena v oznamovacích větách povinnou složkou, zatímco v češtině se jeho užití striktně nevyžaduje (př. *Зíтра koupím chléb. X Завтра я куплю хлеб.*).

4) Vynechání (опущения)

„Vynechávky“ jsou přesným opakem předchozího druhu transformace. Nejčastějším případem takového vynechání jsou tzv. párová synonyma, která se objevují v jedné větě vedle sebe (př. *Маминка си koupila krásnou a nádhernou sukni. X Мама купила себе красивую юбку.*).

1.2.3.2 TRANSFORMACE PODLE A. D. ŠVEJCERA⁶

A.D. Švejcera upřesňuje Barchudarovu definici transformace takto: «Термин "трансформация" используется в переводоведении в метафорическом смысле. На самом деле речь идет об отношении между исходными и конечными языковыми выражениями, о замене в процессе перевода одной формы выражения другой, замене, которую мы образно называем превращением или трансформацией. Таким образом, описываемые ниже операции (переводческие трансформации) являются по существу межъязыковыми операциями "перевыражения" смысла.» (Швейцер 1988: 118)

A.D. Švejcera rozlišuje překladové transformace na dvou úrovních - komponentním a referenčním.

⁶ (Швейцер 1988:118–144)

1) Na formální rovině sémantické ekvivalence

Jedná se o změny, které se týkají pouze formální struktury výpovědi, nikoli sémantické.

a) Záměna jedněch morfologických prostředků jinými

Důsledkem různorodosti obou jazyků dochází k záměnám morfologických tvarů i ke změně syntaktických konstrukcí.

b) Záměna morfologických prostředků syntaktickými

Jde především o bezekvivalentní lexikum, které je vytvořeno pomocí konverze a takto vzniklá slova se při překladu mění na slovní spojení, přičemž sémý, jež nesou sémantickou hodnotu vyjádření, se rozdělují mezi jednotlivé komponenty tohoto slovního spojení (př. *my-lord X величать милордом*).

c) Záměna jedněch syntaktických prostředků jinými

K tomuto druhu transformací patří např. změny v aktuálním členění větěném, avšak hlavní úlohu zde hraje tzv. pasivizace. Dále jde o umístění tématu a rématu ve větě. Především se jedná o případ změny slovosledu v ruštině.

d) Záměna morfologických a syntaktických prostředků lexikálními a frazeologickými

Tyto změny lze nazvat i změnami stylistickými. Překlad významu, který je v originále vyjádřen různými afixy, se většinou pojí s nějakým expresivně stylistickým zabarvením. V takovém případě se tohoto expresivního efektu, jenž je v originále vyjádřen pomocí morfologického prostředku, dosáhne při překladu užitím lexikálního prostředku.

2) Na referenční rovině sémantické ekvivalence

Tyto transformace, které jsou charakteristické modifikacemi sémantické struktury vyjádření, se dělí na dva základní typy – lexikální a lexikálně-syntaktické transformace.

a) Lexikálně-sémantické transformace

a. Transformace založené na hyponymických a hyperonimických vztazích

Základem těchto transformací je sémantická logika, podle které se pro označení jednoho a téhož objektu mohou využít konkrétnější (hyponyma) nebo abstraktnější (hyperonyma) jazykové jednotky.

i. Hyponymické transformace

Typ takovéto transformace již známe pod pojmem „konkretizace“. Př. *собака X jezevčík, дерево X jablň*

ii. Hyperonymické transformace

Př. *Яблоко от яблони недалеко падает. X Jablko padá nedaleko od stromu.*)

Tyto dva druhy transformací jsou transformacemi vertikálními, ale v rámci hyponym a hyperonym existují i transformace v horizontální rovině, tzn. záměna hyponyma hyponymem, kterou nazýváme interhyponymickou záměnou (př. rus. *собачка* = pejsek X pol. *małpa* = opice).

b. Metonymické transformace

Tento postup lze označit za speciální způsob asociace. Př. *Да не было бы меня, она бы давно уже в воду кинулась. X Kdyby mě nebylo, už by se dávno vrhla do řeky.*

c. Metaforické transformace

Základem tohoto druhu transformací je vztah podoby a analogie.

i. Metaforizace

Poměrně častým druhem je metaforizace, která spočívá v záměně nemetaforického vyjádření metaforickým.

ii. Remetaforizace

Záměna jedné metafory jinou metaforou.

iii. Demetaforizace

Metafora je zaměněna nemetaforickým výrazem.

b) Комплексные трансформации

Komplexní transformace předpokládají současně modifikace lexikálně-sémantické a syntaktické struktury.

a. Antonymický překlad

1.2.3.3 TRANSFORMACE PODLE D. ŽVÁČKA

V rovině slovních spojení se transformace týká zpravidla jednoho (určujícího) členu tohoto spojení (př. *сухой закон X prohibiční zákon*). Na úrovni vět se lexikální transformace projevují v lexikální záměně celé věty, ne jen pouze jejich jednotlivých komponentů. Především se jedná o větné frazeologismy (př. *Мягко стелет, да жестко спатъ. X Když ptáčka chytají, pěkně mu zpívají.*). D. Žváček dělí změny uskutečňované v procesu překladu do dvou skupin podle toho, zda se týkají lexikálně-sémantické

struktury jazyka, ty pak nazývá lexikálními transformacemi, nebo výrazové struktury jazyka, přičemž jde o gramatické transformace.

1) Lexikální transformace

Dochází k nim především tehdy, kdy je ve výchozím i cílovém jazyce různý rozsah pojmu, to znamená, že jedno slovo obsahuje více či méně sémantických odstínů, než jeho ekvivalent v jazyce druhém.

a) Diferenciace a konkretizace

Nahrazení slova s širokým nediferencovaným významem slovem s konkrétnějším významem (př. *posлуhač X студент, учащийся, слушатель, заочник* apod.)

b) Generalizace

Nahrazení slova s užším významem slovem s širším významem (př. *профессорско-преподавательские коллективы X učitelské kolektivy*)

c) Rozšíření pojmu

Jde o sémantický vztah mezi metaforou a metonymií mezi dvěma jazyky (př. *Табор уходит в небо. X Cikáni jdou do nebe.*)

d) Antonyma

Př. *Мало производится высококачественных продуктов. X Непrodukuje se достаточное количество высококачественных продуктов.*

e) Komplexní transformace

Př. *здравствуйте X добрый ден.* Komplexní transformace jsou charakteristické hlavně pro překlad hovorových obrátů.

2) Gramatické transformace

a) Záměna trpných konstrukcí činnými

Př. *Данная работа была обсуждена. X Tuto práci jsme zhodnotili.*

b) Transpozice

Tímto termínem máme na mysli záměnu slovních druhů (př. *срок платежа X платежная льгота*).

c) Multiverbizační pojmenování

Nejtypičtějším příkladem multiverbizace, tedy záměny jednoslovného pojmenování víceslovným, je verbonominální spojení (př. *помощи X оказать помощь*).

d) Slovosledné transformace

Velmi důležité změny se týkají i slovosledu. K častým záměnám tohoto typu patří interpoziční slovosled neboli obmykání (př. *стоящий перед домом юноша* X *chlavec, stojící před domem*). Pokud je v ruštině na prvním místě ve větě příslovečné určení, na druhém je podmět. V češtině však na druhém místě není podmět, ale přísudek (př. *После возвращения на родину Римский-Корсаков создал свою оперу „Снегурочка“.* X *Po návratu do vlasti vytvořil Rimskij-Korsakov operu „Sněhurka“.*)

1.2.3.3 TRANSFORMACE PODLE Z. VYCHODILOVÉ⁷

Docentka Zdeňka Vychodilová vytvořila klasifikaci na základě teorie úrovně výpovědi, konkrétně její formy a obsahu. Na rozdíl od většiny koncepcí nahlížela na klasifikaci překladatelských transformací z jiného úhlu pohledu a vydělila tak pouze dvě základní skupiny překladových transformací – formální transformace a sémantické neboli lexikálně-sémantické transformace. V první skupině jsou zahrnuty některé transformace, které většina autorů řadí k tzv. gramatickým a lexikálním transformacím.

1) Formální transformace

a) Transkripce

V transkripci jde o převod zvukové podoby lexikální jednotky originálu pomocí písmen jazyka překladu (př. *know-how* X *ноу-хау*, *home made* X *хоум-мейд*, *happy meal* X *хэпимил*).

b) Transliterace

K převodu jednotky dochází způsobem přepisu jeho grafické podoby. Př. *Комсомольская правда* X *Komsomolskaja pravda*, *кокошник* X *kokošník*, *Miloš Zeman* X *Милош Земан*.

c) Transplantace

Přenos grafémů lexikální jednotky grafického systému výchozího jazyka do grafického systému jazyka cílového (př. *В газете Известия писали о вчерашнем наводнении.* X *V novinách Известия psali o včerejších povodních.*)

⁷ (Vychodilová 2013:35-47)

d) Kalkování

Způsob převodu lexikální jednotky originálu pomocí záměny jejích součástí, kterými mohou být morfémy či slova. Př. *полупроводник X polovodič, elektrické napětí X электрическое напряжение.*

e) Záměna gramatických kategorií

f) Záměna slovních druhů

g) Záměna větných členů

h) Univerbizace

Univerbizace je opakem multiverbizace, čili jde o převod víceslovného pojmenování jednoslovným (př. *дать оценку X ohodnotit, кирпичный завод X цihelna*)

i) Multiverbizace

j) Změna pořádku slov

k) Komprese / kondenzace

l) Záměna gramatického statutu věty / celková přestavba struktury věty

m) Spojení, rozpojení vět

Př. *Прийели к нам зástупци české firmy. Chtějí s námi totiž uzavřít smlouvu. X К нам приехали представители чешской компании, чтобы с нами заключить договор.*

2) Sémantické transformace

a) Konkretizace

b) Generalizace

c) Diferenciace

Diferenciace vychází z rozdílů mezi lexikálně-sémantickým aparátem výchozího a cílového jazyka. Jako příklad uvádíme české slovo *modrý*, které se dá do ruštiny přeložit jako *голубой* nebo *синий*, v závislosti na tom, jedná-li se o světlý či tmavý odstín.

d) Modulace

Tento postup spočívá v záměně jednotky výchozího jazyka jednotkou jazyka překladu, jejíž význam logicky vyplývá z původní jednotky (př. *Právě usnul. X Он спит., Я уже долго ничего не ем. X Мám hlad.*).

e) Antonymický překlad

f) Kompenzace

g) Celková přeměna

h) Rozšíření informačního základu

Jde o druh doplnění informací, které se většinou vážou na realie (př. *Zítřka půjdu do Alberta. X Завтра я пойдю в супермаркет Алберта.*)

i) Explikace / opisný překlad

Opisný překlad patří mezi lexikálně-gramatické transformace a spočívá v záměně lexikální jednotky výchozího jazyka slovním spojením, které vysvětluje její obsah. Př. *Причины арахнофобии следующие. X Příčiny strachu z pavouků jsou následující.*

2. PRAKTICKÁ ČÁST

V praktické části diplomové práce provedeme lexikálně-gramatickou analýzu překládaného výchozího textu v komparaci s českým překladem a následně se budeme zabývat translatologickým komentářem překladu textu. Východiskem a vodítkem nám bude předchozí teoretická část pouze s tím rozdílem, že veškeré příklady, uvedené v této části, jsou excerpce textu originálu a jeho překladu (viz Příloha č. 1 – originál textu a 2 – překlad textu).

Text, jehož se týká následující analýza, pochází z knihy L. Jones «Бижутерия из проволоки и бисера, Украшения своими руками, 35 оригинальных изделий». Jedná se o publikaci, která slouží především začínajícím šperkařům. Toto tvrzení můžeme podložit skutečností, že je v knize uveden význam základních terminologických pojmů, přičemž některé z nich, týkající se především nástrojů k výrobě, jsou doložené i fotodokumentací. Tento obrazový materiál je obsažen v celém textu, avšak neobsahuje pouze fotografie jednotlivých pomůcek, ale i postup práce krok za krokem. Takové fotonávody znázorňují a ilustrují to, co je právě v textu popisováno, čímž potenciálnímu výrobcí usnadňují práci.

Náš text však není překladem celé knihy, pouze její části. Pro lepší orientaci v textu a návaznosti jednotlivých postupů jsme si vybrali počáteční část knihy, tzn. od začátku do konce druhé kapitoly.

Vybraný text splňuje kritéria odborného stylu, která jsme popsali v teoretické části. Autorka píše jasně, stručně, informace na sebe logicky navazují a text má monologický charakter. V rámci odborného stylu můžeme považovat zvolený text stylově spíše za populárně naučný, neboť se v textu objevují prvky emocionálně expresivně zabarvené, které vyjadřují subjektivní postoj a hodnocení autora,

např. deminutiva (př. *Отматывая проволоку от мотка, завейте ее концев в маленькую петельку при помощи круглогубцев. Если даже вы никогда прежде не делали украшений из проволоки, эта книга наверняка вдохновит вас на первую попытку!*). Pokud jde o žánrové zařazení, dala by se větší část knihy přiřadit k útvaru, kterým je podle M. Čechové pracovní návod.

2.1 LEXIKÁLNÍ ANALÝZA

Obecně lze konstatovat, že lexikum překládaného textu odpovídá svou povahou odbornému stylu, vykazuje známky homogenosti, obsahuje ustálená klišé (př. *представляет собой, добиться результатов, важно ознакомиться с* atd.), všeobecně odborné pojmy (př. *проволока, многофункциональный, инструмент, диаметр, металл* apod.) i termíny typické pro danou tématickou oblast (př. *бусер, ювелирный стержень, наковальня, цепочка, швензы* atd.), i když se v něm objevují i výrazy, které text do jisté míry popularizují (př. *Бусинки из дерева или слоновой кости придадут деревенскую нотку вашим ювелирным изделиям.*) atd.

Lexikální analýza je prováděna na základě korpusu 161 odborných výrazů, které jsou součástí rusko-českého glosáře na konci práce (viz Příloha č. 3).

2.1.1 TERMÍNY

Termíny můžeme dělit podle různých hledisek v závislosti na různých aspektech. Konkrétně se podíváme na klasifikaci odborných výrazů podle oblasti užití, původu, struktury, vztahu k označovaným skutečnostem, ze slovtvorného a slovnědruhového hlediska.

1) Podle oblasti užití

a) odborné termíny

Př. *бусер, бусина, соединительное кольцо, волочильная доска, ювелирный стержень*

b) popularizační (mezioborové) termíny

Př. *угол, фарфор, спираль, рычаг, лезвие, впадина, диаметр*

2) Podle původu

a) domácí (původní) termíny

Většina odborných výrazů našeho korpusu je ruského původu.

Př. *кольцо, серьги, бусы, проволока, стекло, застежка, вязальная спица*

b) přejaté termíny

Poměrně malou část (cca jednu šestinu) vybraného korpusu tvořily termíny přejaté, přičemž se jednalo o přejímání z těchto devíti jazyků – francouzština (10)⁸, němčina (4), řečtina (4), latina (2), angličtina (1), arabština (1), polština (1), turečtina (1) a španělština (1).

Francouzština

- Př. *брелок* - [франц. breloque]⁹
аксессуары - [от франц. accessoire]
кабошон - [франц. cabochon]

Němčina

- Př. *кронштейн* - [от нем. Kragstein]
ручная дрель - [нем. Drell]
сталь - [нем. stahl]

Řečtina

- Př. *пластик* - [от греч. *plasto/s* - вылепленный]
конус - [греч. *κῶνος*]
спираль - [от греч. *σπείρα* - виток]

Latina

- Př. *функциональный* - [от лат. *functio*]

Angličtina

- клипсы* - [англ. clips]

Arabština

- бисер* - [араб. busr]

Polština

- шарф* - [польск. *szarfa* - повязка, пояс].

Turečtina

- фарфор* - [тур. *farfur* из перс.]

Španělština

- платина* - [исп. *pla/tina*]

⁸ Čísla v kulatých závorkách demonstrují počet nalezených výrazů, přejatých z daného jazyka.

⁹ Údaje v hranatých závorkách pocházejí z Velkého encyklopedického slovníku dostupného na <http://www.gramota.ru/slovari/dic/>

3) Podle struktury

a) jednoslovné

Převážná většina (144) excerpovaných jednotek je tvořena termíny jednoslovnými, které označují konkrétní věci, vlastnosti i činnosti.

Př. *находка, прочный, отшлифовать, обрамление, зазубрина, тиски, брошь*

b) dvouslovné

Pouze 14 výrazů námi vybraného jazykového korpusu se skládá ze dvou slov. Ve všech případech se jedná o spojení substantiva s adjektivem ve funkci shodného přívlastku.

Př. *венецианское стекло, полудрагоценный камень, соединительное звено, волочильная доска*

c) víceslovné

Jedinými víceslovnými odbornými výrazy byly tři tříslavné, přičemž dva z nich jsou spojením dvou substantiv předložkou, čili jde o přívlastek neshodný, a ve třetím případě se jedná o spojení substantiva a dvou adjektiv, tedy jde o postupně rozvíjející shodný přívlastek.

пряжка для пояса

венчик для взбивания

торцевые режущие кромки

4) Vzhledem ke vztahu k označované skutečnosti

a) motivované

Př. *круглогубцы, плоскогубцы, бокорезы, рукоятие, булавоочная головка, ножницы, молоток, подвеска, серьги-колечки, ушко*

b) nemotivované

Př. *серьги, золото, стекло, пуговица, шедевр, сплести*

5) Slovtvorné hledisko

a) derivace

Derivace neboli odvozování je jedním ze základních postupů při tvorbě termínů. V rámci odvozování můžeme sledovat i další postupy, kterými je sufixace, prefixace, postfixace či prefixálně sufixální tvoření¹⁰.

¹⁰ Jednotlivá čísla udávají počet zastoupených jednotek v rámci dané skupiny.

- sufixace

Př. přípona <i>-ик</i> (4)	př. <i>шарфик, венчик, паяльник, пластик</i>
přípona <i>-ок</i> (6)	př. <i>молоток, моток, узелок</i>
přípona <i>-ие</i> (8)	př. <i>обрамление, шлифование, нанизывание</i>
- prefixace

Př. předpona <i>со-</i> (1)	př. <i>создавать</i>
předpona <i>за-</i> (7)	př. <i>загнуть, закрепить, затянуть</i>
předpona <i>на-</i> (2)	př. <i>нагартовать, накручивать</i>
předpona <i>из-</i> (3)	př. <i>изгиб,</i>
předpona <i>от-</i> (3)	př. <i>отрезать, отшлифовать</i>
předpona <i>пере-</i> (1)	př. <i>перевернуть</i>
předpona <i>при-</i> (4)	př. <i>прикрепить, прижать</i>
- prefixálně sufixální tvorba termínů

Př. *зафиксировать, выгравировать, украшен[ij]е, опрелетение, загибание, нагревание, сплетение, загибание, выпрямление*

b) kompozice

Dalším způsobem tvorby nových slov je skládání, které se v ruštině vyskytuje poměrně málo, avšak několik termínů takto vzniklých se v našem korpusu vyskytovalo. Dvě slova v jejich původní podobě se ve složeninách objevují pouze sporadicky, v takto vzniklých slovech se nacházejí spíše pouze jejich kořeny.

Př. *полудрагоценный камень, плоскогубцы, круглогубцы, многофункциональный*

c) zpřesňování významu

Jde o využití slova z běžného sdělovacího jazyka, které se významově zužuje, ale nemění se.

Př. *аксессуар, петелька, прут, корзина, кудряшка, спираль, отрезание*

d) přenášení významu

Způsob tvorby termínů pomocí přenášení významu se provádí na základě metafory či metonymie.

Př. *изюминка, ухо, зубец, ямка, нитка, обрамление, сплетение, завивка*

2.1.2 LEXIKÁLNĚ SÉMANTICKÁ KLASIFIKACE LEXIKA

V této části jsme stanovili sedm významových skupin – 1) názvy výrobků a jejich označení, 2) názvy komponentů, 3) názvy materiálů, 4) vlastnosti materiálů, 5) názvy

помůcek, nářadí a jeho částí, 6) označení dílčích výsledků práce, 7) pracovní postupy a činnosti.

1) Názvy výrobků a jejich označení

Celkem se v této skupině nacházelo 26 různých názvů výrobků či hyperonym k jednotlivým kouskům

Př. *брелок* – *přívěsek*, *брошь* – *brož*, *карабин* – *karabina*, *кольцо* – *prsten*, *ожерелье* – *náhrdelník*, *подвеска* – *přívěsek*, *серьги* – *náušnice*, *цепочка* – *řetízek*, *аксессуар* – *doplňěk*, *безделушка* – *tretka*, *бижутерия* – *bižuterie*, *изюминка* – *ozdůbka*, *находка* – *setka*, *украшение* – *ozdoba*, *шедевр* – *mistrovský kousek*

2) Komponenty

V našem korpusu jsme zaznamenali celkem 9 komponentů, potřebných na výrobu nejrůznějších doplňků. Zvláštností je ruské trojí označení pro tentýž komponent, který se v češtině objevuje pouze ve dvou variantách (viz příklady).

Př. *застежка* – *zarínání*, *крючок* – *háček*, *соединительное звено* – *spojovací kroužek*, *соединительное колечко* – *spojovací kolečko*, *соединительное кольцо* – *spojovací kolečko*, *швенза* – *afroháček*

3) Materiál

Do této skupiny jsme zahrnuli 24 pojmů, označujících nejen materiál, ze kterého jsou vyrobeny jednotlivé věci, ale i materiál potřebný na výrobu – návlekový aj., který se však liší od komponentů.

Př. *бисер* – *rokajl*, *бусы* – *korále*, *глина* – *hlína*, *золото* – *zlato*, *металл* – *kov*, *полудрагоценный камень* – *polodrahokam*, *провода* – *drát*, *сталь* – *ocel*, *фарфор* – *porcelán*

4) Vlastnosti materiálu

Tuto skupinu tvoří 7 pojmů, které blíže určují charakter materiálu, resp. jeho vlastnosti.

Př. *гибкий* – *poddajný*, *ломкий* – *látavý*, *многофункциональный* – *multifunkční*, *прочный* – *pevný*, *упругий* – *pružný*, *хрупкий* – *křehký*

5) Pomůcky, nářadí a jeho části

K výrobě šperků a doplňků jsou třeba i speciální pomůcky a mnohé nářadí. Daná a druhá největší kategorie skýtá 33 pojmů.

Př. *бокорезы* – *boční štípací kleště*, *волочильная доска* – *protahovací ocelová deska*, *кронштейн* – *držák*, *молоток* – *kladívko*, *наковальня* –

kovadlinka, плоскогубцы – půlkulaté ploché kleště, ручная дрель – ruční vrtačka, стальной конус – ocelový kužel, тиски – svěrák

6) Dílčí výsledky práce

Mezi excerpovanými výrazy se vyskytovalo i 14 sémanticky podobných výrazů, které jsme označili jako dílčí výsledky práce, které vznikají během šperkařovy práce a mnohdy jsou jen předcházejícím krokem konečného díla.

Př. *волнистая линия – vlnka, завиток – závit, изгиб – ohyb, кудряшка – kudrlinka, петелька – očko, узелок – uzlík, ушко – ouško*

7) Pracovní postupy a činnosti

Největší skupina se skládá ze 48 výrazů, které označují konkrétní činnosti, nebo s nimi úzce souvisí (většinou deverbativa).

Př. *завивка – stočení, закручивание – kroucení, нанизывание – navlékání, обрамление – obroubení, переплетение – splétání, укрепление – upevnění, шлифование – broušení, выгравировать – vyřít, нагартовать – naklepat, обрабатывать – opracovávat, продеть – protáhnout, расплющить – rozklepat, сплести – splést, срезать – ostříhat*

2.1.3 ZKRATKY

Tvoření a užívání zkratk je pro ruský odborný styl velmi typické, avšak v našem textu se moc zkratkových slov nevyskytovalo. Jediná iniciálová zkratka se nacházela přímo v úvodu – *США (Соединённые Штаты Америки)*.

Pro odborný styl je typické použití následující zkratky dvou slov:

см. с. 19 (смотри страница 19) – viz str. 19 (viz strana 19)

Dále uvádíme zkratku, která následuje za výčty.

и т.п. (и тому подобное) – apod. (a podobně)

Za některými zkratkami následuje vysvětlení.

т.е. (то есть) – tzn. (то znamená)

V textu se poměrně často vyskytovaly zkratky vyjadřující množství, v našem případě délku.

4 мм (миллиметра) – 4 mm (milimetry)

2,5 см (сантиметра) – 2,5 cm (centimetru)

Následující příklad je spíše značka, avšak plní funkci zkratky.

№ 18 (номер) - č. 18 (číslo)

Z ostatních zkratk bychom mohli jmenovat ty, jež se vyskytují i v textech jiného charakteru a se kterými se v jejich plné psané podobě prakticky nesetkáme. Tyto zkratky se pojí především s datem, letopočtem, či jiným časovým údajem.

в 1700 г. (в 1700 году) – v r. 1700 (v roce 1700)

в X в. (в X веке) – v 10. stol. (v 10. století)

до н. э. (до нашей эры) – př. n. l. (před naším letopočtem)

2.2 GRAMATICKÁ ANALÝZA

Tato kapitola tvoří velmi důležitou část naší práce, jelikož právě na ní se budeme snažit potvrdit naši hypotézu, totiž že námi vybraný překládaný text spadá do odborného stylu. K tomu nám bude nápomocna především kvantitativní analýza slovních druhů.

2.2.1 MORFOLOGICKÁ ROVINA

Morfologická analýza daného překládaného textu spočívá především v zmapování výskytu jednotlivých slovních druhů v textu originálu i překladu a jeho komparaci s údaji o odborném textu M. Těšitelové. Výsledky analýzy jsme zaznamenali do níže uvedené tabulky.

Slovní druh	Výskyt v českém materiálu (v %)	Výskyt v ruském materiálu (v %)	Odborný text (Těšitelová, 1985, v %)
Substantiva	32,9	34,8	34,2
Adjektiva	15,9	13,2	19,08
Pronomina	4,7	6,8	4,56
Numeralia	5,3	5,4	1,15
Verba	17,1	15,6	12,94
Adverbia	6,9	4,7	8,33
Prepozice	9,4	10,6	11,42
Konjunkce	7,5	7,9	7,92
Partikule	0,3	1	0,37
Interjekce	0	0	0,03

Pokud vezmeme v úvahu, že údaje M. Těšitelové jsou průměrem různých druhů odborných textů a srovnáme je s českým a ruským materiálem, můžeme tvrdit, že se přibližně shodují. Nemáme na mysli jen přímo shodu procentního zastoupení jednotlivých slovních druhů mezi sebou, ale hlavně jejich poměr k celkovému textu. Ve všech třech případech jsou totiž nejčetnější skupinou substantiva, což potvrzuje jeden z hlavních rysů odborného stylu – nominálnost. Dále si již můžeme všimnout menších odchylek od údajů M. Těšitelové, avšak náš ruský a český materiál se poměrně shodují. Po podstatných jménech jsou nejvíce zastoupena slovesa, dále přídavná jména, předložky a spojky. Když opomineme skutečnost, že citoslovce se v našich textech nevyskytovaly

vůbec, mezi posledními třemi slovními druhy byly drobné rozdíly, což připisujeme především rozdílnému počtu slov v jednotlivých textech.

O zvláštnostech užití jednotlivých slovních druhů v rámci textu originálu i textu překladu pojednávají následující podkapitoly.

a) Substantiva

Na základě údajů, uvedených v tabulce lze potvrdit, že náš text má nominální charakter. Dále můžeme konstatovat, že se v textu objevoval singulár s významem plurálu (př. *В ювелирном ремесле для сплетения проволоки используется ручная дрель совместно с тисками.*), využívá se substantiv středního rodu s abstraktním významem (př. *изготовление, направление, возвращение, искусство*) a hojně se oproti češtině používal genitivní tvar (př. *изготавливать проволоку различной формы, инструменты используются для шлифования*), substantiva se mj. řetězila do tzv. substantivních (nominálních) řetězců, př.: *Это специальные инструменты для закручивания и наматывания проволоки.*

b) Adjektiva

Velmi typické je užívání krátkých tvarů adjektiv (př. *Наковальня должна быть гладко отшлифована, в противном случае на проволоке отпечатаются все ее неровности. Хотя все способы, описанные в этой книге, довольно просты, важно ознакомиться с основными принципами и инструментами.*)

c) Pronomina

I když se v odborných textech nepoužívá zájmeno „já“, v našem textu se můžeme setkat i s výjimkami, což zdůvodňujeme skutečností, že náš text patří k populárně naučnému stylu a jeho autorka se chce přiblížit čtenáři (př. *Надеюсь, это увлекательное занятие доставит вам не меньше удовольствия, чем мне.*). Na jiných místech však celkově převládá autorský plurál (př. *Мы пользуемся термином «находки», чтобы описать разные полезные мелочи, такие как цепочки, серьги-колечки, клипсы, карабины для ключей, брелоки, булавоочные головки и т.п.*)

d) Numeralia

V textu převládají číslovky základní, jež většinou označují rozměr, stranu či letopočet.

Пř. *Отрежьте 30-50 см проволоки диаметром 0,8 мм.*

Плоскогубцами сожмите крючок, чтобы сделать узелок (см. с. 15), который зафиксирует бусину.

США импортировали проволоку из Великобритании и Германии до 1812 г., но в связи с войной сотрудничество прекратилось.

Číslovky napomáhají snazší orientaci v textu. Krok 2. *Svlečte hotovou pružinku z kleští a odštipněte ji od kotouče bočními štípacími kleštěmi.*, ale myslíme tím krok druhý, který následuje za prvním.

Рђ. Шаг 2. *Снимите получившуюся пружинку с круглогубцев и отрежьте ее от мотка при помощи бокорезов.*

V textu se objevují i číslovky neurčité.

Рђ. *Чтобы сделать закрытую спираль, вы можете либо отрезать немного проволоки (как показано на фото), либо отмотать ее непосредственно от мотка.*

e) Verba

Sloveso je v našem textu upozaděné, objevuje se převážně ve tvaru 3. osoby singuláru i plurálu, což odpovídá neosobnímu charakteru odborného vyjadřování (рђ. *Спирали бывают «открытыми» и «закрытыми». Обработка проволоки носком бойка молотка тоже укрепляет проволоку, однако такую обработку скорее можно отнести к илифованию.*).

Charakteristickým rysem, potvrzujícím odbornost našeho textu, je používání neaktuálního přezentu (рђ. *Изогнутые стержни продаются в отверстия в рукояти, а проволока наматывается вокруг изгиба стержня, закрепляя его. Проволока с медным, серебряным и золотым покрытием очень гибкая и подходит для изготовления украшений как традиционного, так и современного дизайна.*).

Velmi typickým prostředkem zajišťujícím logičnost a kondenzovanost vyjadřování je užívání přechodníků, přídavných jmen slovesných a infinitivních konstrukcí (рђ. *Выровняйте проволоку вдоль булавки, слегка прижав ее плоскогубцами. ...пропускают раскаленные металлические прутья через отверстия заданной формы, проделанные в волочильной доске, ...*).

V našem textu se velmi často vyskytoval imperativní tvar slovesa, což pro odborný styl není příznačné, avšak vzhledem k pod stylu textu, kterým je, jak jsme již zmiňovali výše, pracovní návod, se bez tohoto tvaru autorka neobešla.

Рђ. *Отрежьте проволоку от мотка, поверните ее готовой петелькой вверх и сделайте еще одну маленькую петельку на другом конце отрезка.*

f) Adverbia a predikativa

Již v teoretické části jsme uvedli, že výskyt příslovcí v odborném stylu nevykazuje žádných zvláštních známek, jejich funkcí je především vyjadřovat různé kvalitativní či kvantitativní charakteristiky dějů.

Рђ. *Убедитесь, что каждый следующий виток плотно прилегает к предыдущему.*

Затем, крепко придерживая петлю круглогубцами, закручивайте вокруг нее проволоку в спираль...

Hojně se vyskytují tzv. modální predikativa jako důsledek instruktážního charakteru textu (рђ. *Таким же образом можно изготовить кулон или серьги, используя две одинаковые бусины. Такую проволоку нельзя обрабатывать молотком или чрезмерно изгибать,... Плоскогубцы имеют плоские параллельные зажимы и обычно используются, когда надо плотно сжать проволоку, ...*).

g) Prepozice

V našem textu se poměrně často vyskytovaly nevlastní předložky, a to jak desubstantivní, tak i deadjektivní, zřídka deverbativní.

Рђ. *При помощи плоскогубцев плотно сожмите колечко и начинайте накручивать проволоку вокруг него.*

В отличие от хозяйственных клещей плоскогубцы меньше по размеру и на их зажимах нет зубцов, которые могли бы оставить следы на проволоке.

Выровняйте проволоку вдоль булавки, слегка прижав ее плоскогубцами.

Следуя шагам 2 и 3 на с.18, изготовьте S-образную застёжку.

h) Konjunkce

V našem textu jsme zaznamenali největší počet spojek primárních, ale vyskytovalo se v něm mnoho spojek sekundárních, dokonce i spojky párové.

Рђ. *Эти полоски либо обертывали вокруг стержней цилиндрической формы, либо отшлифовывали между двумя плоскими поверхностями, например между камнями.*

...подходит для изготовления украшений как традиционного, так и современного дизайна.

Vzhledem k zpřehlednění vtaů mezi výpověďmi se v našem textu vyskytovala celá řada podřadicích spojek.

Рђ. *Такую проволоку нельзя обрабатывать молотком или чрезмерно изгибать, так как покрытие может отслоиться.*

Как только научитесь изгибать ее и завивать в кольца и спирали, ваша уверенность в своих силах заметно возрастет.

Формировать спираль нужно оборачивая проволоку вокруг кончиков круглогубцев, причем накручивать завитки нужно сверху вниз,...

i) Partikule

Při překladu textu jsme se setkali s částicemi původními i odvozenými.

Пр. Вы можете не покупать бисер и бусины, а просто срезать их с одежды, которую вы не носите, и, немного пофантазировать, создать прекрасные украшения.

К примеру, электрический кабель может продемонстрировать всю красоту медной проволоки, к тому же он имеет разнообразное пластиковое покрытие.

Однако если этих инструментов у вас нет, можете прикрепить нужное вам количество кусков проволоки с одного конца к дверной ручке,...

2.2.2 SYNTAKTICKÁ ROVINA

Základem syntaktické analýzy je rozdělení vět podle struktury. Z níže uvedených tabulek je patrné, že v našich textech převažovala souvětí nad větami jednoduchými, což je pro odborný styl typické. Velký rozdíl jsme zaznamenali v použití polovětných konstrukcí mezi ruským a českým textem, v němž je tento počet prakticky zanedbatelný. Vyšší podíl vět s polovětnou konstrukcí v ruštině je dán především tendencí ke kondenzaci, která pro svou realizaci využívá konstrukce s přechodníkem, přídavným jménem slovesným či infinitivem.

Typ věty	Výskyt v českém materiálu (v %)	Výskyt v ruském materiálu (v %)
Věta jednoduchá	38,6	34,9
Souvětí	59,9	48,6
Věta s polovětnou konstrukcí	1,5	16,5

V rámci věty jednoduché jsme zmapovali i výskyt vět jednočlenných a dvoučlenných. Ve výchozím textu se množství jednočlenných vět pohybuje cca okolo 10%, v překladu méně. To je zcela v souladu s charakteristikou odborného stylu v češtině i ruštině, pro níž jsou jednočlenné, neosobní konstrukce typičtější.

Typ věty	Výskyt v českém materiálu (v %)	Výskyt v ruském materiálu (v %)
Věta jednočlenná	7,9	10,3
Věta dvoučlenná	92,1	89,7

Co se týče modality, v odborném textu se vyskytují převážně věty oznamovací, což náš text potvrzuje. V několika případech se v originálním textu vyskytovala věta oznamovací zakončená vykřičníkem. Nejedná se v žádném případě o imperativ, autorka spíše vyjadřuje svůj osobní postoj, dodává výpovědi jistou expresivitu.

Рђ. Если даже вы никогда прежде не делали украшений из проволоки, эта книга наверняка вдохновит вас на первую попытку!

Освоив их, вы научитесь быстро и легко создавать сказочно красивые украшения!

Теперь ваш шарф красиво и надежно зафиксирован!

Některé rozdíly mezi originálem a překladem textu jsme pozorovali i v interpozicním slovosledu, jenž je typický pouze pro ruštinu.

Рђ. Плоскогубцы имеют плоские параллельные зажимы и обычно используются, когда надо плотно сжать проволоку, затянуть узелки на ней, загнуть проволоку под определенным углом или сгладить выступающие за рамки композиции концы проволоки.

Důležitým a na prvním pohled zřejmým rysem našeho textu je jeho členění, přičemž se v něm uplatňovalo členění horizontální (rozdělení na jednotlivé tematické kapitoly a odstavce) i vertikální (vysvětlivky u obrázků, zvýraznění důležitých míst tučným písmem apod.).

2.3 TRANSLATOLOGICKÝ KOMENTÁŘ

Při překladu výchozího textu bylo nutné vypořádat se s určitými problémy. I přes pokročilou znalost dané oblasti a zkušenosti s výrobou bylo nutné některé záležitosti, týkající se odborného lexika, konzultovat se specialisty v tomto oboru. Kromě toho jsme museli využívat zejména neslovníkových slovníků v internetové podobě, především různých obrázkových galerií.

2.3.1 PŘEKLADOVÉ TRANSFORMACE

S překladovými problémy, o nichž se ještě později zmíníme, úzce souvisí překladové transformace, které představují jednotlivé překladové postupy na různých úrovních jazyka. Vzhledem k častému dělení těchto postupů na lexikální, gramatické a lexikálně gramatické, jsme se rozhodli přistoupit k trochu odlišnému modelu a rozdělit tytéž transformace podle toho, zda jsou realizovány na jedné či více úrovních. Jednoúrovňové i meziúrovňové transformace dále členíme do dvou skupin – postupy probíhající uvnitř věty, nebo na její úrovni.

1) Jednoúrovňové

a) v rámci věty

a. transkripce

Известно, что в 1700 г. до н. э. в Вавилоне и Ассирии также увлекались созданием проволочных украшений.

Je známo, že v roce 1700 př. n. l. se v Babylonu a Asýrii také zabývali výrobou drátovaných ozdob.

... чтобы украсить брошь большим количеством «кудряшек», используйте большее количество кусков проволоки, чем предложено в инструкциях.

... abyste ozdobili brož větším množstvím „kudrlinek“, použijte více kousků drátu, než je uvedeno v návodu.

b. transliterace

Вы также можете использовать его в качестве пряжки для пояса или пляжного парео.

Мůžete ho také použít jako sponu na pásek nebo plážové pareo.

Яркости изделию придаст кабошон – самая удобная форма для оплетения бисером, - помещенный в центр спирали.

Výrobku přidá na kráse kabošon, který je nejvhodnější na omotání rokajlem, umístěný doprostřed spirály.

...в Европе они впервые появились в X в., где именно с помощью таких досок в Средние века изготавливали кольчуги.

V Европě se tyto desky poprvé objevily v 10. století, kde se použitím takových desek ve středověku vyráběly drátěné košile.

c. kalkování

Прекрасные ожерелья из золотой проволоки, относящиеся примерно к 3000 г. до н. э., находили в древних египетских гробницах.

Пřekrásné náhrdelníky ze zlatého drátu pocházející asi z r. 3000 př. n. l. byly nalezeny ve starých egyptských hrobkách.

Их изготавливают из самых разных материалов: пластик, глина, фарфор, стекло, металл, дерево и слоновая кость.

Вyrábějí se z nejrůznějších materiálů: umělá hmota, hlína, porcelán, sklo, kov, dřevo a slonová kost.

d. transpozice

Изменяя форму отверстий доски, можно изготавливать проволоку различной формы, преимущественно круглой.

Změnou tvaru otvoru desky lze vyrobit různě tvarované dráty, především kulaté.

Для изготовления украшений из проволоки и бисера требуется минимум специального оборудования.

К výroбě ozdob z drátu a korálků potřebujete minimální speciální vybavení.

e. Modulace

Наковальня должна быть гладко отшлифована, в противном случае на проволоке отпечатаются все ее неровности

Kovadlinka musí mít hladký povrch, v opačném případě se na drát otisknou všechny její nerovnosti.

f. замена словных форм

i. změna čísla

Однако профессиональные ювелирные молотки обычно меньше и легче хозяйственного.

Avšak profesionální zlatnická kladívka jsou obvykle menší a lehčí než ta domácí.

ii. změna vidu

Постарайтесь добиться идеально круглой формы – от этого будет зависеть форма всей спирали.

Снаžte se docílit dokonale kulatého tvaru – na tom bude záviset tvar celé spirály.

iii. změna pádu

В книге вы найдете и изысканные ожерелья, и элегантные цепочки и аксессуары, и бусы «под венецианское стекло», и украшения, напоминающие нам об Африке...

В книге найдете как выбранные наhrdelníky, так elegantní řetízky a doplňky, korále jako z benátského skla ozdoby, připomínající Afriku...

Все зависит лишь от вашего воображения!

Вše závisí jen na vaší fantazii!

iv. změna času

Как только вы знаете изготавливать украшения, процесс неимоверно увлечет вас!

Какmile будете umět ozdoby vyrábět, začne vás to neskutečně bavit!

После того как повторили это два или три раза, оба конца колечка одновременно отскочат назад.

Кdyž to zopakujete dvakrát nebo třikrát, oba konce kroužku najednou odskočí dozadu.

g. замена ветвých членů

Так у вас получится S-образная застежка.

Тím vytvoříte esovité zapínání.

Обработка застежки молотком немного расплющит и укрепит ее.

Кdyž zapínání trochu opracujete kladívket, bude plošší a pevnější.

h. konkretizace

Все они изображены на этом развороте.

Вšechny jsou zobrazeny na této straně.

i. generalizace

Снимите получившуюся пружинку с круглогубцев и отрежьте ее от мотка при помощи бокорезов.

Свlečte hotovou pružinku z kleští a odštípněte ji od kotouče bočními štípacími kleštěmi.

j. univverbizace

Можно использовать обыкновенный пластик, стеклянные бусинки ручной работы, полудрагоценные камни, бисер всевозможных цветов, размеров и формы.

Lze použít obyčejnou umělou hmotu, skleněné korálky ruční výroby, polodrahokamy, korálky nejrůznějších barev, rozměrů i tvarů.

k. multivverbizace

США импортировали проволоку из Великобритании и Германии до 1812 г., но в связи с войной сотрудничество прекратилось.

USA dovážely drát z Velké Británie a Německa do roku 1812, kdy tuto spolupráci ukončila válka.

Для создания украшений из проволоки обычно используют три типа клещей: круглогубцы, плоскогубцы и утконосы.

Na výrobu ozdob z drátu se obvykle používají tři typy kleští: ketlovací půlkulaté ploché a půlkulaté zahnuté.

l. kondenzace

Удерживая проволоку натянутой, скурчивайте проволоку в одном направлении, пока не добьетесь желаемого эффекта.

Stáčejte natažený drát jedním směrem, dokud nedosáhnete žádoucího efektu.

Петельку сделайте на расстоянии около 2,5 см от конца проволоки.

Asi 2,5 cm od konce drátu vytvořte očko.

m. dekondezace

Хотя все способы, описанные в этой книге, довольно просты, важно ознакомиться с основными принципами и инструментами.

I když jsou všechny způsoby, které jsme v knize popsali, poměrně jednoduché, je důležité se seznámit se základními postupy a nástroji.

n. změna slovosledu

Приобретать стержень для профессиональных ювелирных работ необязательно...

Není nutno pořizovat si trn určený pro profesionální zlatnické práce.

i. обмыкání

...загнуть проволоку под определенным углом или сгладить выступающие за рамки композиции концы проволоки.

...zahnout drát pod určitým úhlem nebo zahladit přečnívající konce drátu.

Нанижите выбранную вами бусинку на проволоку, оставив по 1 см с каждой стороны бусинки.

Navlékněte vybraný korálek na drát, přičemž z každé strany drátu zanecháte 1 cm.

b) na úrovni věty

a. záměna jednoduché věty souvětím

Изготавливая застежку самостоятельно, можно экспериментировать с формами.

Když si vyrábíte háček sami, můžete experimentovat s tvary.

Удерживая длинный конец проволоки плоскогубцами, начинайте загибать его в маленькие угловатые фиружки.

Držte konec drátu plochými kleštěmi a začněte ho ohýbat do malých hranatých tvarů.

b. záměna věty jednočlenné větou dvoučlennou

Когда вы наберетесь достаточного опыта в изготовлении украшений, можно будет переходить к работе с проволокой из драгоценных металлов, таких как серебро 925 пробы или золото 14 карат.

Až budete mít s výrobou ozdob dost zkušeností, můžete začít pracovat s drátem ze vzácných kovů, takových jako stříbro 925 nebo zlato 14 Kt.

c. rozpojení vět

Приобретать стержень для профессиональных ювелирных работ необязательно – для придания проволоке округлой формы ее можно накручивать на любые подручные предметы цилиндрической формы соответствующего диаметра.

Není nutno pořizovat si trn určený pro profesionální zlatnické práce. Abychom drát vytvarovali dokulata, lze ho natáčet na jakékoli pomocné předměty válcovitého tvaru odpovídajícího průměr.

2) Meziúrovňové

a) v rámci věty

a. doplnění

С появлением пластика популярность проволоки снизилась, однако в последние годы снова возросла, переместившись в сферу увлечений и хобби.

Кdyž se objevila umělá hmota, popularita drátu se snížila, avšak v posledních letech opět vzrostla; drátování se však přesunulo do oblasti zálib a hobby.

В наше время проволоку изготавливают следующим образом: пропускают раскаленные металлические прутья через отверстия заданной формы, проделанные в волочильной доске, которая ...

Dnes se drát vyrábí takto: rozžhavené kovové tyče se protlačují otvorem potřebného tvaru ve speciální protahovací ocelové desce, která...

b. vynechání

Освоив их, вы научитесь быстро и легко создавать сказочно красивые украшения!

Кdyž si ji osvojíte, rychle a snadno se naučíte vyrábět nádherné ozdoby!

Данные инструменты используются для илифования, выпрамления и нагартовки проволоки (см. с. 19).

Тыто se používají na broušení, narovnáání a nýtování drátu (viz str. 19).

c. kompenzace

Для начала вам понадобится совсем немного инструментов, причем недорогих.

Зpočátku budete potřebovat jen několik, poměrně levných věcí.

b) na úrovni věty

a. antonymický překlad

Если вам сложно постоянно наматывать проволоку на один и тот же участок круглогубцев и ваши колечки получаются неровными, можете воспользоваться любым стержнем небольшого диаметра, например вязальной спицей.

Pokud se vám drát obtížně namotává na jednu a tutéž část ketlovacích kleští a nedaří se vám vyrobit stejnoměrné kroužky, můžete použít jakoukoli tyč o malém průměru, například pletací jehlici.

Такие камешки стоят достаточно дешево.

Такové kamínky nestojí moc.

b. explikace

Можно самостоятельно изготовить бисер и бусинки из панье-маше или ценных пород глины.

Рокajl a korálky si můžete vyrobit sami z papírové hmoty nebo ze vzácných typů hlíny.

c. celkové přehodnocení

Выбирая проволоку и бисер, можно позволить разыграться своему воображению!

При выборе дрátu a korálků lze uzdu své фантазии попустить!

2.3.2 PROBLEMATIKA PŘEKladU VÝCHOZÍHO TEXTU

Značný problém pro nás představoval překlad některých termínů a speciálních výrazů, jelikož ne vždy bylo možné pouze jejich mechanické převedení, ale museli jsme hlouběji zjišťovat význam daného slova a hledat vhodný český ekvivalent (př. *изюминка* – ozdůbka, *находка* – cetka, *стержень* – trn). Mezi termíny jsme se setkali i s případem, kdy ruský termín obsahoval předložkovou vazbu, avšak do češtiny se přeložil pouze jedním slovem (*венчик для взбивания* – metlička), což souvisí s tendencí jednoho jazyka užívat víceslovné termíny oproti jazyku druhému, resp. s různou mírou analytičnosti a syntetičnosti. Dále jsme řešili překlad kompozita vystupujícího v podobě substantivní složeniny, kterou jsme do češtiny přeložili spojením substantiva se shodným přívlastkem (*серьги-колечки* – kruhové náušnice).

Co se týče přímo překladových transformací, i ty naskytly některá místa k zamyšlení. V textu originálu se vyskytovala i taková část věty, která představuje syntaktickou strukturu s obmykáním, čili bylo by možné ji do češtiny přeložit pouhou změnou slovosledu, ale v tomto případě šlo přímo o termín:

...которая позволяет делать проволоку практически неограниченной длины из любого, поддающегося обработке металла.

...которá umožňuje vyrobit prakticky неограниченě dlouhý drát z jakéhokoli zpracovatelného kovu.

Asi největším problémem, se kterým se však ve větší či menší míře setkává každý překladatel, pro nás byl vliv výchozího jazyka a vznik interferenčních chyb, které jsme snad ale včas odstranili.

ZÁVĚR

V diplomové práci s názvem *Komplexní lexikálně-gramatická analýza překládaného textu s translatologickým komentářem a glosářem* jsme se zabývali komentovaným překladem textu z oblasti výroby bižuterních doplňků.

Cílem této práce byl překlad odborného textu, resp. se jednalo o část knihy zaměřenou na výrobu bižuterie. Dále jsme si kladli za cíl na základě daného textu provést lexikální, gramatickou a translatologickou analýzu v komparaci s českým překladem a vytvořit glosář pojmů typických pro danou tématickou oblast. Při práci jsme vycházeli z hypotézy, že náš text patří k odbornému stylu, což jsme se snažili dokázat především pomocí kvantitativní slovnědruhové analýzy.

Diplomová práce se dělí na dvě části – teoretickou a praktickou. První kapitulu teoretické části jsme zasvětili celkové charakteristice odborného stylu, který se vyznačuje především svou jednoznačností, stručností, objektivností, logickou souvislostí a návazností informací. Daný styl má uplatnění v několika slohových útvarech a dělí se na další podstyly. Zvláštní pozornost jsme věnovali specifikům lexika odborného stylu, jež je homogenní. V textech odborného stylu se často objevuje lexikum abstraktní a kromě všeobecné slovní zásoby je také typické hojným užíváním termínů, kterými jsme se zabývali podrobněji. Díky termínům text nabývá na jednoznačnosti, je stylisticky neutrální a nasycený informacemi. Jelikož lze na termíny nahlížet z různých hledisek, uvedli jsme jejich klasifikaci podle oblasti užití, podle původu, struktury, vztahu k označované skutečnosti a z formálního hlediska jsme je rozdělili na jednoduché, zkratkové a víceslovné. Zvláště jsme se zaměřili na tvoření termínů a objasnili jsme jejich morfologické, syntaktické i sémantické tvoření a přejímání z cizích jazyků. Druhá kapitola pojednává o morfologických a syntaktických prostředcích odborného stylu. V rámci morfologických prostředků jsou pozorována určitá specifika týkající se četnosti jednotlivých slovních druhů. Hojné užívání podstatných jmen zajišťuje nominální charakter odborného textu, zásadní roli v nich hrají jmenné tvary přídavných jmen, zpravidla se nepoužívá zájmeno *já*, ale autorský plurál. Ruské odborné texty tíhnou k používání zájmenných slov, slovesa jsou v těchto typech textů upozaděná a většinou se vyskytují ve 3. varu singuláru i plurálu či ve formě syntaktických kondenzorů. Důležitým prvkem odborného stylu jsou nevlastní desubstantivní, deadjektivní a deverbativní předložky. Zdůraznění vztahů mezi částmi výpovědi napomáhá spoječné

spojení oproti bezespoječnému. Částice se v odborných textech vyskytují omezeně a citoslovce vůbec. Častým syntaktickým rysem odborného textu je kondenzace a komprese, návaznost vět s opakováním, užívání konektorů, substantivních řetězců, vertikální i horizontální členění textu či převaha souvětí podřadných. V odborném textu se vyskytují převážně věty oznamovací, pro ruštinu je typický interpoziční slovosled a logické výstavbě textu napomáhají mnohé vsuvky.

Druhá kapitola teoretické části pojednává o překladu odborného textu, v níž jsme uvedli několik definic pojmu *překlad* a zabývali se některými problémy, se kterými se překladatel při své práci musí vypořádat. Například jde o dosažení správné míry ekvivalence, vyvarování se interference nebo překlad termínů, v souvislosti s nimiž jsme se setkali s různými postupy jejich překladu, resp. substituce. Častým způsobem překladu termínů je použití explikace, transkripce, transliterace či kalkování, což velmi úzce souvisí s překladovými transformacemi. Při překladu termínů z ruštiny do češtiny je třeba dát si pozor na některé rozdíly mezi těmito dvěma jazyky, např. na užívání genitivní vazby v ruštině oproti předložkové vazbě v češtině, jednoslovný termín jednoho jazyka na rozdíl od víceslovného v jazyce druhém apod. Dále jsme se zmínili i o překladatelských metodách, které spočívají především ve stanovení základní překladové jednotky na úrovni slova, slovního spojení, věty či části textu. Každá z variant vyžaduje specifický postup práce. Jelikož překladatel musí k práci přistupovat postupně, v prvním interpretačním stadiu by měl správně pochopit smysl informace a ve druhé fázi tuto informaci převést do jazyka překladu. Podrobněji jsme se věnovali překladovým transformacím a uvedli jsme klasifikaci L.S. Barchudarova, A.D Švejcera, D. Žváčka a Z. Vychodilové. U těchto čtyř autorů se většina překladových postupů překrývá, avšak někteří z nich tentýž postup pojmenovávají jiným způsobem. Největší rozdíl mezi těmito typologiemi jsme zaznamenali v přístupu zařazení jednotlivých transformací do určité skupiny. L.S. Barchudarov překladové postupy řadí ke čtyřem základním skupinám, kterými jsou změny v pořadí, záměny, rozšíření a vynechání. A.D. Švejecer rozlišuje transformace na formální a referenční rovině sémantické ekvivalence, zatímco D. Žváček řadí jednotlivé postupy k lexikálním a gramatickým transformacím. Z. Vychodilová klasifikovala transformace na základě formy a obsahu výpovědi a vydělila tak formální a sémantické transformace.

První kapitola praktické části se zabývá lexikální analýzou, kterou jsme provedli na základě korpusu 161 vybraných odborných výrazů. V rámci této analýzy jsme se zaměřili na termíny, které jsme klasifikovali podle různých hledisek. Vyjma

rozdělení termínů podle oblasti užití na odborné a popularizační, podle původu na domácí a přejaté, podle struktury na jednoslovné, dvouslovné a tříslavné a vzhledem ke vztahu k označované skutečnosti na motivované a nemotivované, jsme větší pozornost soustředili na aspekt slovtvorby, přičemž jsme pozorovali větší výskyt termínů vzniklých derivací (sufixací, prefixací i prefixálně sufixální tvorbou), ale také kompozicí, zpřesňováním a přenášením významu. Z tohoto dělení jsme zjistili, že většina termínů výchozího textu je jednoslovná a domácího původu. S danými termíny jsme pracovali i dále a vytvořili lexikálně sémantickou klasifikaci, ze které vyplývá, že převážná většina našeho terminologického korpusu označuje pracovní postup či název činnosti (48), dále jde o pomůcky, nářadí a jeho části (33), názvy výrobků a jejich označení (26), materiál (24), dílčí výsledky práce (14), komponenty (9) a na posledním místě jsou pojmy označující vlastnosti materiálu (7). Poslední podkapitola lexikální analýzy pojednává o charakteru a typech zkratk, které se v našem textu vyskytovaly pouze sporadicky.

Druhá kapitola praktické části je pro naši diplomovou práci stěžejní, jelikož se zabývá morfologickou a syntaktickou rovinou, které obsahují kvantitativní analýzy. V první podkapitole jsme se zaměřili na kvantitativní výskyt jednotlivých slovních druhů ve výchozích textech, přičemž jsme došli k následujícím výsledkům: v ruském textu – substantiva 34,8 %, adjektiva 13,2 %, pronomina 6,8 %, numeralia 5,4 %, verba 15,6 %, adverbia 4,7 %, prepozice 10,6 %, konjunkce 7,9 %, partikule 1 %, interjekce 0 %; v českém textu – substantiva 32,9 %, adjektiva 15,9 %, pronomina 4,7 %, numeralia 5,3 %, verba 17,1 %, adverbia 6,9 %, prepozice 9,4 %, konjunkce 7,5 %, partikule 0,3 %, interjekce 0 %. Tyto údaje jsme porovnali s analýzou M. Těšitelové a zjistili jsme, že se přibližně shodují a potvrzují tak jeden ze základních rysů odborného textu, čili nominálnost.

V rámci syntaktické analýzy jsme kvantitativní analýze podrobili typy vět z hlediska struktury. V ruském materiálu jsme zaznamenali 34,9 % vět jednoduchých, 48,6 % souvětí a 16,5 % vět s polovětnou konstrukcí. Český text skýtal 38,6 % vět jednoduchých, 59,9 % souvětí a 1,5 % vět s polovětnou konstrukcí. Z těchto údajů vyplývá, že se v našich textech objevovala především souvětí, což odpovídá normám odborného stylu. Dále jsme se zaměřili na větu jednoduchou a došli jsme k těmto výsledkům: v ruském materiálu se vyskytovalo 10,3 % vět jednočlenných a 89,7 % vět dvoučlenných; v českém materiálu byl počet vět jednočlenných o něco nižší 7,9 % a vět dvoučlenných vyšší 92,1 %. V rámci modality se ve výchozích textech vyskytovaly převážně věty oznamovací, avšak setkali jsme se i s případy vět zakončenými

vykřičníkem, které však pouze vyjadřovaly osobní postoj autorky textu dodávající výpovědi určitou míru expresivity.

Poslední kapitola naší práce obsahuje translátologický komentář, ve kterém jsme uvedli některé problémy týkající se hlavně překladu termínů, které nešlo pouze substituovat. Především jsme se však věnovali překladovým transformacím a vytvořili vlastní klasifikaci na základě toho, zda jsou tyto transformace realizovány na jedné jazykové úrovni či mezi nimi. Vytvořili jsme tedy skupinu jednoúrovňových a meziúrovňových překladových postupů, které jsme dále rozdělili podle toho, zda probíhají v uvnitř nebo na úrovni věty. Na základě transformací, které jsme našli ve výchozích textech, jsme k jednoúrovňovým transformacím v rámci věty zařadili transkripci, transliteraci, kalkování, transpozici, modulaci, záměnu slovních tvarů jako čísla, vidu, pádu a slovesného času, záměnu větných členů, konkretizaci, generalizaci, univerbizaci, multiverbizaci, kondenzaci, dekonduzaci a změnu slovosledu (zejm. obmykání). Na úrovni věty jsme mezi jednoúrovňovými transformacemi zaznamenali záměnu jednoduché věty souvětím, záměnu věty jednočlenné větou dvoučlennou a rozpojení vět. Z hlediska meziúrovňového v rámci vět k překladovým postupům řadíme doplnění, vynechání a kompenzaci. Na úrovni vět meziúrovňových transformací jsme vydělili antonymický překlad, explikaci a celkové přehodnocení. Vzhledem k naší typologii, při níž jsme vycházeli z jediného ruského textu a jeho překladu, však musíme podotknout, že překladové postupy uvedené v rámci jednotlivých skupin klasifikace nejsou jedinými možnými.

Vzhledem k provedení komplexní analýzy výchozího textu a jeho komparaci s překladem, jsme potvrdili jejich příslušnost odbornému stylu.

RESUMÉ

Настоящая дипломная работа посвящена теме комплексного анализа научного текста и его перевода из области изготовления бижутерии. Точнее говоря, речь идёт о переводе части книги с названием «Бижутерия из проволоки и бисера, Украшения своими руками, 35 оригинальных изделий», предназначенной для креативных любителей производства бижутерии из проволоки и бисера.

В последнее время опять расширился интерес молодых людей к рукоделиям, но не только к традиционным, к которым относится, например, плетение или вязание крючком. Вместе с человеческим творчеством приходят новые идеи и техники, дающие возможность изготовить дома много оригинальных изделий и подарков для своих близких. Именно производство разных аксессуаров из бисера и проволоки является одной из возможностей, как дать волю своему воображению. Так как я уже несколько лет занимаюсь указанным делом, я выбрала данную тему для перевода и его последующего анализа.

Дипломная работа ставит целью перевести одну часть научного текста из вышеуказанной области, дать лексический, грамматический и транслатологический анализ в сопоставлении с чешским переводом. Задача работы - составить и русско-чешский глоссарий понятий, связанных с нашей тематической областью. Исходя из гипотезы, что данный текст, выбранный для перевода, действительно является текстом научного стиля и показывает его характерные черты, попытаемся доказать последнюю в нашей работе.

Работа состоит из двух основных частей – теоретической и практической. Кроме того, в ней имеются важные приложения, а именно текст оригинала, текст перевода и русско-чешский глоссарий по текстам.

Теоретическая часть включает две главы, в первой из которых мы привели несколько определений научного стиля, напр., И. Ю. Свинцовой «Научный стиль – это система речевых средств, обслуживающих сферу науки и обучения...». Занимаясь характером научного стиля, мы ознакомились с его основными чертами, к которым относится точность изложения, однозначность, сжатость, логическая связность информации, объективность, монологичность и др. Что касается жанров научного стиля, мы узнали, что данный стиль очень разнообразен,

так как он может осуществляться в текстах разных публикаций, статей, учебников, рецензий, дипломных работ, анотаций, докладов и т.д., которые можно классифицировать по разным критериям. В рамках научного стиля выделяются ещё другие подстили как собственно научный, научно-технический, научно-информационный или научно-деловой, научно-публицистический, учебно-научный и научно-популярный. К последнему можно отнести наш текст. Несмотря на подстиль, все тексты научного стиля предназначены для массового читателя, они лишены субъективных эмоций и рассчитаны прежде всего на специалистов разных научных областей.

Далее мы перешли к особенностям лексики научных текстов. В данной подглаве мы обратили внимание на однородность научных текстов, причём мы привели четыре уровня лексики упомянутого стиля по Д. Жвачеку – общеупотребительная, общенаучная, общетерминологическая или полуспециальная и терминологическая. Надо осознавать, что в текстах такого типа имеют место также профессионализмы и сленговые выражения, которые могут стать самим термином или обладают подобными чертами, хотя они разнятся. Характерными чертами научного стиля являются также преобладание абстрактной лексики, употребление клише и устойчивых оборотов. Данная подглава подчёркивает значение и характер терминов, которые выделяются своей конкретностью, однозначностью, чёткостью и независимостью от контекста. Термины можно классифицировать по разным аспектам. С точки зрения области их употребления можно выделить специальные чисто научные и научно-публицистические термины. По происхождению термины делятся на заимствованные и международные. Учитывая их структуру, наблюдаются однословные и составные термины. Ввиду отношения к означаемой действительности есть термины мотивированные и немотивированные. С терминами связаны и три процесса, а именно терминологизация, детерминологизация и ретерминологизация. Часть подглавы, описывающей специфику терминов, говорит и об их образовании. В этой части мы указали разные подходы нескольких лингвистов, однако самой наглядной классификацией способов образования терминов мы считали типологию Б. Поштолковой, которая приводит образование морфологическое, синтаксическое, семантическое и заимствование из иностранных языков. К морфологическому образованию относятся деривация (суффиксация, префиксация и суффиксально префиксальное

образование), композиция и аббревиация. Сущность синтаксического образования терминов заключается в образовании терминологических словосочетаний. Среди семантического образования числится уточнение значения слов из повседневного языка, перенос значения на основе метафоры и метонимии.

Во второй подглаве о грамматике научного стиля имеется описание морфологических и синтаксических средств. Морфология научных текстов характерна литературностью, с которой связана определённая специфика отдельных частей речи. Частейшей частью речи научных стилей являются имена существительные, в то время как глаголы отходят на задний план. Это служит поводом для так наз. именного характера русских научных текстов. В рамках категории числа наблюдается тенденция употребления единственного числа в значении множественного числа. В научных текстах часто используют слова среднего рода с абстрактным значением. Существенную роль в данных текстах играют краткие формы прилагательных. Как правило, в текстах такого рода не используют местоимение *я*, но так наз. авторское *мы*. В отличие от чешского языка, для которого характерно употребление указательных местоимений (*tot, тот*), русский научный стиль тяготеет к использованию так наз. местоименных слов (*данный, настоящий, указанный, приведённый* и т.д.). Кроме упомянутой уже второстепенной роли глаголов, они часто выступают в форме глагольно-именных сочетаний. Большинство глаголов имеет форму 3 лица единственного и множественного чисел, в безличных предложениях часто встречаются модальные предикативы. В отношении глагольного времени надо упомянуть использование так наз. настоящего вневременного. Тенденция к объективности изложения проявляется применением страдательных конструкций, то есть пассива. Имея в виду одну из целей научного стиля, которой является точность и сжатость изложения, часто применяются синтаксические конденсоры глагола в форме деепричастий, причастий и инфинитива. Ввиду абстрактности предложения часто используются союзы и предлоги в их сложной форме (*в зависимости от, в соответствии с, по причине* и др.). Для научного стиля типично преобладание союзной связи над бессоюзием.

Мы должны отметить, что синтаксические средства научного стиля служат прежде всего для сжатости и конденсации изложения и имеют сложный характер, значит, в рамках научного стиля применяются сложные конструкции, часто сложносочинённые предложения и придаточные предложения причины.

Логической связи текста и его чёткой организации содействуют многие средства, среди которых приведём, главным образом, графическое выделение обзацев и их обозначение цифрами, буквами и т.п., вводные слова (*в начале, итак, во-первых, с одной стороны* и др.), текстовые ориентиры (*в первой статье, далее, наконец* и т.д.) и логические коннекторы (*но, однако, несмотря на то, кроме того* и пр.). Кроме приведённых логических или (же) грамматических коннекторов встречаются и коннекторы лексические. Сжатость и компактность изложения и структуры высказывания способствуют применяемые вместо личной формы глагола конденсоры и отглагольные существительные. Далее мы дали характеристику отдельных членов предложения и особое внимание уделили типам предложений и их классификации с точки зрения модальности и структуры. В отношении синтаксических средств не надо забыть о специальном и для русского языка характерном порядке слов – обмыкании.

Во вторую главу теоретической части нашей работы входят три подглавы. Задачей данной главы изложить суть перевода научного текста. Во-первых, мы изложили, что такое перевод и как его можно понимать. Полагаем, что насчёт перевода научного стиля очень хорошо выразился Л.С. Бархударов, который термин «перевод» понимает следующим образом: 1) «Перевод как результат определенного процесса», то есть обозначение самого переведенного текста (напр., в предложениях: «Это — очень хороший перевод романа Диккенса», «Недавно вышел в свет новый перевод поэмы Байрона «Паломничество Чайльд-Гарольда» на русский язык», «Он читал этого автора в переводе» и т. п. 2) «Перевод как сам процесс», то есть как действие от глагола переводить, в результате которого появляется текст перевода в первом значении. Преимущественно в этом втором значении термин «перевод» будет употребляться на ми в дальнейшем». По словам З. Куфнеровой, существует и третий аспект в понимании данного термина, а именно перевод как средство коммуникации межъязыковой и межкультурной. Затем мы отметили, что перевод научного текста в принципе не особенно отличается от перевода других видов текстов, так как всегда надо перевести высказывание одного языка на другой язык, сохраняя инвариант. Практически никогда нельзя точно перевести всё и в каждом переводе имеют место меньшие или большие потери, возникающие применением переводческих приёмов. Цель каждого переводчика – создать эквивалентный перевод.

В первой подглаве мы сосредоточились на переводе терминов. Работая над данной проблематикой, мы встретились с мнением нескольких авторов, что термины не переводятся, а субституируются. Так, например, Д. Жвачек отмечает: «Термины, как правило, не переводятся в собственном смысле слова, а заменяются (подставляются, подвергаются субституции)». В таком случае, когда термин не имеет своего функционального эквивалента в языке перевода, переводчик может воспользоваться экспликацией, транскрипцией, транслитерацией или калькированием. Указанные и другие переводческие приёмы мы подробно разобрали в третьей самостоятельной подглаве. При переводе или же субституции терминов надо направить внимание на некоторые различия между русскими и чешскими терминами. Например, русский язык, в отличие от чешского, богато употребляет генитивные конструкции. Далее речь идёт о разнице между терминологическим сочетанием, состоящим из имени существительного и согласованного определения. Некоторые термины содержат вместо генитива предложную конструкцию, причём среди частейших предлогов относятся *для, по, от* и т.д. Последней нами приведённой разницей между терминами данных двух языков является составной термин одного языка по сравнению с однословным термином другого языка.

Вторая подглава описывает переводческие методы, которых переводчики придерживаются. Чтобы адекватно перевести текст, надо определить основную единицу перевода, которой может служить слово, словосочетание, предложение или часть текста, в зависимости от типа, сложности и языка текста. С выбором единицы перевода связаны и изложенные нами в данной главе отдельные специфики. Начиная работать над переводом, переводчику надо, во-первых, понять и узнать смысл или (же) инвариант изложения и, во-вторых, перевести его на другой язык.

Третья подглава сосредоточится на определении понятия «переводческий приём» или «переводческая трансформация», но главным образом в ней даётся описание и классификация переводческих трансформаций по разным специалистам. Переводческим приёмом имеется ввиду переводческая трансформация, обозначающая специальную операцию, когда переводимая единица исходного языка заменяется формально другой единицей языка перевода, сохраняя при этом инвариант изложения. Другими словами это межъязыковое преобразование, при помощи которого переводчик создаёт полноценную

и эквивалентную единицу на языке перевода. Данными приёмами занимается большое количество лингвистов и теоретиков перевода, хотя каждый из них к данной проблематике подходит немного по-другому. Мы заострили внимание на типологии четырёх авторов, именно Л.С. Бархударова, А.Д. Швейцера, Д. Жвачека и З. Выходиловой. Л.С. Бархударов выделяет четыре основных приёма – перестановки, замены, добавления и опущения. Приёмы, касающиеся замен, обширнее остальных трёх. В качестве замен автор называет замены форм слов, частей речи, замены членов предложения, синтаксические замены в сложном предложении, как замена простого предложения сложным предложением, замена сложного предложения простым предложением, замена главного предложения придаточным предложением и наоборот, замена подчинительной связи сочинительной и наоборот и замена союзной связи бессоюзием и наоборот. Далее он приводит лексические замены и среди них конкретизацию, генерализацию и замены, основанные на причинно-следственных отношениях. К последним двум он относит антонимический перевод и компенсацию. Немного другой подход к трансформациям наблюдается у А.Д. Швейцера, который разделяет переводческие приёмы на компонентном и референциальном уровнях. К компонентному уровню семантической эквивалентности можно отнести замену одних морфологических средств другими, замену морфологических средств синтаксическими, замену одних синтаксических средств другими и замену морфологических и синтаксических средств лексическими и фразеологическими. Референциальный уровень семантической эквивалентности включает лексико-семантические и комплексные трансформации. К первым принадлежат трансформации, построенные на гипонимических и гиперонимических отношениях (гипонимические и гиперонимические трансформации), метонимические трансформации и метафорические трансформации (метафоризация, реметафоризация, деметафоризация). Комплексная трансформация представляет собой антонимический перевод. Д. Жвачек классифицировал трансформации в зависимости от того, касаются ли они лексико-семантической или выразительной структур языка. Первую группу образуют следующие приёмы: дифференциация и конкретизация, генерализация, расширение понятия, антонимы и комплексные трансформации. Грамматические трансформации составляют замены пассивных конструкций активными, транспозиция, мультивербизация и замена порядка слов. Последней,

рассмотренной нами типологией является классификация З. Выходиловой, создавшей две группы трансформаций на основе формы и содержания высказывания. Среди формальных преобразований З. Выходилова выделила транскрипцию, транслитерацию, трансплантацию, калькирование, замену грамматических категорий, замену частей речи, замену членов предложения, универбизацию, мультивербизацию, замену порядка слов, компрессию или конденсацию, замену грамматического статуса предложения или комплексное преобразование структуры предложения и соединение предложения и наоборот. Конкретизацию, генерализацию, дифференциацию, модуляцию, антонимический перевод, компенсацию, комплексное преобразование, расширение информационной основы и экспликацию З. Выходилова считает семантическими трансформациями.

В практической части имеются три важнейшие для дипломной работы главы, дающие лексико-грамматический и транслатологический анализ исходного текста в сопоставлении с его чешским переводом. В данной части мы опирались на теоретическую часть и доказывали все наши позиции многочисленными примерами, выписанными из наших находящихся в приложениях текстов.

Первая глава ориентируется на лексический анализ текстов и она отображает структуру аналогичной главы теоретической части, причём частично доказывает, что переводимый текст принадлежит к научному стилю. Мы подтверждаем данное положение фактами, что наш текст гомогенный, в нём содержатся устойчивые клише, многочисленные термины. Лексический анализ мы провели на основе языкового корпуса 161 научного выражения, имеющихся в русско-чешском глоссарии в приложении, имеющемся в конце работы.

В вводной части данной главы мы рассматривали термины по нескольким критериям. С точки зрения области их употребления мы нашли специальные и междисциплинарные термины. В зависимости от их происхождения мы заметили, что некоторые из наших терминов не берут свое начало только в русском языке, но они заимствованы из французского (10 понятий), немецкого (4), греческого (4), латинского (2), английского (1), арабского (1), польского (1), турецкого (1) и испанского (1) языков. Что касается структуры, мы нашли не только однословные, но и составные термины, состоящие из двух и трёх слов. В данную классификацию терминов относятся и мотивированные

и немотивированные термины. В рамках словообразования терминов мы выделили термины, созданные на основе деривации, значит суффиксации (суффиксы: *-ик, -ок, -ие*), префиксации (префиксы: *со-, за-, на-, из-, от-, пере-, при-*) и префиксально суффиксального образования (*украшение, выгравировать, загибание* и т.п.), композиции (*серьги-колечки, круглогубцы* и т.д.), уточнения значения (*петелька, корзина* и др.) и переноса значения (*изюминка, зубец* и пр.).

Далее мы занимались лексико-семантической классификацией, в рамках которой мы разбили термины в семь групп – 1) названия изделий и их обозначение, 2) названия компонентов, 3) названия материалов, 4) свойства материалов, 5) названия пособий по работе, инструментов и их частей, 6) обозначение промежуточных результатов работы, 7) название процессов работы и деятельности.

В заключительной части данной главы мы кратко изложили характер аббревиатур в нашем тексте. Хотя сокращённые слова типичны для научного стиля, автор нашего текста их употребила лишь небольшое количество.

Во второй части мы проанализировали морфологические и синтаксические средства исходного текста и текста перевода. В первой подглаве мы уделили особое внимание количественному анализу частей речи и пришли к заключению, что результаты по чешскому и русскому материалам, по сравнению с данными М. Тешителовой, приблизительно сходны, причём не имеем в виду количественное сходство в рамках отдельных частей речи, но их отношение к всему тексту. В наших текстах и в анализе по М. Тешителовой самой многочисленной группой являются имена существительные, что подтверждает номинальный характер научного текста. Дальше можно заметить некоторые расхождения от данных М. Тешителовой, тем не менее наш русский и чешский материалы относительно сходятся. Для сравнения мы приводим следующие данные: чешский материал – имена существительные (32,9 %), имена прилагательные (15,9 %), местоимения (4,7 %), имена числительные (5,3 %), глаголы (17,1 %), наречия (6,9 %), предлоги (9,4 %), союзы (7,5 %), частицы (0,3 %), междометия (0 %); русский материал – имена существительные (34,8 %), имена прилагательные (13,2 %), местоимения (6,8 %), имена числительные (5,4 %), глаголы (15,6 %), наречия (4,7 %), предлоги (10,6 %), союзы (7,9 %), частицы (1 %), междометия (0 %); данные о научном стиле по М. Тешителовой – имена существительные (34,2 %), имена прилагательные (19,08 %), местоимения (4,56 %), имена числительные (1,15 %), глаголы (12,94 %),

наречия (8,33 %), предлоги (11,42 %), союзы (7,92 %), частицы (0,37 %), междометия (0,03 %). Кроме описания соответствий и различий среди приведённых трёх случаев, мы далее описали отдельные части речи в рамках исходных текстов и доказали специфики их употребления на примерах.

Основой синтаксического анализа послужило распределение предложений по их структуре. В наших текстах сложные предложения преобладали над простыми (чешский и русский материалы относительно: простое предложение 38,6 %, 34,9 %, сложное предложение 59,9 %, 48,6 %, простое предложение с полупредложением 1,5 %, 16,5 %). В рамках простого предложения мы рассмотрели наличие одночленных и двучленных предложений. В исходном тексте их количество колеблется около 10 %, в переводе меньше. Это в соответствии с характеристикой научного стиля в чешском и русском языках, однако для русского языка одночленные, безличные предложения более типичны. Мы также занимались предложениями с точки зрения модальности, заметили некоторые расхождения между оригиналом и переводом текста относительно порядка слов или (же) обмыкания и видимой чертой нашего текста назвали горизонтальное и вертикальное членение.

Последняя глава сосредоточится на транслатологическом комментарий, прежде всего имеется в ней созданная нами классификация переводческих приёмов, которые мы разделили в зависимости от того, осуществляются ли они на одном языковом уровне или между разными уровнями. Одноуровневые и межуровневые трансформации мы ещё расчленили на две группы – приёмы, реализованные внутри предложения или на его уровне. К одноуровневым трансформациям в рамках предложения мы отнесли транскрипцию, транслитерацию, калькирование, транспозицию, модуляцию, замену форм слов (числа, вида, падежа, времени), замену членов предложения, конкретизацию, генерализацию, универбизацию, мультивербизацию, конденсацию, деконденсацию и замену порядка слов, именно обмыкание. Одноуровневыми приёмами на уровне предложения мы сочли замену простого предложения сложным, замену одночленного предложения двучленным и замену одного предложения двумя. Среди межуровневых предложений в рамках предложения мы зачислили добавление, опущение и компенсацию. Последней группой являются межуровневые трансформации на уровне предложения, а именно антонимический перевод, экспликация и целостное преобразование.

На основании нашего комплексного анализа мы пришли к заключению, что наш текст соответствует критериям научного стиля, значит, наш гипотез подтверждён.

BIBLIOGRAFIE

1. БАРХУДАРОВ, Л.С.: Язык и перевод. Москва. 1975.
2. ВАЛГИНА, Н.С.: Активные процессы в современном русском языке. Москва. 2003. ISBN 5-94010-092-9
3. ДЖОНС, Л.: Бижутерия из проволоки и бисера. Ниола-пресс, 2007. s. 7-37. ISBN 978-5-366-00204-2
4. ДЮНДИК, Б.П.: Компрессия и некоторые вопросы перевода. // Бизнес-образование и эффективное развитие экономики. Иркутск. 2007
5. ЛЕКАНТ, П. А.: Современный русский язык. Москва: Дрофа, 2002. ISBN 5710761443
6. КОЖИНА, М.Н.: Стилистика русского языка. Москва. 1977
7. ПАРШИН, А.: Теория и практика перевода. Санкт-Петербург. 1999.
8. РОЗЕНТАЛЬ, Д.Э.: Практическая стилистика русского языка. Москва. 1974
9. СВИНЦОВА, И.Ю.: Культура русской речи и практическая стилистика русского языка. Hradec Králové. 2004. ISBN 80-7041-378-6
10. ШВЕЙЦЕР, А.Д.: Теория перевода (статус, проблемы, аспекты). Москва. 1988. ISBN 5-02-010882-0
11. BACHMANNOVÁ, J.: Encyklopedický slovník češtiny. Praha. 2002. ISBN 807106484X
12. SAMUTALIOVÁ, I. In: Kolektiv autorů: Kniha o překládání. Praha. 1953
13. ČECHOVÁ, M., KRČMOVÁ, M., MINÁŘOVÁ, E.: Současná stylistika. Praha. 2008. ISBN 978-80-7106-961-4
14. FLÍDROVÁ, H., ŽAŽA, S.: Синтаксис русского языка в сопоставлении с чешским. Olomouc. Olomouc. 2005. ISBN 80-244-1104-0
15. GREPL, M., HLADKÁ, Z., JELÍNEK, M., KARLÍK, P., KRČMOVÁ, M., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z., ŠLOSAR, D.: Příruční mluvnice češtiny. Brno. 2012. ISBN 978-80-7106-624-8
16. GROMOVÁ, E., HRDLIČKA, M.: Antologie teorie odborného překladu. Ostrava. 2003. ISBN 80-7329-026-X
17. GROMOVÁ, E., HRDLIČKA, M., VILÍMEK, V.: Antologie teorie odborného překladu. Ostrava. 2007. ISBN 978-80-7368-383-2

18. HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A.: Česká mluvnice. Praha. 1988.
19. HUBÁČEK, J., JANDOVÁ, E., SVOBODOVÁ, J.: Čeština pro učitele. Opava. 2002. ISBN 80-86041-33-6
20. HUBÁČEK, J.: Nástin české stylistiky pro posluchače pedagogických fakult. Praha. 1982.
21. KAPITÁNOVÁ, J.: Přednášky z předmětu Stylistika. KSR/7STYL
22. KNITTLOVÁ, D.: K teorii i praxi překladu. Olomouc. 2000. ISBN 80-244-0143-6
23. KNITTLOVÁ, D., ROCHOWANSKÁ, I.: Funkční styly v angličtině a češtině. Olomouc. Univerzita Palackého. 1977: Funkční styly v angličtině a češtině
24. KNITTLOVÁ, D.: Překlad a překládání. Olomouc. 2010. ISBN 9788024424286
25. Kolektiv autorů: Kniha o překládání. Praha. 1953
26. KUBÍK, M., FORMANOVSKAJA, N.I.: Основы языкознания для руссистов. Praha. 1985
27. KUFNEROVÁ, Z., POLÁČKOVÁ, M., POVEJŠIL, J., SKOUMALOVÁ, Z., STRAKOVÁ, V.: Překládání a čeština. Praha. 1994. ISBN 80-85787-14-8
28. MACHALOVÁ, M.: Přednášky z předmětu Jazyková cvičení gramatická 1,2,3,4,5. KSR/JCGB 1,2,3,4,5. Olomouc
29. MUGALA, M. In: Kolektiv autorů: Kniha o překládání. Praha. 1953
30. POŠTOLKOVÁ, B.: Odborná a běžná slovní zásoby současné češtiny. Praha. 1984.
31. POŠTOLKOVÁ, B., ROUDNÝ, M., TEJNOR, A.: O české terminologii. Praha. 1983
32. TĚŠITELOVÁ, M. a kol.: Kvantitativní charakteristiky současné češtiny. Praha, 1985
33. VYCHODILOVÁ, Z.: Přednášky z předmětu Kapitoly z funkční gramatiky. KSR/7KFG. Olomouc
34. VYCHODILOVÁ, Z.: Vvedeniije v teoriju perevoda dlja rusistov. Olomouc, 2013. ISBN 978-80-244-3417-9
35. VYSLOUŽILOVÁ, E., MACHALOVÁ, M.: Cvičebnice překladu pro rusisty. Olomouc, 2011. ISBN 978-80-244-2854-3
36. ŽAŽA, S.: Ruština a čeština v porovnávacím pohledu. Brno. 1999. ISBN 802102058X
37. ŽVÁČEK, D.: Kapitoly z teorie překladu I (Odborný překlad). Olomouc. 1988. ISBN 80-7067-489-X
38. ŽVÁČEK, D.: Úvod do teorie překladu (pro rusisty). Olomouc. 1998. ISBN 80-7067-814-3

SLOVNÍKY:

1. Rusko-český, česko-ruský velký slovník., 2010. Brno: Lingea, 1360 s., ISBN 978-80-87062-65-4
2. STEIGEROVÁ, M. a kol.: Česko-ruský, rusko-český kapesní slovník. Olomouc. 2006. ISBN 80-7182-185-3
3. WAGNER, P.: Rusko-český technický slovník. Montanex a.s., 1999. 1102 s. ISBN 80-85780-96-8
4. Универсальный словарь русского языка. Орфографический словарь, Орфоэпический словарь, Этимологический словарь. Санкт-Петербург. 2010. ISBN 978-5-9573-1979-5

INTERNETOVÉ ZDROJE:

1. <http://dic.academic.ru> [online]. 2000-2014. [cit. 2015-01-03]. Dostupné z: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/74269/%D0%92%D0%B8%D0%B4>
2. <http://ellib.library.isu.ru/> [online]. 2004. [cit. 2015-03-18]. Dostupné z: <http://ellib.library.isu.ru/showdoc.php?id=3395>
3. <http://otvet.mail.ru/> [online]. Neuvedeno. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://otvet.mail.ru/question/73827585>
4. <http://urokirus.com/> [online]. Neuvedeno. [cit. 2015-03-25]. Dostupné z: <http://urokirus.com/online/grammatika/49-slujebnuechastirechi.html>
5. <http://www.gumer.info> [online]. Neuvedeno. [cit. 2015-02-10]. Dostupné z: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/shveyz/
6. <http://www.ucirna.cz/> [online]. 2011-2015. [cit. 2015-03-21]. Dostupné z: http://www.ucirna.cz/cestina/skladba_vetne_cleny_podmet.php
7. uchim.org [online]. Neuvedeno. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://uchim.org/russkij-yazyk/vosklicatelnye-predlozheniya>
8. www.abicko.cz [online]. 2011. [cit. 2015-03-11]. Dostupné z: <http://www.abicko.cz/clanek/casopis-abc/4525/karburator.html>
9. www.gramota.ru [online]. 2000-2015. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z: <http://www.gramota.ru/slovari/dic/>

10. www.km.ru [online]. 1999-2015. [cit. 2015-03-19]. Dostupné z: <http://www.km.ru/referats/336031-analiz-primerov-transkriptsii-i-transliteratsii-v-tekhnikeskoi-literature>
11. <http://chernigov.chn.olx.ua/> [online]. Neuvdeno. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://chernigov.chn.olx.ua/obyavlenie/filernaya-doska-ili-filera-filery-volochilnaya-doska-tseayzen-ID6vLLb.html>
12. <http://www.kd-nn.ru/> [online]. 2007-2015. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: <http://www.kd-nn.ru/shayby2>
13. <http://www.ruta.ru/> [online]. 2000-2015. [cit. 2015-03-30]. Dostupné z: http://www.ruta.ru/products/instrument_i_yuvoborudovanie/

PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – originál textu

Введение

Украшения из проволоки изготавливали еще в древности. Прекрасные ожерелья из золотой проволоки, относящиеся примерно к 3000 г. до н. э., находили в древних египетских гробницах. Известно, что в 1700 г. до н. э. в Вавилоне и Ассирии также увлекались созданием проволочных украшений. Считалось, что древние ремесленники получали проволоку, срезая тонкие полоски с листов металла. Эти полоски либо обертывали вокруг стержней цилиндрической формы, либо отшлифовывали между двумя плоскими поверхностями, например между камнями.

В наше время проволоку изготавливают следующим образом: пропускают раскаленные металлические прутья через отверстия заданной формы, сделанные в волочильной доске, которая позволяет делать проволоку практически неограниченной длины из любого, поддающегося обработке металла.

Изменяя форму отверстий доски, можно изготавливать проволоку различной формы, преимущественно круглой. Археологи утверждают, что металлические волочильные доски использовались еще персами, римлянами; в Европе они впервые появились в X в., где именно с помощью таких досок в Средние века изготавливали кольчуги.

США импортировали проволоку из Великобритании и Германии до 1812 г., но в связи с войной сотрудничество прекратилось. С этого момента американцы начали строить собственные заводы по производству проволоки; и к середине XIX в. она уже активно использовалась для производства домашней утвари (венчиков для взбивания или корзин), а также для различных украшений. С появлением пластика популярность проволоки снизилась, однако в последние годы снова возросла, переместившись в сферу увлечений и хобби. Именно для любителей проволочных украшений производители и создают проволоку всех цветов и размеров.

Если даже вы никогда прежде не делали украшений из проволоки, эта книга наверняка вдохновит вас на первую попытку! Здесь представлены самые разные модели: от простых, которые смогут выполнить даже новички, до более сложных,

которые можно освоить лишь в процессе обучения. Каждая модель сопровождается «рецептом» со списком «ингредиентов» и пошаговым описанием работы. В книге вы найдете и изысканные ожерелья, и элегантные цепочки и аксессуары, и бусы «под венецианское стекло», и украшения, напоминающие нам об Африке; а также яркие броши из проволоки самых неожиданных оттенков – от бирюзового до нежно-розового.

Модели, представленные в книге, помогут вам подобрать цвет и дизайн украшений, соответствующих именно вашему вкусу. Как только почувствуете себя достаточно уверенными в своих навыках, возможно, начнете создавать собственные модели. Надеюсь, это увлекательное занятие доставит вам не меньше удовольствия, чем мне.

ГЛАВА ПЕРВАЯ

Инструменты и технические приемы

Для изготовления украшений из проволоки и бисера требуется минимум специального оборудования. Но если говорить о создании поистине неповторимых шедевров – тогда выбор средств и материалов беспределен! Можно использовать обыкновенный пластик, стеклянные бусинки ручной работы, полудрагоценные камни, бисер всевозможных цветов, размеров и формы. Проволока тоже бывает различных цветов – от медного, серебряного и золотого до ярких, радужных, переливающихся оттенков. Технические приемы очень просты. Освоив их, вы научитесь быстро и легко создавать сказочно красивые украшения!

Инструменты

Для начала вам понадобится совсем немного инструментов, причем недорогих. Все они изображены на этом развороте. Их можно приобрести в ювелирных и хозяйственных магазинах, а также заказать по почтовым каталогам и, конечно, через Интернет.

Клещи и бокорезы

Для создания украшений из проволоки обычно используют три типа клещей: круглогубцы, плоскогубцы и утконосы. Также вам понадобятся хорошие бокорезы для отрезания проволоки.

Круглогубцы имеют суженные конусовидные концы и используются для завивки и загибания проволоки в маленькие колечки.

Плоскогубцы имеют плоские параллельные зажимы и обычно используются, когда надо плотно сжать проволоку, затянуть узелки на ней, загнуть проволоку под определенным углом или сгладить выступающие за рамки композиции концы проволоки. В отличие от хозяйственных клещей плоскогубцы меньше по размеру и на их зажимах нет зубцов, которые могли бы оставить следы на проволоке.

Утконосы похожи на плоскогубцы, но имеют суженные концы. Они пригодятся, чтобы удерживать маленькие кусочки проволоки, а также для работы со сложными элементами.

Бокорезы

На рынке представлены различные виды инструментов для отрезания проволоки, от ножниц до торцовых режущих кромок, но наиболее полезными при изготовлении украшений являются бокорезы. Они имеют небольшие суженные лезвия, которыми можно отрезать маленькие кусочки проволоки. Они отлично подходят для работы со сложными элементами. Покупайте только хорошие, дорогие бокорезы, поскольку дешевые могут быстро затупиться.

Молоток и наковальня

Данные инструменты используются для шлифования, выпрямления и нагартровки проволоки (см. с. 19). Наковальни можно приобрести в магазинах для профессиональных ювелиров. Наковальня должна быть гладко отшлифована, в противном случае на проволоке отпечатаются все ее неровности.

Вы можете использовать практически любой молоток, если он не слишком тяжелый и гладко отшлифован. Однако профессиональные ювелирные молотки обычно меньше и легче хозяйственного. Если вам повезет и вы сможете найти такой молоток, работа покажется вам намного легче и приятнее.

Круглый стержень

Его можно приобрести в магазине для профессиональных ювелиров. Стержень представляет собой стальной конус, сужающийся к концу, который используют для придания формы кольцам и другим округлым элементам. Стержни бывают различных размеров. Маленький диаметр используется для изготовления колец, большой – для придания формы ожерельям.

Приобретать стержень для профессиональных ювелирных работ необязательно – для придания проволоке округлой формы ее можно накручивать

на любые подручные предметы цилиндрической формы соответствующего диаметра. Для этих целей используются стеклянные кувшины, деревянные дюбели и даже вязальные спицы. Если вы планируете изготавливать много колец, я бы посоветовала приобрести профессиональный ювелирный стержень, поскольку на нем нанесена разметка с указанием стандартных размеров колец.

Ручная дрель и тиски

В ювелирном ремесле для сплетения проволоки используется ручная дрель совместно с тисками. Маленькие тиски можно приобрести в хозяйственных магазинах. Один конец проволоки удерживается тисками, а другой фиксируется на патроне ручной дрели (см. с. 17). Но и эти инструменты приобретать необязательно, хотя они значительно облегчают процесс ровного сплетения проволоки.

Намотчики

Это специальные инструменты для закручивания и наматывания проволоки. Намотчик состоит из рукояти и двух изогнутых стальных стержней различной толщины. Намотчик может иметь деревянную ручку или кронштейн, прикрепляющийся к столешнице. (Здесь изображен намотчик с деревянной ручкой.) Изогнутые стержни продеваются в отверстия в рукояти, а проволока наматывается вокруг изгиба стержня, закрепляя его. Стержень вращается вручную, скручивая проволоку в спираль из длинных ровных витков. Намотчик удобен при изготовлении большого количества спиральных колец и бус. К инструментам должна прилагаться инструкция.

Материалы

Выбирая проволоку и бисер, можно позволить разыгаться своему воображению! Если вы еще не определились с моделью украшения, собирайте и храните материалы, чтобы потом, когда к вам придет вдохновение, создать из них нечто оригинальное. Как только вы знаете изготавливать украшения, процесс невероятно увлечет вас!

Проволока

Бывает любых размеров и цветов. Используя разную проволоку, вы добьетесь различных результатов. Цветную, медную, а также проволоку с покрытием можно приобрести в хозяйственном магазине. Проволока из цветных металлов обычно продается в мотках определенной длины.

Если вы новичок, вам, скорее всего, будет трудно определиться в выборе проволоки. Лучше начать работу с самой обычной многофункциональной медной проволоки диаметром 0,8 мм. Медная проволока наиболее гибкая; с ее помощью легче всего приобрести необходимые навыки, научиться работать инструментами, добиваться желаемой формы. Позже можно будет начать работать с проволокой из серебра и золота.

Проволока с медным, серебряным и золотым покрытием очень гибкая и подходит для изготовления украшений как традиционного, так и современного дизайна. Все зависит лишь от вашего воображения!

Разноцветная проволока может служить основой для создания украшений современного дизайна.

Цветная проволока, которую раньше можно было купить только в магазинах электроники, теперь продается в любом хозяйственном магазине. Большинство видов цветной проволоки имеет медную основу и покрыто эмалью. Такую проволоку нельзя обрабатывать молотком или чрезмерно изгибать, так как покрытие может отслоиться. Но ее легко завивать и скручивать в спирали.

Когда вы наберетесь достаточного опыта в изготовлении украшений, можно будет переходить к работе с проволокой из драгоценных металлов, таких, как серебро 925 пробы или золото 14 карат. Разумеется, проволока из драгоценных металлов дороже, при покупке ее отмеряют и взвешивают, а цена напрямую зависит от веса. В магазинах для профессиональных ювелиров можно приобрести проволоку из драгоценных металлов различного диаметра и формы: круглой, полукруглой и квадратной.

Есть и более необычные виды проволоки, применяемые при создании украшений. К примеру, электрический кабель может продемонстрировать всю красоту медной проволоки, к тому же он имеет разнообразное пластиковое покрытие. Также можно использовать садовую проволоку. Посмотрите вокруг – какое разнообразие материалов вас окружает!

Толщина проволоки

Проволока может быть различного диаметра. Чем выше номер, тем меньше толщина проволоки. Например, проволока № 20 (диаметр 0,8 мм) толще проволоки № 28 (0,4 мм). Наиболее распространена проволока № 20 (0,8 мм). Проволока большего диаметра - № 18 (1 мм) и № 14 (1,5 мм) – используется для изготовления более крупных изделий.

Проволока меньшего диаметра, например № 24 (0,6 мм), используется для нанизывания бисера и создания изящных украшений. Проволока № 28 (0,4 мм) идеальна для связывания и сплетения.

Бусины

Их изготавливают из самых разных материалов: пластик, глина, фарфор, стекло, металл, дерево и слоновая кость. Вы можете не покупать бисер и бусины, а просто срезать их с одежды, которую вы не носите, и, немного пофантазировать, создать прекрасные украшения. Можно самостоятельно изготовить бисер и бусинки из папье-маше или ценных пород глины. Пуговицы, стальные шайбы, ракушки и камни – все это прекрасно используется для создания ваших шедевров!

Часто на бусинках из металла выгравированы узоры, что придает им оригинальность.

Бусинки из дерева или слоновой кости придадут деревенскую нотку вашим ювелирным изделиям.

Бисер из стекла встречается во всем разнообразии: от кристально прозрачного до практически матового, обладает уникальными качествами и может быть достаточно дорогим. В бижутерии, как вы, наверное, заметили, именно стеклянный бисер привлекает восхищенные взгляды.

Очень мелкий бисер обычно продается в стеклянных тубах или контейнерах. Чтобы подчеркнуть его красоту, сплетите несколько ниток мелкого бисера вместе.

Находки

Мы пользуемся термином «находки», чтобы описать разные полезные мелочи, такие как цепочки, серьги-колечки, клипсы, карабины для ключей, брелоки, булабочные головки и т.п. Все это можно приобрести в любом ювелирном или хозяйственном магазине. Если вы используете уже готовую цепочку, убедитесь, что ее звенья достаточно велики, чтобы через них можно было продеть

проволоку необходимого диаметра. Если звенья недостаточно велики, возможно, потребуется сделать соединительные кольца (см. с. 16).

Находки из ценных металлов, таких как золото или платина, можно приобрести в ювелирных магазинах.

Готовые находки можно подобрать по цветам в соответствии с вашим замыслом.

Мелкие полудрагоценные камешки продаются, нанизанными на нитки длиной 40 – 45 см. Перед использованием снимите их с нитки и насыпьте в контейнер. Такие камешки стоят достаточно дешево.

Использование готовых цепочек и шнурков, на которые можно нанизать украшения, намного ускорят процесс изготовления ожерелья. Хотя вы, конечно, можете и сами сделать цепочку (см. с. 17).

Основные приемы

Если это ваш первый опыт работы с проволокой, сначала внимательно прочитайте данный раздел, прежде чем приступить к изготовлению украшений. Хотя все способы, описанные в этой книге, довольно просты, важно ознакомиться с основными принципами и инструментами. Потренируйтесь на недорогом бисере и медной проволоке диаметром 0,8 мм, чтобы почувствовать себя уверенно. Медная проволока – самая гибкая. Как только научитесь изгибать ее и завивать в кольца и спирали, ваша уверенность в своих силах заметно возрастет.

Нанизываем бисер на проволоку

Основной принцип – завить проволоку в аккуратное колечко (петельку) с обеих сторон бусинки. Позже эта петелька будет служить звеном, соединяющим бусинки между собой.

Шаг 1. Отмотайте немного проволоки из мотка. Нанижите выбранную вами бусинку на проволоку, оставив по 1 см проволоки с каждой стороны бусинки.

Шаг 2. Снимите бусинку и отрежьте проволоку бокорезами.

Шаг 3. Снова нанижите бусинку на кусок проволоки. Удерживая проволоку вертикально, с бусинкой в центре, загните проволоку при помощи круглогубцев под прямым углом.

Шаг 4. Придерживайте конец загнутой проволоки круглогубцами и завивайте его в колечко. Лучше делать это в несколько приемов, перемещая круглогубцы, а не пытаться завить колечко одним движением.

Шаг 5. Переверните бусинку и сделайте еще одну такую же петельку с другой стороны.

Закручивание спиралей

Спирали бывают «открытыми» и «закрытыми».

В закрытых спиралях нет зазора.

Открытая спираль изготавливается так же, как и закрытая, но между завитками оставляют небольшой зазор.

Шаг 1. Чтобы сделать закрытую спираль, вы можете либо отрезать немного проволоки (как показано на фото), либо отмотать ее непосредственно от мотка. Завейте кончиками круглогубцев маленькое колечко на конце проволоки. Постарайтесь добиться идеально круглой формы – от этого будет зависеть форма всей спирали.

Шаг 2. При помощи плоскогубцев плотно сожмите колечко и начинайте накручивать проволоку вокруг него. Убедитесь, что каждый следующий виток плотно прилегает к предыдущему.

Шаг 3. Когда спираль достигла нужного вам размера, оставьте около 1 см проволоки для создания петельки. Кончиками круглогубцев завейте оставшуюся проволоку в петельку в направлении, обратном направлению спирали.

Соединительные колечки

Соединительные колечки используются, как видно из названия, для соединения отдельных элементов уркашений. Чтобы сделать соединительное колечко, нужно завить проволоку в спираль, от которой при необходимости вы сможете отрезать отдельные завитки. Формировать спираль нужно оборачивая проволоку вокруг кончиков круглогубцев, причем накручивать завитки нужно сверху вниз, т.е. по направлению к ручке круглогубцев. Так вы сможете изготовить все завитки одинакового диаметра. Если оборачивать проволоку в обратном направлении, т.е. снизу вверх, соединительные колечки будут постепенно сужаться, повторяя форму кончиков круглогубцев.

Шаг 1. Отматывая проволоку от мотка, завейте 5 или 6 колечек вокруг одного из кончиков круглогубцев. Старайтесь делать колечки ровными, одного диаметра.

Шаг 2. Снимите получившуюся пружинку с круглогубцев и отрежьте ее от мотка при помощи бокорезов.

Шаг 3. Отмотайте и отрежьте первый завиток – у вас получится соединительное колечко. Если вам понадобится больше соединительных колечек, продолжайте отрезать каждый завиток пружины по очереди.

Цепочки из соединительных колечек

При помощи плоскогубцев приоткройте соединительное колечко. Будьте аккуратны, постарайтесь не нарушить его форму!

Проденьте приоткрытое колечко через соседнее звено и прикройте его плоскогубцами. Оба конца соединительного колечка должны двигаться во встречном направлении, соприкасаясь друг с другом по касательной. Если вы недостаточно сильно прижмете концы соединительного колечка, может образоваться нежелательный зазор, звенья могут распасться, а бусы рассыпаться.

Из соединительных колечек можно сделать цепочку. На фото (слева направо): серебряная цепочка из соединительных колец; медные соединительные колечки, сцепленные с парами маленьких серебряных колечек; медные соединительные колечки.

Другие способы изготовления соединительных колец

Если вам сложно постоянно наматывать проволоку на один и тот же участок круглогубцев и ваши колечки получаются неровными, можете воспользоваться любым стержнем небольшого диаметра, например вязальной спицей. Также можно использовать намотчики (с. 11). Следуя инструкциям производителя, изготовьте длинные пружинки. При необходимости допустимо отрезать от них завитки и использовать как соединительные колечки.

Переплетение проволоки

Тиски и ручная дрель сделают вашу работу быстрой и эффективной. Однако если этих инструментов у вас нет, можете прикрепить нужное вам количество кусков проволоки с одного конца к дверной ручке, а с другого – к любому деревянному рычагу, например к деревянной ложке или скалке. Удерживая проволоку натянутой, скручивайте проволоки в одном направлении, пока не добьетесь желаемого эффекта.

Для переплетения всегда выбирайте куски проволоки одной толщины. Если переплетение получится неровным, значит, один из кусков проволоки был длиннее или слабо натянут.

Отрежьте два куска проволоки диаметром 0,8 мм и скрепите их концы клейкой лентой. Поместите один конец в патрон ручной дрели, а другой – в тиски. Держите дрель так, чтобы куски проволоки были туго натянуты, затем крутите ручку дрели в одном направлении. (Не переплетайте отрезки слишком туго, иначе проволока может потерять свою гибкость и станет хрупкой и ломкой.)

Закончив переплетение, снимите проволоку с патрона дрели и тисков и отрежьте концы, скрепленные клейкой лентой.

Швензы

Многие готовые застёжки можно приобрести в магазинах тканей или ювелирных магазинах. Однако ювелирный шедевр можно испортить неподходящей застёжкой. Изготавливая застёжку самостоятельно, можно экспериментировать с форами.

Швензы – одна из самых популярных застёжек и очень проста в изготовлении.

Шаг 1. Отматывая проволоку от мотка, завейте ее концев в маленькую петельку при помощи круглогубцев. Передвиньте круглогубцы на другой конец проволоки ниже петельки и намотайте проволоку на более широкий участок круглогубцев в обратном направлении. Так вы сделаете крючок.

Шаг 2. Отрежьте проволоку от мотка, оставив около 1 см, чтобы сделать звено. Если немного нагартовать проволоку молотком, она станет прочнее.

Шаг 1. Оберните немного проволоки диаметром 0,8 мм вокруг самого широкого участка круглогубцев. Петельку сделайте на расстоянии около 2,5 см от конца проволоки.

Шаг 2. Оставшуюся проволоку оберните вокруг основания прямо под петелькой.

Шаг 3. Отрежьте проволоку от мотка на расстоянии около 1 см от петельки. Из оставшейся в этом отрезке проволоки сделайте соединительное звено (см. с. 14).

Шаг 4. Аккуратно постучите молотком по верхней петельке ушка, чтобы немного закрепить и расплющить его. Не бейте молотком по проволоке вокруг основания, иначе она потеряет свою гибкость.

Готовый крючок или ушко можно прикреплять к ожерелью напрямую или с помощью соединительных колец.

Обработка застежки молотком немного расплющит и укрепит ее.

S-образная застежка

Такая застежка тоже очень популярна и проста в изготовлении.

Шаг 1. Отматывая проволоку от мотка, сделайте на ее конце маленькую петельку при помощи круглогубцев. Поместите самый широкий участок круглогубцев чуть ниже петельки и загните проволоку в обратном направлении.

Шаг 2. Отрежьте проволоку от мотка, поверните ее готовой петелькой вверх и сделайте еще одну маленькую петельку на другом конце отрезка.

Шаг 3. Поместите самый широкий участок круглогубцев под второй петелькой и закрутите проволоку в противоположном направлении. Так у вас получится S-образная застежка.

S-образный крючок с бусинкой

Вы можете украсить обычную S-образную застежку, поместив в ее центр бусинку.

Шаг 1. Сделайте первый изгиб S-образного крючка, следуя инструкциям на с. 18. (S-образная застежка, шаг 1). Отрежьте проволоку нужной вам длины и нанижите на нее бусинку.

Шаг 2. Следуя шагам 2 и 3 на с. 18, изготовьте S-образную застежку.

Шаг 3. Оберните небольшой кусок проволоки более тонкого диаметра по обеим сторонам бусинки, чтобы зафиксировать ее на месте.

Бусинка – прекрасный завершающий штрих застежки, ее «изюминка». Для застежки подберите бусинку, которая гармонировала бы с бисером в вашем ювелирном изделии.

Укрепление проволоки

Представьте, что вы провели много времени, создавая сказочно красивое украшение. Вы надели его всего несколько раз, а оно вдруг рассыпалось

или сломалось. Обидно, не правда ли? Поэтому нужно изготавливать не только красивые, но и функциональные вещи. Чтобы сделать ваши изделия крепкими без помощи паяльника, нужно знать, как укрепить материал. Тогда украшения будут долго носиться и радовать вас и окружающих.

Как правило, проволока, которую мы приобретаем в магазинах, была предварительно обожжена, поэтому она мягкая, гибкая и удобная в работе. Когда при обработке вы укрепляете проволоку, изменяется плотность ее кристаллической структуры. Проволока становится более жесткой, а изделие – более прочным. Если вы подвергнете проволоку чрезмерной обработке, она утратит свою гибкость и станет ломкой в местах особого давления.

В традиционном ювелирном искусстве есть способ возвращения проволоке или металлу утраченной гибкости – при помощи нагревания. Когда прежняя гибкость возвращается, с проволокой снова можно работать. Чтобы понять процесс укрепления, отрежьте немного, скажем 2,5 см проволоки диаметром 0,8 мм. Крепко придерживайте один конец проволоки пальцами, а другой – круглогубцами. Теперь аккуратно скручивайте проволоку, удерживая ее туго натянутой. Вы ощутите, как в определенный момент проволока станет достаточно прочной и упругой, чтобы использовать ее в изделиях. Но если вы упустите этот момент и слишком сильно скрутите проволоку, она снова станет хрупкой и ломкой.

Для укрепления металла можно воспользоваться молотком и наковальней. Накováльня должна быть чистой, отшлифованной, без впадин и зазубрин, иначе все эти неровности отпечатаются на проволоке. Чтобы попрактиковаться в работе молотком, сделайте из проволоки волнистую линию или спираль. Поместите проволоку на наковальню и ударьте по ней молотком под углом 90°. Работайте стоя, тогда молоток будет ударять по проволоке прямо. Если вы будете бить молотком под углом, на проволоке появятся неровности и ямки. После обработки проволоки молотком с каждой стороны вы увидите, как ваша проволока немного расплющилась, растянулась и укрепилась. Однако данный прием не подходит для проволоки с цветным покрытием, так как покрытие может отколоться. Не годится он также для звеньев и маленьких соединительных колечек, так как это может повредить их форму.

Чтобы укрепить соединительное колечко, возьмите один его конец круглогубцами, а другой – утконосами. Аккуратно направляйте оба конца

навстречу друг другу. После того как повторили это два или три раза, оба конца колечка одновременно отскочат назад. Это означает, что соединительное колечко достаточно упруго.

Дальнейшая практика поможет вам «почувствовать» металл и понять, какую силу к нему надо прикладывать.

Обработка проволоки носком бойка молотка тоже укрепляет проволоку, однако такую обработку скорее можно отнести к шлифованию.

Обработка проволоки молотком придает ей прочность и упругость.

ГЛАВА ВТОРАЯ

Кольца и безделушки

Изделия, представленные в этой главе, небольшого размера и просты в изготовлении. Однако, если вы новичок в ювелирном искусстве, здесь вы найдете немало полезных советов и приемов, которые помогут вам создать замечательные подарки для близких и друзей.

Кольцо «Завиток»

Замысловатые завитки из проволоки, которые можно легко сделать, загибая проволоку вокруг плоскогубцев, послужат необычным современным украшением вашего кольца. Разнообразные размеры, углы и фигуры неправильной формы являются частью замысла, своеобразной изюминкой, поэтому не придавайте особого значения симметрии! «Завитки» очень просты в изготовлении – их делают из цельного куска проволоки. Вы можете также экспериментировать с цветной, серебряной или золотой проволокой. Начните практиковаться с медной проволокой, а когда приобретете необходимые навыки, можете создавать шедевры из чистого золота!

ВАРИАНТ Цветные завитки

Изделия из цветной проволоки довольно забавны – и являют собой яркую альтернативу золотым украшениям. Выберите бусину, которую поместите в центре. Она должна выглядеть ярко на фоне проволоки. К примеру, для проволоки черного цвета идеально подойдет прозрачная бусина, а для алой проволоки – серебристая.

Материалы

- 30 - 35 см проволоки диаметром 0,8 мм

- 1 декоративная бусина диаметром 4 мм

Инструменты

- круглогубцы и плоскогубцы

- бокорезы

- круглый стержень

Шаг 1. Отрежьте 30-35 см проволоки диаметром 0,8 мм.

Шаг 2. Дважды плотно оберните проволоку вокруг круглого стержня, чтобы придать форму кольцу.

Шаг 3. Закрепите короткий конец проволоки, обернув его 2-3 раза вокруг кольца. Из длинного конца проволоки (12-15 см) мы будем делать завиток. Короткий конец плотно прижмите к кольцу проволоки.

Шаг 4. Удерживая длинный конец проволоки плоскогубцами, начинайте загибать его в маленькие угловатые фигурки.

Шаг 5. Приближаясь к кольцу, постепенно увеличивайте размер изгибов.

Шаг 6. Продолжайте загибать проволоку таким образом до тех пор, пока не доберетесь до кольца.

Шаг 7. Плоскогубцами прижмите изогнутую проволоку к кольцу. Придайте завитку желаемую форму и расправьте его нижние лепестки.

Шаг 8. Кончиками круглогубцев аккуратно вытащите конец проволоки из завитка и нанижите на него бусину.

Шаг 9. Круглогубцами сделайте маленький крючок на конце проволоки, чтобы закрепить бусину.

Шаг 10. Плоскогубцами сожмите крючок, чтобы сделать узелок (см. с. 15), который зафиксирует бусину. Придавайте кольцу желаемую форму.

ВАРИАНТ Завитки без бусин

Вы также можете создавать «завитки» из проволоки, не используя бусины. Для этого сделайте кольцо, как описано в шагах 1-3, затем сформируйте спираль (с. 16) или завиток для украшения кольца. Завершите деталь украшения, изогнув проволоку в разнообразные угловатые фигурки неправильной формы. Это придаст вашему кольцу особое очарование.

Брелок с бусиной

В данной модели акцент сделан на единственную бусину. Просто отмерьте нужное количество проволоки для обрамления бусины. Таким же образом можно изготовить кулон или серьги, используя две одинаковые бусины.

Материалы

- 12,5 см серебряной проволоки диаметром 0,8 мм
- круглая стеклянная бусина диаметром 12 мм
- колечко от брелока для ключей

Инструменты

- круглый стержень диаметром 12 мм
- круглогубцы и плоскогубцы
- бокорезы
- молоток и наковальня

Шаг 1. Возьмите круглый стержень немного большего диаметра, чем бусинка, которую вы собираетесь обрамлять. Отматывая серебряную проволоку от мотка, оберните ее вокруг круглого стержня в два слоя. Отрежьте проволоку от мотка, оставив в каждой стороны колечка около 1 см.

Шаг 2. Круглогубцами загните один конец проволоки в маленькую петлю.

Шаг 3. Сделайте еще одну петлю на другом конце проволоки. Убедитесь, что обе петли закручены в разные стороны.

Шаг 4. Поместите проволоку на наковальню и аккуратно побейте по колечку молотком, избегая петельки по краям. От обработки молотком проволока немного расплющится, металл станет прочнее.

Шаг 5. При помощи плоскогубцев разверните петли на 90° по направлению друг к другу.

Шаг 6. Нанижите бусину на короткий конец проволоки диаметром 0,8 мм, сделайте на одном конце проволоки узелок, на другой – петельку (см. с. 15).

ВАРИАНТ Овальная бусина в обрамлении

Чтобы изготовить обрамление из проволоки для овальной бусины, оберните проволоку вокруг круглого стержня, затем отрежьте ее, как только она образовала полный круг. Другими словами, концы проволоки не должны нахлестывать друг на друга. Следуя шагам 2 и 3, завейте петельки на обоих концах

проволоки и соедините их, сделав таким образом из круга овал. Следуя шагам 4 - 8, поместите овальную бусину внутрь обрамления – и у вас получится замечательная подвеска.

Шаг 7. Сделайте большое соединительное кольцо (см. с 16). Проденьте соединительное кольцо через одну из петелек на обрамлении для бусины, затем через петлю сверху бусины и, наконец, через вторую петлю на обрамлении, поместив таким образом бусину внутрь обрамления.

Шаг 8. Соедините обрамленную бусину с колечком от брелока для ключей, приоткрыв соединительное кольцо плоскогубцами.

ВАРИАНТ Бусина в обрамлении из бисера

Чтобы ваше изделие стало более ярким и необычным, украсьте обрамление для бусины крошечным бисером. Пропустите шаг 4 (обработка молотком), чтобы не повредить бисер.

Брошь «Завитки»

Хотя это изделие кажется довольно сложным в изготовлении, на самом деле это не так. Все, что требуется – просто продевать куски проволоки контрастных цветов через готовую булавку и закручивать их концы в спирали. Бусины фиксируются исключительно спиралями, так что даже если вы новичок и еще недостаточно научились делать узелки и петельки, можете смело браться за изготовление такой броши. Для броши большего размера возьмите более длинные куски проволоки; чтобы украсить брошь большим количеством «кудряшек», используйте большее количество кусков проволоки, чем предложено в инструкциях.

Материалы

- 52,5 см розовой проволоки диаметром 0,6 мм
- 50 см фиолетовой проволоки диаметром 0,6 мм
- 4 – 6 серебристых бусин диаметром 4 – 6 мм
- булавка длиной около 4см с тремя отверстиями

Инструменты

- круглогубцы и плоскогубцы

- бокорезы

Шаг 1. Отрежьте 15 см и 12,5 см розовой проволоки и 5 кусков фиолетовой проволоки длиной 12,5 см.

Шаг 2. Проденьте один конец 15-сантиметровой проволоки через первое отверстие в булавке с внешней стороны и выньте другой конец из третьего отверстия.

Шаг 3. Выровняйте проволоку вдоль булавки, слегка прижав ее плоскогубцами. С внешней стороны соедините два куска проволоки и переплетите их для прочности, оставив прямые концы с обеих сторон булавки. Не переплетайте проволоки слишком туго, иначе они станут хрупкими и ломкими.

Шаг 4. На каждый конец проволоки нанижите по маленькой бусине. Продвиньте бусины как можно дальше к месту переплетения кусков проволоки.

Шаг 5. При помощи круглогубцев сделайте маленькую петлю на каждом конце проволоки. Затем, крепко придерживая петлю круглогубцами, закручивайте вокруг нее проволоку в спираль (см. с. 16), пока не доберетесь до бусины.

Шаг 6. После того как вы сделали первые две спирали, начинайте продевать между ними (под местом первого переплетения) куски проволоки длиной 12,5 см.

Шаг 7. Продолжайте продевать куски проволоки под местом первого переплетения и закреплять их. Чтобы разнообразить дизайн вашей броши, завивайте проволоку в закрытые и открытые спирали.

Шаг 8. После того как вы использовали все куски проволоки, пальцами расправьте спирали. Убедитесь, что булавка не видна. Если вам кажется, что проволока плохо закреплена, закрепите спирали и бусины покрепче. Для более яркого эффекта можете использовать большее количество проволоки и бисера.

ВАРИАНТ Кольцо для шарфа

Смело импровизируйте с цветом! Переплетайте проволоку голубого цвета с бирюзовой для создания современного дизайна, а серебряного и золотого – с жемчугом для роскошного классического эффекта. Если вам по душе контрасты, соединяйте серебряную проволоку с черной.

Кольцо для шарфа

Такое кольцо идеально подойдет для фиксации шарфика. Вы также можете использовать его в качестве пряжки для пояса или пляжного парео. Я изготовила его из серебряной и медной проволоки, но вы можете выбрать любую, гармонирующую по цвету с вашим шарфом.

Проденьте оба конца шарфа через верхнее кольцо, протяните их под спиралью в центре и, наконец, сквозь нижнее кольцо. Подтяните кольцо на желаемую высоту. Теперь ваш шарф красиво и надежно зафиксирован!

Материалы

- 40 см серебряной проволоки диаметром 0,8 мм
- 40 см медной проволоки диаметром 0,8 мм

Инструменты

- круглый стержень диаметром 25 мм
- клейкая лента
- плоскогубцы и круглогубцы
- бокорезы
- ручная дрель
- настольные тиски

Шаг 1. Отрежьте по 40 см серебряной и медной проволоки. Скрепите куски проволоки вместе при помощи клейкой ленты и выпрямите их. Поместите один конец в настольные тиски, другой – в патрон ручной дрели. Следите, чтобы оба куска проволоки были туго натянуты. Это предотвратит образование узелков (см. с. 17). После того как обе проволоки ровно переплетутся, снимите их с патрона дрели и тисков и отрежьте склеенные концы.

Шаг 2. Приложите центр переплетенной проволоки к стержню и оберните вокруг него, чтобы получилось колечко.

Шаг 3. Переверните проволоку и при помощи круглого стержня закрутите второе колечко. У вас должна получиться «восьмерка».

Шаг 4. Возьмите плоскогубцами один из прямых концов проволоки и пару раз оберните его вокруг центральной части изделия, ровно посередине двух колечек, чтобы закрепить их.

Шаг 5. При помощи кончиков плоскогубцев завейте маленькую петельку на одном конце переплетенной проволоки.

Шаг 6. Крепко сожмите плоскогубцами маленькое колечко и продолжайте завивать проволоку в спираль.

Шаг 7. Повторите шаги 5 и 6, чтобы сделать еще одну спираль из оставшегося прямого конца проволоки. Пальцами расправьте спиральки. Чтобы укрепить изделие, вы можете слегка отшлифовать его молотком на наковальне, но это не обязательно.

ВАРИАНТ Кольцо для шарфа с драгоценными камнями

Вместо переплетения проволоки разных цветов, как в предыдущей модели, вы можете сделать кольцо для шарфа из одной серебряной проволоки диаметром 1 мм. Яркости изделию придаст кабошон – самая удобная форма для оплетения бисером, - помещенный в центр спирали.

Příloha č. 2 – překlad textu

Úvod

Ozdoby z drátu se vyráběli už v dávných dobách. Překrásné náhrdelníky ze zlatého drátu pocházející asi z r. 3000 př. n. l. byly nalezeny ve starých egyptských hrobkách. Je známo, že v roce 1700 př. n. l. se v Babylonu a Asýrii také zabývali výrobou drátovaných ozdob. Tehdejší řemeslníci získávali drát s největší pravděpodobností odřezáváním tenkých proužků z plechu. Tyto proužky buď omotávali okolo válcovité tyče, nebo je obrušovali mezi dvěma rovnými povrchy, například mezi kameny.

Dnes se drát vyrábí takto: rozžhavené kovové tyče se protlačují otvorem potřebného tvaru ve speciální protahovací ocelové desce, která umožňuje vyrobit prakticky neomezeně dlouhý drát z jakéhokoli zpracovatelného kovu.

Změnou tvaru otvoru desky lze vyrobit různě tvarované dráty, především kulaté. Archeologové tvrdí, že ocelové protahovací desky vyráběli už Peršané a Římané. V Evropě se tyto desky poprvé objevily v 10. století, kde se použitím takových desek ve středověku vyráběly drátěné košile.

USA dovážely drát z Velké Británie a Německa do roku 1812, kdy tuto spolupráci ukončila válka. Od této doby začali Američané stavět vlastní závody na výrobu drátu. V polovině 19. století se už drát aktivně používal na výrobu domácích potřeb (metliček nebo košů), ale také různých ozdob. Když se objevila umělá hmota, popularita drátu se snížila, avšak v posledních letech opět vzrostla; drátování se však přesunulo do oblasti zálib a hobby. A právě pro milovníky drátovaných ozdob výrobci tvoří dráty všech barev a rozměrů.

Pokud jste ještě nikdy dříve nevyrobili ozdoby z drátu, tato kniha vás bezesporu nadchne okamžitě! Jsou zde představeny nejrůznější modely: od jednoduchých, které mohou vytvořit dokonce i začátečníci, po složitější, jenž si můžete osvojit právě tím, že se je budete postupně učit. Každý model je doplněn „receptem“ se seznamem „ingrediencí“ a potupem práce krok za krokem. V knize najdete jak vybrané náhrdelníky, tak elegantní řetízky a doplňky, korále jako z benátského skla, ozdoby, připomínající Afriku, a také zajímavé brože z drátu nejrůznějších odstínů – od tyrkysové po něžně růžovou.

Modely uvedené v knize vám pomohou s výběrem barvy a designu ozdob přesně podle vašeho vkusu. Jakmile si budete jisti svou zručností, můžete začít vytvářet vlastní modely. Věřím, že v této zajímavé činnosti najdete přinejmenším stejnou zálibu jako já.

KAPITOLA PRVNÍ

Nářadí a technika

K výrobě ozdob z drátu a korálek potřebujeme minimální speciální vybavení. Avšak pokud jde o výrobu skutečně jedinečných mistrovských kousků, pak je výběr nástrojů a materiálů neomezený! Lze použít obyčejnou umělou hmotu, skleněné korálky ruční výroby, polodrahokamy, korálky nejrůznějších barev, rozměrů i tvarů. Také drát bývá různě barevný – od měděných, stříbrných a zlatých, po výrazné, duhové, prolínající se odstíny. Technika je velmi jednoduchá. Když si ji osvojíte, rychle a snadno se naučíte vyrábět nádherné ozdoby!

Nářadí

Zpočátku budete potřebovat jen několik, poměrně levných věcí. Všechny jsou zobrazeny na této straně. Můžete je zakoupit v klenotnictví, domácích potřebách, ale také objednat z katalogu nebo přes internet.

Kleště a boční štípací kleště

Na výrobu ozdob z drátu se obvykle používají tři typy kleští: ketlovací, půlkulaté ploché a půlkulaté zahnuté. Budou se vám také hodit dobré boční štípací kleště na odštípnutí drátu.

Ketlovací kleště mají zúžené kuželovité konce a používají se na stočení a zahnutí drátu do malých koleček.

Půlkulaté ploché kleště mají ploché paralelní svorky a obvykle se používají, když je třeba pevně sevřít drát, utáhnout na něm uzlík, zahnout drát pod určitým úhlem nebo zahladit přečnívající konce drátu. Na rozdíl od domácích kleští jsou tyto ploché kleště menší a nemají na svorkách zuby, které by mohly na drátu nechat stopy.

Půlkulaté zahnuté kleště se podobají půlkulatým plochým kleštím, ale mají zúžené konce. Jsou vhodné k udržení malého kousku drátu, a také na práci se složitými prvky.

Boční štípací kleště

Na trhu jsou k dostání různé druhy nástrojů na odstříhnutí drátu, od nůžek po čelní štípací kleště, ale nejužitečnější na výrobu ozdob jsou boční štípací kleště. Mají malé zúžené čepele, kterými lze odštípnout malé kousky drátu. Výborně se hodí na práci se složitými prvky. Kupujte si jen dobré, drahé boční štípací kleště, protože levné se brzy ztupí.

Kladívko a kovadlinka

Tyto se používají na broušení, narovnání a nýtování drátu (viz str. 19). Kovadlinky lze koupit v prodejnách pro profesionální zlatníky. Kovadlinka musí mít hladký povrch, v opačném případě se na drát otisknou všechny její nerovnosti. Můžete použít prakticky jakékoliv kladívko, pokud není příliš těžké a je hladké. Avšak profesionální zlatnická kladívka jsou obvykle menší a lehčí než ta domácí. Pokud se vám to podaří a najdete takové kladívko, bude se vám pracovat o mnoho snadněji a pohodlněji.

Kulatý prstenový trn

Lze ho zakoupit v prodejně pro profesionální zlatníky. Trn je ocelový kužel, který se ke konci zužuje a používá se pro tvarování kroužků a jiných kulatých prvků. Trny mívají různé rozměry. Malý průměr se používá k výrobě prstenů, velký – k tvarování náhrdelníků.

Není nutno pořizovat si trn určený pro profesionální zlatnické práce. Abychom drát vytvarovali dokulata, lze ho natáčet na jakékoli pomocné předměty válcovitého tvaru odpovídajícího průměru. Pro tyto účely se používají skleněné džbány, dřevěné hmoždinky, a dokonce pletací jehlice. Pokud se chystáte vyrábět větší množství prstenů, doporučovala bych vám pořídit si profesionální zlatnický trn, jelikož jsou na něm vyznačeny standardní rozměry prstenů.

Ruční vrtačka a svěrák

V zlatnickém řemesle se na spletení drátu používá ruční vrtačka společně se svěrákem. Malý svěrák lze koupit v domácích potřebách. Jeden konec drátu drží svěrák a druhý se upevňuje na ruční vrták (viz str. 17). Ale i tyto nástroje není nutné kupovat, ačkoli značně zjednodušují proces stejnoměrného spletení drátu.

Spirálovače

Jde o speciální nástroje na kroucení a namotávání drátu. Spirálovač se skládá z rukojeti a dvou ohnutých ocelových tyčí různé tloušťky. Spirálovač může mít dřevěnou rukojeť nebo držák, který se připevňuje k desce stolu. (Zde je zobrazen spirálovač se dřevěnou rukojetí.) Ohnuté tyče se protahují otvory v rukojeti a drát se namotává okolo ohybu tyče a tím ji upevňuje. Tyčí se otáčí ručně a přitom se drát z dlouhých

rovných kotoučů krouží do spirály. Spirálovač je vhodný při výrobě velkého množství spirálových prstýnků a korálků. K nástrojům se přikládá návod.

Materiál

Při výběru drátu a korálků lze uzdu své fantazii popustit! Pokud jste se ještě nerozhodli pro určitý model ozdoby, sbírejte a schovávejte materiál, abyste potom, když budete mít inspiraci, z něj mohli vyrobit něco originálního. Jakmile budete umět ozdoby vyrábět, začne vás to neskutečně bavit!

Drát

Drát má různé rozměry a barvy. Když budete používat různé dráty, dosáhnete různých výsledků. Barevný, měděný, a také drát s povrchovou vrstvou lze koupit v obchodě s domácími potřebami. Drát z barevných kovů se obvykle prodává na kotoučích o určité délce. Pokud jste začátečník, bude se vám nejspíš drát vybírat obtížně. Nejlepší je začít pracovat s nejobyčejnějším multifunkčním měděným drátem o průměru 0,8 mm. Měděný drát je nejpoddajnější. Na tomto drátu nejlépe získáte potřebné návyky, naučíte se pracovat s náradím a dosahovat žádoucího tvaru. Později budete moci začít pracovat se stříbrným a zlatým drátem.

Drát s měděným, stříbrným a zlatým povrchem je velmi poddajný a hodí se na výrobu jak tradičních, tak i moderních ozdob. Vše závisí jen na vaší fantazii! Různobarevný drát může sloužit jako základ na výrobu moderních ozdob.

Barevný drát, který byl dříve k dostání pouze v obchodech s elektronikou, se nyní prodává v každých domácích potřebách. Většina druhů barevného drátu má měděný základ a je pokryta emailem. Takový drát nelze opracovávat kladívkem nebo ho příliš ohýbat, protože se jeho povrch může odloupnout. Ale snadno se smotává a krouží do spirály.

Až budete mít s výrobou ozdob dost zkušeností, můžete začít pracovat s drátem ze vzácných kovů, takových jako stříbro 925 nebo zlato 14 Kt. Samozřejmě je drát ze vzácných kovů dražší, při koupi ho odměřují a váží a jeho cena je přímo závislá na váze. V prodejnách pro profesionální zlatníky lze koupit drát ze vzácných kovů o různém průměru a tvaru: kulatý, polokulatý a hranatý.

Existují i méně běžné druhy drátu, které se používají při výrobě ozdob. Například, elektrický kabel může předvést veškerou krásu měděného drátu, i když má různou

umělohmotnou krycí vrstvu. Také lze použít zahradnický drát. Podívejte se okolo sebe, jaké různorodé materiály vás obklopují!

Tloušťka drátu

Drát může mít různý průměr. Čím vyšší číslo, tím menší tloušťka drátu. Například, drát č. 20 (průměr 0,8 mm) je silnější než drát č. 28 (0,4 mm). Nejrozšířenější je drát č. 20 (0,8 mm). Drát o větším průměru – č. 18 (1 mm) a č. 14 (1,5 mm) – se používá ke zhotovení větších výrobků.

Drát o menším průměru, například, č. 24 (0,6 mm), se používá na navlékání korálek a výrobu elegantních ozdob. Drát č. 28 (0,4 mm) je ideální na svazování a splétání.

Korálky

Vyrábějí se z nejrůznějších materiálů: umělá hmota, hlína, porcelán, sklo, kov, dřevo a slonová kost. Rokajl a korálky nemusíte kupovat, ale jednoduše je ostříhat z oblečení, které nenosíte, trochu popřemýšlet a vyrobit překrásné ozdoby. Rokajl a korálky si můžete vyrobit sami z papírové hmoty nebo ze vzácných typů hlíny. Knoflíky, ocelové podložky, mušle a kameny můžete výborně použít k výrobě vašich mistrovských kousků!

Často jsou na korálkách z kovu vyryty vzory, což jim dodá na originalitě.

Korálky ze dřeva nebo slonové kosti dodají vašim klenotům rustikální nádech.

Skleněný rokajl je velmi rozmanitý: od křišťálově průzračného do prakticky matného, má jedinečnou kvalitu a může být i velmi drahý. Jak jste si bezpochyby všimli, právě skleněný rokajl v bižuterii přitahuje obdivné pohledy.

Velmi drobný rokajl se obvykle prodává ve skleněných tubičkách nebo krabičkách. Abyste zdůraznili jeho krásu, spleťte několik nitek drobného rokajlu dohromady.

Cetky

Používáme termín „cetky“, abychom popsali užitečné drobnosti, jako jsou řetízky, kruhové náušnice, klipsy, karabiny na klíče, přívěsky, špendlíkové hlavičky atd. Toto vše lze koupit v jakémkoli zlatnictví nebo obchodě s domácími potřebami. Pokud používáte už hotový řetízek, ověřte si, jestli jsou jeho kroužky dostatečně velké,

aby bylo možné protáhnout skrz ně drát potřebného průměru. Jestli kroužky nejsou dost velké, možná bude potřeba udělat spojovací kroužky (viz str. 16).

Cetky ze vzácných kovů, takových jako zlato nebo platina, lze koupit ve zlatnictví. Hotové cetky můžete uspořádat podle barev podle toho, co s nimi zamýšlíte. Drobné polodrahokamy se prodávají navlečené na nitce o délce 40 – 45 cm. Před použitím je svlečte z nitky a nasypete do krabičky. Takové kamínky nestojí moc. Použitím hotových řetízku a šňůrek, na které lze navlékat ozdoby, značně urychlíte výrobu náhrdelníku. Ačkoli, můžete samozřejmě řetízek vyrobit sami (viz str. 17).

Základní metody

Pokud s drátováním teprve začínáte, přečtěte si, než přistoupíte k výrobě, nejdříve pozorně tuto část. I když jsou všechny způsoby, které jsme v knize popsali, poměrně jednoduché, je důležité se seznámit se základními postupy a nástroji. Abyste získali jistotu, procvičte se na levném rokajlu a měděném drátu o průměru 0,8 mm. Měděný drát je nejpoddajnější. Jakmile se ho naučíte ohýbat a svinout do kolečka a spirály, vaše jistota ve vlastní síly se zvýší.

Navlékání rokajlu na drát

Základním postupem je stočení drátu do přesného kolečka (očka) z obou stran korálku. Později bude toto očko sloužit jako kroužek, který mezi sebou spojuje korálky.

Krok 1. Odviňte kousek drátu z kotouče. Navlékněte vybraný korálek na drát, přičemž z každé strany drátu zanecháte 1 cm.

Krok 2. Svlečte korálek a drátek odštípnete štípacími kleštěmi.

Krok 3. Opět navlečte korálek na kousek drátu. Když držíte drát vertikálně a korálek je uprostřed, zahněte drát ketlovacími kleštěmi pod pravým úhlem.

Krok 4. Přidržte konec zahnutého drátu ketlovacími kleštěmi a smotávejte ho do kolečka. Nejlepší je postupovat v několika krocích, přičemž budete posunovat ketlovací kleště a nepokoušet se zahnout kolečko jedním tahem.

Krok 5. obraťte korálek a udělejte ještě jedno stejné očko na druhé straně.

Výroba spirál

Spirály bývají „otevřené“ a „uzavřené“.

V uzavřených spirálách není mezera.

Otevřená spirála se vyrábí stejně jako uzavřená, ale mezi jednotlivými otáčkami zůstává malá mezera.

Krok 1. Abyste vyrobili uzavřenou spirálu, můžete buď odštípnout kousek drátu (jak je to ukázáno na obrázku), nebo ho odmotat přímo z kotouče. Koncem ketlovacích kleští vytvořte malé kolečko na konci drátu. Snažte se docílit dokonale kulatého tvaru – na tom bude záviset tvar celé spirály.

Krok 2. Plochými kleštěmi pevně stiskněte kolečko a okolo něj začněte omotávat drát. Přesvědčte se, že každá další otáčka dobře přiléhá k té předešlé.

Krok 3. Když má spirála potřebnou velikost, nechte asi 1 cm drátu na vytvoření očka. Koncem ketlovacích kleští vytvořte ze zbylého drátu očko v opačném směru, než je spirála.

Spojovací kroužky

Spojovací kroužky se používají, jak je zřejmé z názvu, ke spojení jednotlivých částí ozdoby. K výrobě spojovacího kroužku vytvořte z drátu nejprve spirálu, od které můžete v případě potřeby odštípnout jednotlivá kolečka. Spirálu je třeba tvarovat tak, že se drát omotává okolo konce ketlovacích kleští, přičemž se namotává shora dolů, tzn. směrem k rukojeti kleští. Takto vyrobíte závity stejného průměru. Pokud se drát namotává opačným směrem, tzn. zdola nahoru, budou se spojovací kroužky postupně zužovat a kopírovat tvar konce kleští.

Krok 1. Odmotáváním drátu z kotouče vytvořte 5 nebo 6 koleček okolo jednoho konce ketlovacích kleští. Snažte se dělat pravidelné kroužky o stejném průměru.

Krok 2. Svléčte hotovou pružinku z kleští a odštípněte ji od kotouče bočními štípacími kleštěmi.

Krok 3. Oddělte a odštípněte první závit, čímž získáte spojovací kroužek. Pokud potřebujete více kroužků, dále odštípávejte postupně každou otáčku pružinky.

Řetízky ze spojovacích kroužků

Plochými kleštěmi pootevřete spojovací kroužek. Pracujte pečlivě a snažte se neporušit jeho tvar!

Provlečte pootevřený kroužek sousedním kroužkem a uzavřete ho plochými kleštěmi. Oba konce spojovacího kroužku se musí ohýbat v protisměru, až se oba jeho konce dotýkají. Pokud konce spojovacího kroužku přimáčknete nedostatečně, může vzniknout nežádoucí mezera, kroužky se mohou rozpojit a korálky rozsypat.

Ze spojovacích kroužků lze vyrobit řetízek. Na fotografii (zleva doprava): stříbrný řetízek ze spojovacích kroužků; měděné spojovací kroužky, spojené dvojicemi malých stříbrných kroužků; měděné spojovací kroužky.

Další způsoby výroby spojovacích kroužků

Pokud se vám drát obtížně namotává na jednu a tutéž část ketlovacích kleští a nedaří se vám vyrobit stejnoměrné kroužky, můžete použít jakoukoli tyč o malém průměru, například pletací jehlici. Lze rovněž použít spirálovače (str. 11). Podle návodu výrobce vytvořte dlouhé pružinky. V případě potřeby od nich můžete odštípnout otáčky a použít je jako spojovací kroužky.

Splétání drátu

Svěrák a ruční vrtačka vám pomohou vaši práci urychlit a zefektivit. Avšak pokud toto náčiní nemáte, můžete potřebný počet kousků drátu jedním koncem připevnit ke klice od dveří a druhým k jakékoli dřevěné páce, například ke dřevěné lžici nebo válečku. Stáčejte natažený drát jedním směrem, dokud nedosáhnete žádoucího efektu.

Na splétání si vždy vybírejte kousky drátu jedné tloušťky. Pokud není spletení rovnoměrné, znamená to, že jeden z kousků drátu byl delší nebo málo natáhnutý.

Odštípněte dva kousky drátu o průměru 0,8 mm a slepte jejich konce lepicí páskou. Upevněte jeden konec do ruční vrtačky a druhý do svěráku. Držte vrtačku tak, aby byly kousky drátu úplně natáhnuté, poté otáčejte klikou vrtačky jedním směrem. (Nesplétejte drát příliš pevně, jinak drát ztratí pružnost, bude křehký a lámat se.)

Až budete mít drát spletený, odstraňte drát z vrtačky i svěráku a odštípněte spleené konce.

Afroháčky

Spoustu háčků lze koupit v galanterii nebo zlatnictví. Avšak zlatnický šperk můžete pokazit nevhodným háčkem. Když si vyrábíte háček sami, můžete experimentovat s tvary.

Afroháček je jedním z nejpopulárnějších háčků a dá se jednoduše vyrobit.

Krok 1. Při odmotávání drátu z kotouče vytvořte na jeho koncích ketlovacími kleštěmi malé očko. Posuňte kleště na druhý konec pod očko a v opačném směru namotejte drát na širší část kleští. Tím vytvoříte háček.

Krok 2. Odštípněte drát od kotouče a nechte asi 1 cm, abyste mohli vytvořit očko. Pokud trochu naklepete drátek kladívkem, bude pevnější.

Krok 1. Oviňte kousek drátu o průměru 0,8 mm okolo nejširší části ketlovacích kleští. Asi 2,5 cm od konce drátu vytvořte očko.

Krok 2. Zbylý drát omotejte okolo základny přímo pod očkem.

Krok 3. Odštípněte drát z kotouče asi 1 cm od oka. Z tohoto kousku vytvořte spojovací kroužek (viz str. 14).

Krok 4. Kladívkem pečlivě naklepejte vrchní části ouška, abyste ho trochu zpevnili a rozklepali. Nekrepejte kladívkem okolo základny, jinak ztratí svou pružnost.

Hotový háček nebo ouško lze připevnit k náhrdelníku přímo nebo spojovacími kroužky.

Když zapínání trochu opracujete kladívkem, bude plošší a pevnější.

Esovité zapínání

Takové zapínání je velmi rozšířené a jednoduché na výrobu.

Krok 1. Při odmotávání drátu z kotouče vytvořte na jeho koncích ketlovacími kleštěmi malé očko. Umístěte nejširší část ketlovacích kleští kousek pod očko a zahněte drát opačným směrem.

Krok 2. Odštípněte drátek od kotouče, obraťte ho hotovým očkem nahoru a vytvořte ještě jedno malé očko na druhém konci drátu.

Krok 3. Umístěte nejširší část ketlovacích kleští pod druhé očko a zahněte drát opačným směrem. Tím vytvoříte esovité zapínání.

Esovitý háček s korálkem

Obyčejné esovité zapínání můžete ozdobit tak, že doprostřed umístíte korálek.

Krok 1. Vytvořte první ohyb esovitého háčku podle návodu na str. 18. (Esovitý háček, krok 1). Odštípněte potřebnou délku drátu a navlékněte na něj korálek.

Krok 2. Podle kroků 2 a 3 na str. 18 vytvořte esovitý háček.

Krok 3. Omotejte kousek tenčího drátu na po obou stranách korálku, abyste ho upevnili na místě.

Korálek je krásným konečným detailem háčku, pomyslnou „třešinkou na dortu“. Na háček si vyberte korálek, který bude ladit s rokajlem na vašem výrobku.

Upevnění drátu

Představte si, že jste strávili spoustu času nad výrobou nádherné ozdoby. Vzali jste si ji pouze párkrát a najednou se vám rozsypala nebo rozbila. To je škoda, že? Proto

je třeba vyrábět nejen krásné, ale i funkční věci. Abyste vytvořili pevné výrobky bez pájky, je potřeba vědět, jak materiál upevnit. Pak budete ozdoby nosit dlouho a budou těšit vás i vaše okolí.

Drát, který kupujeme v obchodech, byl již většinou předem opálen, proto je měkký, pružný a snadno se s ním pracuje. Když opracováním drát zpevníte, mění se jeho krystalická struktura. Drát bude pevnější a výrobky odolnější. Pokud ale drát opracujete příliš, ztratí svou pružnost, a ve velmi namáhaných místech se bude lámat.

Tradiční zlatníci znají způsob, jak drátu nebo kovu navrátit pružnost – nahříváním. Když drátu vrátíme jeho pružnost, lze s ním znovu pracovat. Abyste pochopili proces zpevnění, odštipněte tak 2,5 cm drátu o průměru 0,8 mm. Jeden konec drátu držte pevně prsty a druhý ketlovacími kleštěmi. Nyní pečlivě stáčejte drát a mějte ho úplně natáhnutý. Ucítíte, jak se v určité chvíli drát stane dostatečně pevným a pružným, abyste ho mohli dále při výrobě použít. Ale pokud tuto chvíli promeškáte a drát zkroutíte příliš silně, opět bude křehký a bude se lámat.

Kov lze zpevnit kladívkem a kovadlinkou. Kovadlinka musí být čistá, obroušená a bez důlků či zubů, jinak se veškeré tyto nerovnosti na drát otisknou. Abyste se procvičili v práci s kladívkem, vytvořte z drátu vlnku nebo spirálu. Dejte drát na kovadlinku a udeřte do něj kladívkem pod úhlem 90°. Pracujte vestoje, pak bude kladívko po drátu bít rovně. Pokud budete tlouci kladívkem pod úhlem, na drátu se objeví nerovnosti a důlky. Poté, co drát kladívkem z každé strany opracujete, uvidíte, jak se trochu zploštil, roztáhl a zpevnil. Avšak tento způsob není vhodný pro drát s barevnou krycí vrstvou, protože se může odloupnout. Není taktéž vhodný pro očka a malé spojovací kroužky, jelikož může poškodit jejich tvar.

Abyste zpevnili spojovací kroužek, uchopte jeden jeho konec ketlovacími kleštěmi a druhý konec plochými kleštěmi. Namiřte oba konce přesně proti sobě. Když to zopakujete dvakrát nebo třikrát, oba konce kroužku najednou odskočí dozadu. Znamená to, že spojovací kroužek je dostatečně pevný.

Další praxe vám pomůže „procítit“ kov a pochopit, s jakou silou s ním můžete pracovat.

Zpracování drátu špičkou hlavice kladívka ho také zpevní, avšak takové opracování lze spíše považovat za broušení.

Když drát poklepete kladívkem, bude pevnější a odolnější.

KAPITOLA DRUHÁ

Prsteny a tretky

Výrobky uvedené v této části jsou malé a jednoduše se vyrábějí. Nicméně jestli jste šperkař-začátečník, najdete zde několik užitečných rad a metod, které vám pomohou vyrobit nádherné dárky pro blízké a přátele.

„Motaný“ prsten

Nezvykle motané ozdoby z drátu, které lze jednoduše vyrobit ohýbáním drátu okolo plochých kleští, budou originální moderní ozdobou na vašem prstenu. Různé rozměry, úhly a útvary nepravidelného tvaru jsou součástí plánu originální ozdůbky, proto se nijak zvlášť nevěnujte symetrii! „Motané ozdoby“ lze vyrobit velmi lehce – dělají se z jednoho kusu drátu. Také můžete experimentovat s barevným, stříbrným nebo zlatým drátem. Začněte pracovat s měděným drátem, a když získáte potřebné návyky, můžete vyrábět šperky z čistého zlata!

VARIANTA Barevná motaná ozdoba

Výrobky z barevného drátu jsou poměrně populární a představují alternativu ke zlatým ozdobám. Vyberte korálek, který umístíte do středu. Měl by být oproti drátu výrazný. K černému drátu se např. dokonale hodí průhledný korálek a k rudému drátu – stříbrný.

Materiál

- 30 – 35 cm drátu o průměru 0,8 mm
- 1 dekorativní korálek o průměru 4 mm

Nářadí

- ketlovací kleště a ploché kleště
- boční štípací kleště
- kulatý prstenový trn

Krok 1. Odštípnete 30-35 cm drátu o průměru 0,8 mm.

Krok 2. Omotejte drát dvakrát pevně okolo kulatého prstenového trnu, aby prsten získal tvar.

Krok 3. Upevněte krátký konec drátu tak, že ho 2-3 krát ovinete okolo prstenu. Z dlouhého konce drátu (12-15 cm) budeme vyrábět motanou ozdobu. Krátký konec pevně přitiskněte k prstenu.

Krok 4. Držte dlouhý konec drátu plochými kleštěmi a začněte ho ohýbat do malých hranatých tvarů.

Krok 5. Čím víc se budete blížit k prstenu, tím zvětšujte rozměr tvarů.

Krok 6. Tímto způsobem pokračujte v ohýbání drátu, dokud se nedostanete až k prstenu.

Krok 7. Plochými kleštěmi přitiskněte ohnutý drát k prstenu. Dodejte výtvaru vhodný tvar a narovnejte jeho spodní části.

Krok 8. Koncem ketlovacích kleští pečlivě vytáhněte konec drátu z motané ozdoby a navlečte na něj korálek.

Krok 9. Ketlovacími kleštěmi vytvořte malé očko na konci drátu, abyste korálek upevnili.

Krok 10. Plochými kleštěmi zmáčkněte očko, aby se vytvořil uzlík (viz str. 15), který korálek upevní. Prsten vhodně dotvarujte.

VARIANTA Motaná ozdoba bez korálků

Motanou ozdobu můžete vyrobit jen z drátu, aniž byste použili korálek. Vytvořte kroužek, jak je to popsáno v krocích 1-3, poté vytvarujte spirálu (str. 16) nebo zkrášlete prsten motanou ozdobou. Detail ozdoby dokončíte tak, že budete ohýbat drátek do různých hranatých obrazců nepravidelného tvaru. To dodá vašemu prstenu zvláštní kouzlo.

Přívěsek na klíče s korálkem

U tohoto modelu je nejpodstatnější jediný korálek. Jednoduše odměřte potřebnou délku drátu na obroubení korálku. Tímto způsobem lze zhotovit přívěsek nebo náušnice, ze dvou stejných korálků.

Materiál

- 12,5 cm stříbrného drátu o průměru 0,8 mm
- kulatý skleněný korálek o průměru 12 mm
- kolečko z přívěsku na klíče

Nářadí

- kulatý trn o průměru 12 mm
- ketlovací kleště a ploché kleště
- boční štípací kleště

- kladívko a kovadlinka

Krok 1. Vezměte si kulatý trn o průměru trochu větším, než je korálek, který se chystáte obroubit. Odmotávejte stříbrný drát z cívky a přitom jej omotejte okolo kulatého trnu ve dvou vrstvách. Odštípněte drát od cívky a nechte z každé strany kroužku 1 cm.

Krok 2. Ketlovacími kleštěmi zahněte jeden konec drátu do malého očka.

Krok 3. Udělejte ještě jedno očko na druhém konci drátu. Přesvědčte se, že každé očko je zahnuto na opačnou stranu.

Krok 4. Položte drát na kovadlinku a pečlivě poklepejte kroužek kladívkem, mimo oček na krajích. Opracováním kladívkem se drát trochu rozklepe a kov bude pevnější.

Krok 5. Plochými kleštěmi otočte očka od sebe o 90°.

Krok 6. Navlečte korálek na krátký konec drátu o průměru 0,8 mm, na jednom konci drátu udělejte uzlík a na druhém očko (viz str. 15).

VARIANTA Oválný korálek v obrubě

Abyste vyrobili obrubu z drátu na oválný korálek, omotejte drát okolo kulatého trnu, dokud nevytvoří úplný kruh, pak jej odštípněte. Jinými slovy, konce drátu se nesmí dotýkat. Podle kroků 2 a 3 stočte očka na obou koncích drátu a spojte je, přičemž takto z kruhu vytvořte ovál. Podle kroků 4 – 8 umístěte oválný korálek do obruby – vznikne vám krásný přívěsek.

Krok 7. Vyrobtě velký spojovací kroužek (viz str. 16). Provlečte spojovací kroužek jedním z oček na obrubě pro korálek, poté horním očkem korálku a nakonec druhým očkem na obrubě. Tímto způsobem umístíte korálek do obruby.

Krok 8. Spojte obroubený korálek s kolečkem přívěsku na klíče tak, že pootevřete spojovací kroužek plochými kleštěmi.

VARIANTA Korálek v obrubě z rokajlu

Aby byl váš výrobek výraznější a nápaditější, ozdobte obrubu korálku drobným rokajlem. Vynechte krok 4 (opracování kladívkem), abyste rokajl nepoškodili.

„Motaná“ brož

Ačkoli se zdá, že vyrobit tento kousek není snadné, ve skutečnosti to tak není.

Je jen potřeba jednoduše provléknout kousky drátu kontrastních barev brožovým můstkem a kroutit jeho konce do spirály. Korálky se upevňují pouze spirálami, takže pokud jste začátečníci a nejste ještě dostatečně zruční v tvorbě uzlíků a oček, můžete se směle pustit do výroby takové brože. Na výrobu větší brože si vezměte delší kousky drátu; abyste ozdobili brož větším množstvím „kudrlinek“, použijte více kousků drátu, než je uvedeno v návodu.

Materiál

- 52,2 cm růžového drátu o průměru 0,6 mm
- 50 cm fialového drátu o průměru 0,6 mm
- 4 – 6 stříbrných korálků o průměru 4 – 6 mm
- brožový můstek o délce asi 4 cm se třemi otvory

Nářadí

- ketlovací a ploché kleště
- boční štípací kleště

Krok 1. Odštípnete 15 cm a 12,5 cm růžového drátu a 5 kousků fialového drátu o délce 12,5 cm.

Krok 2. Provlečte jeden konec 15 centimetrového drátu prvním otvorem brožového můstku z vnější strany a druhý konec vytáhněte ze třetího otvoru.

Krok 3. Zarovnejte drát podél můstku a zlehka ho přimáčkněte plochými kleštěmi. Z vnější strany spojte dva kousky drátu a propleťte je, aby byly pevnější, a nechte z obou stran můstku rovné konce. Nesplétejte dráty příliš pevně, aby nebyly křehké a nelámaly se.

Krok 4. Na každý konec drátu navlečte malý korálek. Posuňte korálky co možná nejbližší k propletenému drátu.

Krok 5. Ketlovacími kleštěmi vytvořte malé očko na každém konci drátu. Poté očko kleštěmi pevně přidržujte a stáčejte okolo něj drát do spirály (viz str. 16), dokud se nedostanete ke korálku.

Krok 6. Až vytvoříte první dvě spirály, začněte mezi nimi (pod místem prvního propletení) provlékat kousky drátu o délce 12,5 cm.

Krok 7. Pokračujte v provlékání kousků drátu pod místem prvního propletení a upevňujte je. Abyste změnili design vaší brože, zahýbejte drát do otevřených a uzavřených spirál.

Krok 8. Až využijete všechny kousky drátu, prsty spirály narovnejte. Ujistěte se, že můstek není vidět. Pokud se vám zdá, že je drát špatně upevněn, zpevněte spirály a korálky. Aby byla brož výraznější, můžete použít více drátu a rokajlu.

VARIANTA Kroužek na šálu

Bez obav improvizujte s barvou! Proplétejte světle modrý drát s tyrkysovým, abyste dosáhli moderního designu, stříbrný a zlatý s perlou zase vytvoří luxusní klasický efekt. Jestli máte rádi kontrast, spojte stříbrný drát s černým.

Kroužek na šálu

Tento kroužek se výborně hodí na uchycení šálky. Můžete ho také použít jako sponu na pásek nebo plážové pareo. Já jsem ho vyrobila ze stříbrného a měděného drátu, ale vy si můžete vybrat jakýkoli jiný, který bude ladit s barvou vašeho šátku.

Provlečte oba konce šátku vrchním kroužkem, protáhněte je pod spirálou uprostřed a nakonec spodním kroužkem. Ohněte kroužek do požadované výšky. Nyní je vaše šála krásně a spolehlivě upevněna!

Materiál

- 40 cm stříbrného drátu o průměru 0,8 mm
- 40 cm měděného drátu o průměru 0,8 mm

Nářadí

- kulatý prstenový trn o průměru 25 mm
- lepicí páska
- ploché a ketlovací kleště
- boční štípací kleště
- ruční vrtačka
- stolní svěrák

Krok 1. Odštípnete 40 cm stříbrného i měděného drátu. Spojte kousky drátu dohromady lepicí páskou a narovnejte je. Jeden konec upevněte do svěráku a druhý do ruční vrtačky. Dbejte, aby byly oba kousky drátu zcela nataženy. To zabrání vzniku uzlíků (viz str. 17). Až se oba drátky stejnoměrně propletou, vytáhněte je z vrtačky i svěráku a odštípnete spleené konce.

Krok 2. Přiložte střed spleteného drátu k trnu a omotejte ho kolem něj, aby se vytvořilo kolečko.

Krok 3. Otočte drátek a kulatým trnem vytvořte druhé kolečko. Musí vám vzniknout „osmička“.

Krok 4. Uchopte plochými kleštěmi jeden z rovných konců drátu a několikrát ho otočte okolo středu výrobku, přímo mezi dvěma kolečky, abyste je upevnili.

Krok 5. Koncem plochých kleští vytvořte malé očko na jednom konci spleteného drátu.

Krok 6. Plochými kleštěmi pevně stiskněte malé kolečko a dále zahýbejte drát do spirály.

Krok 7. Zopakujte kroky 5 a 6 a udělejte tak ještě jednu spirálu z druhého rovného konce drátu. Prsty spirálky narovnejte. Abyste výrobek zpevnili, můžete ho zlehka vyhladit kladívkem na kovadlince, ale není to nutné.

VARIANTA Kroužek na šátek s drahokamy

Místo spletení drátů různých barev, jako u předešlého modelu, můžete vyrobit kroužek na šátek z jednoho stříbrného drátu o průměru 1 mm. Výrobku přidá na kráse kabošon, který je nejvhodnější na omotání rokajlem, umístěný doprostřed spirály.

Пříloha č. 3 – rusko-český slovník

А

аксессуары (-а) *м*

doplňěk

Б

безделушка (-и) *жс*

tretka

бижутерия (-и) *жс*

bižuterie

бисер (-а) *м*

korálky, rokajl

крошечный

drobný rokajl

мелкий б.

drobný rokajl

стеклянный б.

skleněný rokajl

бокоре́зы (-ов) *мн.*

boční štípací kleště

брелок (-а) *м*

přívěsek

брошь (-и) *жс*

brož

б. завитки

motaná b.

булавка (-и) *жс*

brožový můstek

булавочная головка (-и) *жс*

špendlíková hlavička

бусина (-ы) *жс*

korálek

декоративная б.

dekorativní k.

овальная б.

oválný k.

стеклянная б.

skleněný k.

бусинка (-и) *жс*

korálek

бусы (бус) *мн.*

korále

В

вдохнове́ние (-я) *с*

inspirace

венецианское стекло (-а) *с*

benátské sklo

венчик для взбивания (-а) *м*

metlička

виток (-тка) *м*

kotouč

волнистая линия (-и) *жс*

vlnka

волочи́льная доска (-и) *жс*

protahovací ocelová deska

впадина (-ы) *жс*

důlek

враща́ться *н.в.*

otáčet se

вручную

ručně

выгравировать *с.в.*

vyrýt

выпрямле́ние (-я) *с*

narovnáni

вязальная спица (-ы) *жс*

Г

гибкий

глина (-ы) *жс*

Д

деревенская нотка (-и) *жс*

дерево (-а) *с*

диаметр (-а) *м*

дизайн (-а) *м*

домашняя утварь (-и) *жс*

дюбель (-я) *м*

З

завивать *н.в.* / **завить** *с.в.*

завивка (-и) *жс*

завиток (-тка) *м*

загибание (-я) *с*

загнуть *с.в.*

зажим (-а) *м*

зазор (-а) *м*

зазубрина (-ы) *жс*

закрепить *с.в.* / **закреплять** *н.в.*

закручивание (-я) *с*

застежка (-и) *жс*

S-образная з.

затупиться *с.в.*

затянуть *с.в.*

зафиксировать *с.в.*

звеню (-а) *с*

соединительно звено

золото (-а) *с*

зубец (-а) *м*

И

изгиб (-а) *м*

изгибать *н.в.*

pletací jehlice

poddajný

hlína

rustikální nádech

dřevo

průměr

design

domácí potřeby

hmoždinka

smotávat / stočit

stočení

otáčka, závit, motaná ozdoba

zahnutí

zahnout

svorka

mezera

zub

zpevnit, upevnit / zpevňovat, upevňovat

kroucení, výroba

háček, zapínání

esovitě z.

ztupit se

utáhnout

upevnit

kroužek, očko

spojovací kroužek

zlato

zub (na kleštích)

ohyb

ohýbat

изготавливать *н. в.*

изогнутый

изюминка (-и) *жс*

изящный

инструкция (-и) *жс*

инструмент (-а) *м*

инструменты *мн.*

К

кабошон (-а) *м*

карабин (-а) *м*

к. для ключей

карат (-а) *м*

клеякая лента (-и) *жс*

клещи (-ей) *мн.*

хозяйственные к.

клипсы (-ов) *мн.*

колечко (-а) *с*

соединительное колечко

кольцо (-а) *с*

к. завиток

соединительное к.

кольчуга (-и) *жс*

контейнер (-а) *м*

конус (-а) *м*

конусовидные концы

стальной к.

корзина (-ы) *жс*

кронштейн (-а) *м*

круглогубцы (-ев) *мн.*

кончики круглогубцев

крючок (-чка) *м*

кувшин (-а) *м*

кудряшка (-и) *жс*

кулон (-а) *м*

vyrábět

ohnutý

ozdůbka

elegantní

návod

nástroj

nářadí

kabošon

karabina

к. на ключе

karát

lepící páska

kleště

domáci k.

klipsy (náušnice)

kroužek, kolečko

spojovací kroužek

prsten, kroužek

motaný prsten

spojovací kroužek

drátěná košile

krabička

kužel

kuželovité konce

ocelový k.

koš

držák

ketlovací kleště

кonce ketlovacích kleští

háček

džbán

kudrlinka

přívěsek

Л

лезвие (-я) *с*

лепесток (-тка) *м*

ложка (-и) *ж*

ломкий

М

магазин (-а) *м*

м. тканей

хозяйственный м.

ювелирный м.

материал (-а) *м*

матовый

медь (-и) *ж*

металл (-а) *м*

драгоценные м.

поддающийся обработке м.

цветные металлы

многофункциональный

модель (-и) *ж*

молоток (-тка) *м*

носок войка молотка

моток (-тка) *м*

Н

нагартовать *с.в.*

нагартовка (-и) *ж*

нагревание (-я) *с*

наковальня (-и) *ж*

накручивать *н.в.*

наматывание (-я) *с*

намотчик (-а) *м*

нанцзывание (-я) *с*

н. бисера

čepel

spodní část

lžice

lámavý

obchod

galanterie

domáci potřeby (obchod)

zlatnictví, klenotnictví

materiál

matný

měď

kov

vzácné k.

zpracovatelný k.

barevné kovy

multifunkční

model

kladívko

špička hlavice kladívka

kotouč

naklepat

nýtování

nahřívání

kovadlinka

natáčet

namotávání

spirálovač

navlékání

navlékání korálků

направление (-я) <i>с</i>	směr
встречное н.	protisměr
находка (-и) <i>ж</i>	cetka
нитка (-и) <i>ж</i>	nitka
ножницы (-иц) <i>мн.</i>	nůžky
О	
обернуть <i>с.в.</i> / обертывать <i>н.в.</i>	ovínout, omotat / omotávat
обожженный	opálený
оборудование (-я) <i>с</i>	vybavení
обрабатывать <i>н.в.</i>	opracovávat
обработка (-и) <i>ж</i>	opracování
обрамление (-я) <i>с</i>	obroubení, obruba
обрамлять <i>н.в.</i>	obroubit
ожерелье (-я) <i>с</i>	náhrdelník
оплетение (-я) <i>с</i>	omotání
основание (-я) <i>с</i>	základna
отверстие (-я) <i>с</i>	otvor
отпечататься <i>с.в.</i>	otisknout se
отколоться <i>с.в.</i>	odlounout se
отматывать <i>н.в.</i> / отмотать <i>с.в.</i>	odmotávat / odmotat, odvínout
отрезание (-я) <i>с</i>	odštípnutí, odstřihnutí
отслониться <i>с.в.</i>	odlounout se
оттенок (-нка) <i>м</i>	odstín
отшлифованный	obroušený
отшлифовать <i>н.в.</i>	obrušovat
П	
папье-маше <i>нескл.</i>	papírová hmota
парео <i>нескл.</i>	pareo
паяльник (-а) <i>м</i>	pájka
перевернуть <i>с.в.</i>	obrátit
переплетение (-я) <i>с</i>	splétání
петелька (-и) <i>ж</i>	očko
пластик (-а) <i>м</i>	umělá hmota
платина (-ы) <i>ж</i>	platina

плоскогубцы (-ев) *мн.*

поверхность (-и) *жс*

плоская п.

повредить *с.в.*

подвеска (-и) *жс*

подручный

покрытие (-я) *с*

пластиковое п.

полудрагоценный камень (-я) *м*

пошаговое описание работы (-я) *с*

придерживать *н.в.*

прием (-а) *м*

технические приемы

прижать *с.в.*

прикрепить *с.в.*

прикрыть *с.в.*

принцип (-а) *м*

приобрести *с.в.*

приоткрыть *с.в.*

провода (-и) *жс*

медная п.

п. с прокрытием

садовая п.

продвигаться *н.в.*

продеть *с.в.*

прозрачный

прочный

пружинка (-и) *жс*

прут (-а) *м*

металлический п.

пряжка (-и) *жс*

п. для пояса

пуговица (-ы) *жс*

Р

půlkulaté ploché kleště

povrch

rovný p.

poškodit

přívěsek

pomocný

vrstva

umělohmotná krycí v.

polodrahokam

postup práce krok za krokem

přidrřovat

metoda

technika

přimáčknout

připevnit

uzavřít

postup

zakoupit, poříditi si

pootevřít

drát

měděný d.

d. s povrchovou vrstvou

zahradnický d.

protahovat se

protáhnout

průzračný

odolný, pevný

pruřinka

tyč

kovová t.

spona

s. na pásek

knoflík

размер (-а) <i>м</i>	rozměr, velikost
ракушка (-и) <i>ж</i>	mušle
раскаленный	rozžhavený
распасться <i>с.в.</i>	rozpojit se
расплющить <i>с.в.</i>	rozklepat, zploštit
рассыпаться <i>с.в.</i>	rozsypat se
рукоятие (-я) <i>с</i>	rukojeť
ручка (-и) <i>ж</i>	rukojeť
ручная дрель (-и) <i>ж</i>	ruční vrtačka
патрона ручной дрели	vrták ruční vrtačky
рычаг (-а) <i>м</i>	páka
С	
связывание (-я) <i>с</i>	svazování
сгладить <i>с.в.</i>	zahladit
серебро (-а) <i>с</i>	stříbro
серьга (-и) <i>ж</i>	náušnice
серьги-колечки	kruhové náušnice
сжать <i>с.в.</i>	sevřít
симметрия (-и) <i>ж</i>	symetrie
скалка (-и) <i>ж</i>	váleček
скрепить <i>с.в.</i>	slepit
скручивать <i>н.в.</i>	kroutit
слой (-я) <i>м</i>	vrstva
сломаться <i>н.в.</i>	rozbít se
слоновая кость (-и) <i>ж</i>	slonová kost
сжать <i>с.в.</i>	zmáčknout
создавать <i>н.в.</i> / создать <i>с.в.</i>	vyrábět / vyrobit
создание (-я) <i>с</i>	výroba
спираль (-и) <i>ж</i>	spirála
закрытая <i>с.</i>	uzavřená <i>с.</i>
открытая <i>с.</i>	otevřená <i>с.</i>
сплести <i>с.в.</i>	splést (smotat)
сплетение (-я) <i>с</i>	splétání
средство (-а) <i>с</i>	nástroj

срезать *с.в.*

сталь (-и) *жс*

стальная шайба (-ы) *жс*

стекло (-а) *с*

стержень (-жня) *м*

круглый *с.*

ювелирный *с.*

столешница (-ы) *жс*

Т

тиски (-ов) *мн.*

толщина (-ы) *жс*

торцовые режущие кромки

туба (-ы) *жс*

У

угол (-а) *м*

прямой *у.*

узелок (-лка) *м*

узор (-а) *м*

украсить *с.в.*

украшение (-я) *с*

проволочное *у.*

укрепление (-я) *с*

упругий

утконосы *мн.*

ушко (-а) *с*

Ф

фарфор (-а) *м*

фигура (-ы) *жс*

фигурка (-и) *жс*

фиксировать (*ся*) *н.в.*

форма (-ы) *жс*

кдвaдpатная *ф.*

круглая *ф.*

полукруглая *ф.*

ostříhat

ocel

ocelová podložka

sklo

trn, tyč

kulatý prstenový trn

zlatnický trn

deska stolu

svěrák

tloušťka

čelní štípací kleště

tubička

úhel

pravý *ú.*

uzlík

vzor

ozdobit

ozdoba

drátovaná *о.*

upevnění

pružný

půlkulaté zahnuté kleště

ouško

porcelán

útvár, obrazec

tvar

upevňovat (se)

tvar

hranatý *t.*

kulatý *t.*

polukulatý *t.*

цилиндрическая ф.	válcovitý t.
функциональный	funkční
Х	
хрупкий	křehký
Ц	
цепочка (-и) ж	řetízek
Ш	
шарф (-а) м	šála
кольцо для ш.	kroužek na š.
шарфик (-а) м	šálka
швенза (-ы) ж	afroháček
шедевр (-а) м	mistrovský kousek
шлифование (-я) с	broušení
шнурок (-рка) м	šňůrka
штрих (-а) м	detail
Э	
электрический кабель (-а) м	elektrický kabel
элемент (-а) м	prvek
эмаль (-и) ж	email
Ю	
ювелир (-а) м	zlatník
Я	
ямка (-и) ж	důlek

ANOTACE

Jméno a příjmení autora:	Bc. Michaela Brandejsová
Vedoucí diplomové práce:	PhDr. Ladislav Vobořil, Ph.D.
Název fakulty:	Filozofická fakulta
Název katedry:	Katedra slavistiky
Název diplomové práce v češtině:	Komplexní lexikálně-gramatická analýza překládaného textu s translatologickým komentářem a glosářem
Název diplomové práce v angličtině:	Comprehensive lexico-grammatical analysis of the translation with translatological commentary and glossary
Počet znaků:	134 942
Počet příloh:	3
Počet titulů použité literatury:	38
Klíčová slova:	odborný styl, odborný text, termín, překlad, lexikum, morfologické prostředky, syntaktické prostředky, překladové transformace, translatologický komentář, analýza, glosář
Charakteristika diplomové práce:	

Tato diplomová práce je zaměřena na komplexní lexikálně-gramatickou analýzu překládaného textu z oblasti výroby bižuterie z korálek a drátku. Hlavním úkolem byl překlad odborného textu daného oboru, z něhož jsme dále vycházeli při analýze a translatologickém komentáři, a vypracování glosáře. Teoretická část obsahuje úvod k odbornému stylu, popis jeho lexika, specifika gramatických prostředků a klasifikace překladových transformací podle několika autorů. Poznatky získané z této části jsou aplikovány na konkrétní příklady v praktické části. Vzhledem k provedení analýzy v rusko-českém plánu, práce podává přehled o shodách a rozdílech mezi ruským a českým odborným textem.

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Ruská filologie (RUSFN)

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
BRANDEJSOVÁ Michaela	Orlická 980, Dobruška	F131177

TÉMA ČESKY:

Komplexní lexikálně-gramatická analýza překládaného textu s translatologickým komentářem a glosářem

NÁZEV ANGLICKY:

A Complex Lexico-Grammatical Analysis of a Translated Text with a Translatological Commentary and a Glossary

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Ladislav Vobořil, Ph.D. - KSR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

- 1) sběr materiálu
- 2) zpracování materiálu (překlad textu)
- 3) analýza textu
- 4) vypracování glosáře
- 5) studium sekundární literatury

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- 1) Hrdlička, M. Odborný text a překlad In: RTaP 1989, 2, 1989
- 2) Kufnerová, Z., Skoumalová, Z. (ed.). Překládání a čeština. Nakladatelství H&H, Jinočany, 2003
- 3) Gromová, E. Hrdlička, M., Vilímek, V. Antologie teorie odborného překladu. Výběr z prací českých a slovenských autorů. OU Ostrava, 2007
- 4) Žváček D.: Úvod do teorie překladu, Olomouc : Vydavatelství Univerzity Palackého, 1998
- 5) Žváček D., Kapitoly z teorie překladu I., Olomouc, Univerzita Palackého Olomouc, 1995

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum: